

Realka

Strokovna revija Realka s področja predšolske vzgoje, osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja in izobraževanja odraslih

ISSN 2784-6903

Urednica: Jasna Colnerič

Naslov uredništva:

REALKA, Jasna Colnerič, s. p.

Lastine 2e

3250 Rogaška Slatina

Tel.: 031 637 552

e-mail: realka.izobrazevanje@gmail.com

Revijo Realka izdaja REALKA, Jasna Colnerič, s. p., Lastine 2e, 3250 Rogaška Slatina na spletni strani www.realka.si. Odgovorna urednica revije je Jasna Colnerič.

Revija Realka je vpisana v razvid medijev, ki ga vodi Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije, pod zaporedno številko 2465.

Revija Realka izhaja enkrat mesečno, lahko tudi dvakrat, trikrat v digitalni obliki na spletni strani www.realka.si

40. številka, 30. 7. 2024

Beseda glavne urednice

Spoštovani!

Skrbnik slovenskega jezika, šolski reformator, A. M. Slomšek, je zapisal: »Če hočeš druge vneti, moraš sam goreti.« Seveda se s tem moram strinjati, saj so poletne počitnice ravno pravšnje, da tudi pedagoški delavci v tem času poskrbimo zase, da v prihajajočem šolskem letu ne izgorimo, da v mislih naredimo dobro refleksijo svoje poklicne rasti z vplivom na vsakdanjik, ki je velikokrat prenatrpan in preobsežen. Vzgojno in pedagoško delo ostaja poklic, ki zahteva od posameznika veliko čustvene in fizične energije. Dejstvo pa je, da koriščenje letnega dopusta pedagogom omogoča, da se posvetijo osebnim projektom in interesom, ki so med šolskim letom pogosto zanemarjeni zaradi pomanjkanja časa. Zdi se včasih, da nas o tem, koliko časa imamo zase, še redkokdo vpraša. Ta počitek in odmik sta ravno tista, ki pedagogom pomagata ohranjati ravnotežje med poklicnim in zasebnim življenjem ter prispevata k splošnemu zadovoljstvu in kakovosti življenja. Ravno socialni stiki, različni odmiki povečujejo motivacijo za delo in močno prispevajo k boljši angažiranosti, ki izboljšuje tudi splošne učne izkušnje. Ne glede na to, kako težko je danes ohranjati pedagoško avtonomijo, ko je toliko različnih dražljajev, ki vplivajo na pedagoško delo, ne smemo pozabiti, da počitek potrebujemo, da si povrnemo energijo in obnovimo navdušenje nad vzgajanjem in poučevanjem otrok, ki so nam zaupani v šolskem letu.

Pred nami je 40. številka strokovne revije Realka. V teh letih smo objavili natanko 762 strokovnih člankov, ki so jih napisali avtorji z

različnih strokovnih področij – od predšolske vzgoje, osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja, izobraževanja odraslih in fakultete.

V vseh številkah stremimo k temu, da prihaja do prenosa znanja, ki je pri pedagoškem poklicu ključni proces in tudi ima več pomembnih vidikov, med drugim:

- izboljšanje posameznikovega znanja in veščin,
- krepitev pedagoške skupnosti in družbe,
- spodbujanje inovacij in ustvarjalnosti,
- zmanjšanje strokovne neenakosti med pedagoškimi delavci,
- podpora trajnostnemu razvoju.

Ravno zadnja alineja, podpora k trajnostnemu razvoju, nas mora vedno znova prepričevati, da bomo tudi z deljenjem in širjenjem znanja na takšen način oblikovali bolj trajnostno in odgovorno šolsko skupnost, ki med učečimi zmanjšuje tudi neenakosti na različnih ravneh.

Hvala za soustvarjanje 40. številke naše in vaše revije Realka.

Jasna Colnerič, *prof. slov.*
mag. manag. izobr.

KAZALO

PRVI DEL

STROKOVNI ČLANKI

ALENKA STOPAR	1
Županova Micka v novi preobleki	
asist. BARBARA SRAKA PETEK_in izr. prof. dr. MARTA LICARDO	9
Področje didaktike družboslovja v 1. študentski reviji Pedagoške fakultete Univerze v Mariboru z naslovom Radovednež	
DARIJA BAJIČ	18
Razvijanje čustvene inteligentnosti v razredu	
DINA ŽIŽEK ŠKAPER	26
Stop plagiatorstvu!	
EVA BOŽIČ KAC	35
Spoznavanje kulture oblačenja za različne življenjske priložnosti	
EVA ŠULER	42
Kaj nas lahko nauči pisana paleta zakladov naših prednikov?	
MANJA ŠUMER	49
Ustvarimo si igrače	
PETRA SMOLIČ	57
Zakaj je branje ključno za naš razvoj: bralna pismenost in ponovna otvoritev knjigobežnic	
TEJA ČERNE NABERNIK	65
Poučevanje vsebinskega sklopa »fitness« pri pouku športne vzgoje v srednji šoli	

VANJA VELIŠČEK	76
-----------------------	-----------

Planinska skupina v osnovni šoli

ZDENKA BURJA	85
---------------------	-----------

Spodbujanje gibanja v naravi s praznovanjem rojstnih dni v gozdu

DRUGI DEL

AVTORSKE SKLADBE

SIMON NOVAK	
Pot	92
SIMON NOVAK	
Žabica	92
VERONIKA TAVČAR	93
Rojstni dan	
VERONIKA TAVČAR	95
Venček ljudskih	

TRETJI DEL

RAZISKOVALNE NALOGE **97–**

BARBARA GAČNIK

Analiza vplivnih dejavnikov v procesu izbire vrtca

Prvi del: objava strokovnih člankov

ALENKA STOPAR

asist. BARBARA SRAKA PETEK_in izr. prof. dr. MARTA LICARDO

DARIJA BAJIĆ

DINA ŽIŽEK ŠKAPER

EVA BOŽIČ KAC

EVA ŠULER

MANJA ŠUMER

PETRA SMOLIČ

TEJA ČERNE NABERNIK

VANJA VELIŠČEK

ZDENKA BURJA

Županova Micka v novi preobleki

ALENKA STOPAR, *prof. slov.*

alenska.stopar@ossmartno-tuhinj.si

Povzetek: Pouk književnosti se pogosto učencem zdi dolgočasen, sploh takrat, ko imamo v obravnavi starejša, klasična dela, ki so učencem vsebinsko in jezikovno oddaljena. Tako so nekateri učenci doživeli tudi besedilo A. T. Linhartar Županova Micka, ki je nastalo daljnega leta 1789. Komedija resda ponuja komične elemente, vendar je arhaični jezik otežil mladostnikom prepoznavanje elementov, ki jih običajno prinaša ta žanr. Dilema, s katero sem se srečala, je bil način, kako je mogoče brez suhoparnega podajanja, razlaganja snovi besedilo približati tistim učencem, ki so izražali odklonilen odnos do omenjene knjige. Moj namen je bil doseči, da bi bila večina učencev motivirana za branje celotnega besedila. Katere dejavnosti bi jih pri tem lahko spodbudile? Uprizoritev Županove Micke predstavlja rojstvo slovenskega gledališča in predvidevala sem, da bodo prav odlomki gledaliških uprizoritev pritegnile mlade k branju in poustvarjanju. Spontano se je v sodelovanju z učenci porodila ideja, da bi namesto gledališke predstave Županovo Micko predstavili na filmski trak, hkrati pa bi poskušali zgodbo zgraditi okoli sodobne zaljubljene najstnice.

Ključne besede: književni pouk, poustvarjanje, komedija, filmska predelava, medvrstniška pomoč

Abstract: Many pupils find literary lessons boring, especially when they are discussing older, classical works that are culturally and linguistically distant from them. Some pupils have also experienced this with the play Županova Micka by A. T. Linhart, which was written a long time ago in 1789. The comedy does offer comedic elements, but the archaic language makes it difficult for young people to recognize the typical elements of this genre. The dilemma I faced was how to approach this text without making it feel tedious and uninspiring to pupils who showed little interest in reading it. My goal was to motivate most pupils to read the entire text. Which activities could stimulate them? I assumed that excerpts from the theatrical production of Županova Micka would attract young people to reading and reenacting. Spontaneously, the idea emerged in collaboration with pupils that instead of staging Županova Micka as a play, we would adapt it into a film and try to build the story around a contemporary teenage girl.

Keywords: literary education, reenactment, comedy, film adaptation, intergenerational help

UVOD

V članku bom predstavila projekt v 8. razredu, ki je prerasel klasično obravnavo domačega branja predvsem zaradi presenetljivega odziva vključenih učencev, zaradi česar smo končni izdelek – film – poslali na tekmovanje Slovenščina ima dolg jezik, ki ga že več kot desetletje organizira Slavistično društvo Slovenije, sekcija Znanost mladini. S tem smo pokazali, kako lahko povežemo slovenščino s filmsko vzgojo. Želela sem, da vsi osmošolci v moji skupini preberejo klasično delo slovenske literature. Predvidevala sem, da ga bodo nekateri zlahka razumeli samostojno, nekateri pa bodo pri tem potrebovali mojo oziroma medvrstniško pomoč.

Sodobni didaktični pristopi pri pouku književnosti

Zadnja desetletja pri poučevanju mladinske književnosti uporabljamo t. i. komunikacijski model književnosti, ki ga je oblikovala Metka Kordigel (Saksida, 1994). Omenjeni model predstavlja precejšen odmik od tradicionalnega načina poučevanja, kjer je pouk temeljil le na znanju o književnosti. Učenec je le pasivno sprejemal, kar je učitelj posredoval. Pri sodobnem načinu poučevanja sta v središču branja pri pouku učenec in besedilo. Sodobno zasnovan pouk didaktike mladinske književnosti spodbuja ustvarjalnost učencev in njihovo lastno izvirnost, s tem razvija njihove ekspresivne sposobnosti in vodi v aktiven pouk, ki je usmerjen k učencu (Blažič, 2000). Ob tem je potrebno poudariti, da učenci, ki so se že na razredni stopnji srečali z novim modelom obravnave književnih

besedil, na predmetno stopnjo ne prihajajo z nič manj t. i. literarnega znanja, pač pa s precej boljše razvitimi literarnimi interesi (Kordigel, 1999). Saksida vidi učitelja kot motivatorja za branje, kot vodjo in organizatorja bralnih dejavnosti, ki bralnega dogodka ne prepušča naključju, ampak ga usmerja, hkrati pa ni avtoritativen, kar pomeni, da ne vsiljuje svojega razumevanja besedila (Saksida, 2024). Učitelj torej povabi učence v svet domišljije, pomaga jim razvijati zlasti besedno ustvarjalnost. Pri načrtovanju dela pa mora upoštevati tudi raznolikost učencev glede motivacije, znanja in sposobnosti, zato mora obvezno vključiti tudi diferencirane naloge, ki omogočajo napredek vseh učencev. Krakar Vogel (2004) poudarja pomembnost učiteljeve priprave na pouk, pri tem podaja okvirna vprašanja, ki pomagajo učitelju pri oblikovanju učne ure. Komunikacijski model s fazami – uvodna motivacija, napoved besedila, interpretativno branje/pripovedovanje učitelja, čustveni premor, izjava po čustvenem premoru, tiho in glasno branje učencev, interpretacija besedila, poglobljanje doživetja – predstavlja le sredstvo, s pomočjo katerega učitelj pristopi k obravnavi književnih besedil. Ustvarjalno pisanje predstavlja zaključno stopnjo pri delu s književnim besedilom.

Ustvarjalnost in sodobni pouk književnosti

Stik med učencem in besedilom se pogloblja z ustvarjalnim pisanjem ob spodbudi učitelja (Saksida, 2008). Ustvarjalnost ni pojmovana kot tehnika, temveč kot proces odkrivanja in oblikovanja novega (Blažič,

2000). Avtorica govori o kreativnosti kot o miselnem procesu, v katerem otrok pri književnosti ustvarja nova besedila ali ideje oziroma ustvarja novo celoto s pomočjo kombinacije obstoječih idej in besed. Za razvoj ustvarjalnosti oziroma kreativnosti je najpomembnejše divergentno mišljenje; to je odprt način mišljenja, ki dopušča več različnih rešitev (Blažič, 2000). T. Velikonja (2015) govori o pozitivnih vplivih, ki jih imajo kreativnost in ustvarjalne ideje na odnose med učitelji in učenci ter tudi učence same, saj s pomočjo branja umetnostnih besedil in ustvarjalne obravnave izboljšujejo svoje sposobnosti razvijanja lastnih idej, izmišljenih zgodb, govornega nastopanja, iger vlog in poustvarjanja (Vidrgar, 2016).

Oddelčni projekt – primer dobre prakse

Motivacija za branje knjige

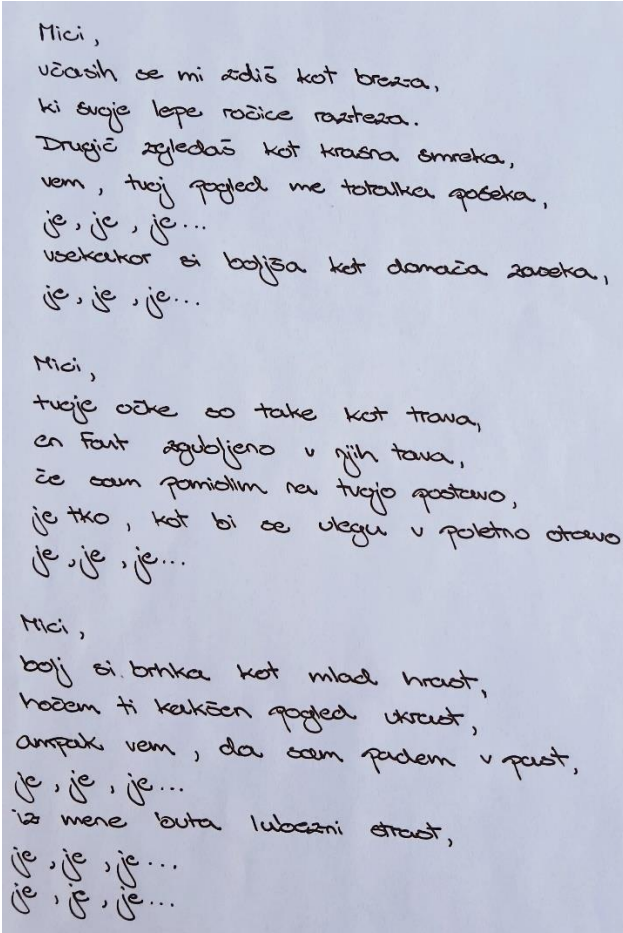
Branje komedije in vsebinska analiza sta predstavljala začetek dela. Takoj so se pokazale razlike med učenci; nekaterim branje in razumevanje besedila ni predstavljalo nobenih ovir, učenci z učnimi težavami pa so imeli težave pri razumevanju časovno in jezikovno oddaljenega teksta. Ob zavedanju, da je zelo pomembna in za večino bralcev ključna prvina recepcijske sposobnosti zmožnost identificiranja z eno od literarnih oseb (Kordigel, 1999), sem jezikovno bolj spretnim učencem naročila, naj nazorno opredelijo značajske lastnosti glavnih likov v komediji – Micke in Anžeta. To so naredili tako prepričljivo, da so spodbudili manj veščje bralce, za katere je branje napor, da so vztrajali pri branju. Pri uri slovenščine

smo na podlagi domačega branja izluščili tudi vrste komike (UN Slovenščina, 2018). Dogovorili smo se, da bomo napisali dialoge nekaterih odlomkov, ki jih bomo ustrezno posodobili in vanje vključili komične elemente. To so učenci tudi storili, po ogledu kratkih izsekov gledaliških predstav, dostopnih na medmrežju, pa so učenci predlagali, da komedijo posodobimo in jo prenesemo na filmsko platno. S tem smo skušali povezati slovenščino s filmsko vzgojo. Ker smo redne ure slovenščine, namenjene obravnavi komedije, že porabili, smo morali poseči v dodatni pouk.

Pisanje scenarija in razdelitev vlog

Učenci so scenarij pisali na računalniku, zapiske so si delili in dopolnjevali z ostalimi člani tudi preko spleta. Pobudo so prevzeli učenci, ki so na področju razumevanja besedil spretnejši, sama pa sem jih le usmerjala. Najprej smo opredelili dogajalne enote, ki so bile izhodišče za nastanek scenarija. Dobro smo pretehtali, katere osebe bodo nastopile v posameznem prizoru, predvsem pa so učenci želeli, da vnesemo elemente besedne, položajske in značajske komike. Opozorila sem jih tudi na izbor jezika, saj mora ustrezati izbrani vlogi in okoliščinam, v katerih se uporablja. Ker so se učenci prvič srečevali s pisanjem scenarija, pri čemer so morali biti pozorni še na vnos komičnih elementov in stik z izvirnim besedilom, je bila to za njih precej zahtevna naloga. Srečevali so se z začetniškimi težavami, in sicer so napisali predolg tekst, ki je izgubljal »rdečo nit«, zato sem jim svetovala, naj bodo dialogi krajši, izčiščeni, brez

odvečnih besed. Filmska govorica mora biti v ospredju. Pet učencev se je bilo pripravljene izpostaviti in odigrati osrednje vloge pred filmsko kamero. Navdihujoče in presenetljivo je bilo dejstvo, da sta se za vlogi osrednjih oseb Micke in Anžeta odločila učenca s posebnimi potrebami. Glede na sposobnosti in znanja so posamezniki prevzeli zadolžitve, ki nujne pri pripravi filma: snemalec, režiser, avtor in izvajalec glasbene podlage ter montažerji. Ker smo se prvič srečevali s snemanjem filma, so imeli učenci nekaj težav pri izbiri ustrezne snemalne opreme. V času nastajanja scenarija so učenci napisali tudi pesem podoknico, ki so jo s pomočjo učitelja glasbe tudi uglasbili. Odločili so se za rap izvedbo, ki je vsebinsko zaokrožila komedijo.

Mici,
učasih se mi zdiš kot breza,
ki svoje lepe ročice razteza.
Drugje zgledaš kot krasna smreka,
vem, tvoj pogled me totalna poseka,
je, je, je...
vsekakor si boljša kot domača zaba,
je, je, je...

Mici,
tvoje oči so take kot trava,
en fant izgubljen v njih tava,
če sam pomolim na tvojo postavo,
je tko, kot bi se vlegu v poletno otavo,
je, je, je...

Mici,
boj si brhka kot mlad hrast,
hočem ti kakšen pogled ukrast,
ampak vem, da sam padem v past,
je, je, je...
iz mene bota lubasni strast,
je, je, je...
je, je, je...

Slika 1: Poustvarjalna pesem kot del scenarija za film

Vir: Lasten

Snemanje je skupinsko delo

Ko je bil scenarij napisan, smo se z učenci natančno dogovorili, kako naj bi potekalo snemanje. Ob posameznih prizorih smo oblikovali

snemalno knjigo, vendar se je nemalokrat zgodilo, da smo jo neposredno med snemanjem vsaj nekoliko spremenili. V praksi se je izkazalo, kako je bilo zahtevno dogovarjanje in usklajevanje terminov za snemanje, ki je v glavnem potekalo v popoldanskem času. Poskrbeti smo morali, da je bila na mestu snemanja vsa snemalna oprema in rekviziti. O napredku smo se redno pogovarjali in izkazalo se je, da je ustrezna komunikacija pogoj, da je delo potekalo brez večjih zapletov. Nekaj prizorov smo posneli v šoli in v Kamniku, večina prizorov pa je bilo posnetih v Tuhinjski dolini v gozdu in na domačiji, ki je ponujala vse scenske elemente – staro kmečko hišo, traktor, kokošnjak in kmečko orodje.

Posodobljena zgodba

Micka je povsem običajna najstnica, ki živi v slovenskem podeželskem okolju, kamor se po spletu zanj nesrečnih okoliščin preseli tudi Fabijan, ki prihaja iz mesta. Do novih sošolcev in učiteljev je posmehljiv in brez težav krši pravila šolskega reda, kar vključuje uporabo mobilnega telefona med poukom, izostajanje od pouka in k podobnemu ravnanju prepriča tudi Micko, ki gre z veseljem z njim v Kamnik in tam na romantičnem zasneženem zmenku posluša, kako ji bo s pomočjo zvez omogočil zavidljivo kariero manekenke. Zagotavlja ji, bo izstreljena med zvezde. Podari ji tudi srček s črko D, ki naj bi pomenil okrajšavo za njeno novo ime Daisy, češ da je v svetu manekenstva in blišča primernejše. Parček na zmenku slučajno vidi

njegovo premožno dekle iz mesta, Diana. Seveda so Mickini sošolci, njen prijatelj Anže, ki jo ima res rad, presenečeni in razočarani nad njeno spremembo. To je opaziti ob sceni dopisovanja med poukom. Anže pa o svojih težavah zaupa Mickinemu očetu in od njega dobi pravi očetovski nasvet, kako stvari rešiti. Pri Anžetu doma prodajajo bio orehe, ki jih potrebuje Dianina mati, tako se srečata Anže in Diana. Tam je komični element zagotovo uporaba slovenskega izraza »naj me koklja brcne« in hkratnega pojava kokoši na prizorišču, smeh pa seveda vzbuja tudi Anžetova pomoč Diani pri čiščenju čevljev. Diana pripravi načrt, kako zmešnjavo rešiti in se maščevati Fabijanu, zato obišče Micko in ji vse pojasni. Micka je seveda presenečena, saj takšnega razpleta ni pričakovala. Dianin obisk in njene besede pa jo prepričajo, da je Fabijan le tisti, ki zna z besedami, ni pa iskren in se rad poigra z naivnimi dekleti. Anže pa jo ima res rad. Z Micko se pogovori tudi oče. Anže pripravi podoknico v rap izvedbi, a mu ne uspe najbolje, saj ne zna z besedami. In seveda ne more brez primer z zaseko, smreko in hrastom. A skesana Micka mu prisluhne in zasluži si njen objem, Fabijanu pa samovšečni nasmeh z lic odnese Dianina klofuta.

Odlomek iz scenarija

Filmski scenarij je obsegal več kot 1000 besed, učenci so skušali zapisati jezik Anžeta in Mickinega očeta v tuhinjskem narečju, ki spada v vzhodnogorenjsko podnarečje.

(Micka pride domov z zmenka s Fabijem, v dnevnem prostoru jo čaka oče.)

Oče: Micka, mene res skrbi, kaj je s tvojmi zobmi.

Micka: Kako to misliš?

Oče: Koliko jih sploh maš, če si vsak teden pr zobarju?

Micka (zmedeno): Kakšnemu zobarju?

Oče: Razrednik me je klicu pa ne sam zaradi zobarja pa tvojga majnkajna, ampak tudi zarad tvojega ubnašanja. Ni mu všeč, meni pa tudi ne. A mi maš kaj za povedat?

Micka (v zadregi, nekoliko skesano): Eee, malo mi je bil všeč tisti ...

Oče: Fabijan?

Micka: Fabijan.

Oče: Vem, sem slišal ... (po premoru) Ti kar raje pri Anžetu ostani. Fajn poba.

Micka: Ampak ... njega samo njegove krave zanimajo pa smreke ... pa staromoden je, nič lepega mi nima za povedat.

Oče: Ampak je prjazn, dobrega srca, delaven, rad te ima pa še gruntar je.

Komičnost v filmu

Učenci so posebno pozornost namenili vnašanju sodobnih komičnih elementov v besedilo. Scene so raznolike, dogajanje se začne v gozdu, kjer je scena res zelo avtentična, prepričljiv pa je tudi dialog med Anžetom in Mickinim očetom, ki poteka v pristnem tuhinjskem

narečju, učenci so vnesli elemente besedne komike: dodana je tudi primera težav z Micko in drevesi v gozdu. Druga scena je postavljena v šolsko okolje, kjer lahko opazimo Fabijanovo nezanimanje za pouk in njegovo posmehljivost do ostalih ter Mickino hkratno naivnost. Zanimivo je tudi sošolčevo nerazumevanje besedne zveze ... rešilna bilka v tem 'safru' – 'safariju'. Tretja scena se odvija v Kamniku in predstavlja romantičen zasnežen zmenek Micke in Fabijana, ko ju zaloti Diana. Ta scena pokaže poigravanje z imeni, hkrati pa namesto prstana, ki se pojavi v izvirnem besedilu, tukaj Micka dobi srček z začetnico D. Sledi srečanje Anžeta in Diane, kjer prevladuje položajska komika. Prizor zagotovo popestri prisotnost kokoši na prizorišču, hkrati pa komičnost vzbuja tudi Anžetova pripravljenost pomagati, le pravega načina ne zna izbrati: s stopnjevanjem neprimernih rešitev smo poudarili značajske komike. Sledi še obisk Diane pri Micki in njeno razkritje, kakšen je dejansko Fabijan. Ob koncu Anže zapoje Micki podoknico v rap izvedbi, pri čemer uporablja svoje primere iz kmečkega okolja. Učenci so poleg besedne komike vnesli tudi elemente značajske komike, tako značilne za Anžetov lik. Tudi zadnji prizor gledalce preseneti s položajsko in besedno komiko, saj je Mickin oče v vlogi gledalca pred televizijo, ki z zanimanjem spremlja program z Anžetovo podoknico, ki vodi v končni razplet med glavnimi filmskimi akterji. Mickin oče ugasne televizijo in ob tem izjavi: »To pa je bila res komedija.«

Predstavitev projekta

Po končanem snemanju in montaži so učenci pripravili projekcijo posnetega filma, na katero so povabili tudi ravnateljico, razrednika, učitelje in učence iz drugih oddelkov. Učenci so na predstavitvi izpostavili razmeroma zahtevno pot, ki so jo prehodili, in sicer od branja književnega dela do poglobljenega dela z njim, poustvarjalnega procesa, ki je zajemalo pisanje scenarija in snemalne knjige, ustvarjanje glasbene podlage, snemanja in filma. Delili so vtise s snemanja; nad pridobljenimi izkušnjami so bili navdušeni. Celotno dogajanje posodobljene komedije jim je uspelo strniti v 10-minutni film, čeprav so snemali več kot 10 ur. Najtežje je bilo, ko je bilo potrebno ves čas razmišljati, kako biti aktualni, kako doseči komičnost. Z gledalci so delili tudi nekatere utrinke s snemanj, ko ni šlo vse po načrtih. Učenci, ki niso sodelovali na snemanju, so aktivno sodelovali v zaključku predstavitve. S pomočjo Vennovega prikaza so primerjali književne osebe v Linhartovi komediji z upodobljenimi osebami v filmu, s čimer smo sledili učnemu načrtu (UN Slovenščina, 2018). Izpostavili so tudi komično perspektivo, prizore v filmu, ki so najbolj izstopali. Poudarili so, da so se skozi projektno delo zblížali z izvornim Linhartovim besedilom, kar je bil vsekakor moj cilj. Odziv gledalcev je bil pozitiven, zato smo se tudi odločili, da s filmom sodelujemo na tekmovanju Slovenščina ima dolg jezik.

ZAKLJUČEK

Pretvorba arhaičnega književnega besedila v sodoben filmski izdelek se je izkazala kot odlična motivacija za poglobljeni stik z izvornim besedilom. Dokazali smo, da se medpredmetne povezave – v našem primeru s filmsko vzgojo – lahko izpeljejo na različne načine in dosežejo celostno učenje in napredek vseh učencev, kar je v skladu z učnim načrtom za slovenščino. Kot učitelj sem se postavila v vlogo motivatorja in usmerjevalca, saj sem učencem zagotovila sproščeno vzdušje in jim v procesu ustvarjanja vzbujala radovednost. Upoštevala sem načelo notranje diferenciacije in jim dajala sprotne povratne informacije. Projekt je od učencev terjal veliko truda, ustvarjalnosti ter zmožnosti uporabe sodobnih medijev. Izpostavila bi tudi pomen skupinskega dela in medvrstniške pomoči, saj so bili učenci postavljeni pred mnoge izzive, ki so jih premagali s skupnimi močmi. Učenci so tudi spoznali, da branje (in poustvarjanje) ni nujno dolgotrajno. Vsekakor smo pri obravnavi domačega branja Županova Micka zelo presegli časovni okvir, ki ga je predvidevala letna priprava. Ko sem opazovala zadovoljne in ponosne izraze na obrazih sodelujočih v filmskem projektu, pa sem vedela, da se je izplačalo.

Viri in literatura

1. Blažič, M. (2000). *Modeli za ustvarjalni pouk književnosti v osnovni šoli*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
2. Kordigel, M. (1999). Komunikacijski model književne vzgoje – poskus strukturiranosti recepcijske sposobnosti. *Jezik in slovstvo* 44 (5), 151–161.
3. Krakar Vogel, B. (2004). *Poglavja iz didaktike književnosti*. Ljubljana: DZS.

4. Poznanovič Jezeršek M., Cestnik M., Čuden M., Gomivnik Thuma v., Honzak M., Križaj Ortar M. idr. (2018). *Program osnovna šola: Slovenščina: Učni načrt*. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo.
5. Saksida, I. (1994). *Mladinska književnost med literarno vedo in književno didaktiko*. Maribor: Obzorja.
6. Saksida, I. (2024). *Književnost in njene medijske predelave*, dostopno na: <https://www.modra-akademija.si/knjizevnost-in-njene-medijske-predelave/>
7. Velikonja, T. (2015). Učitelj kot ustvarjalni model. V M. Željeznov Seničar (ur.), *Strokovna konferenca učiteljev podaljšanega bivanja* (str. 11–15). Ljubljana: MiB.
8. Vidrgar, E. (2016). Individualizacija in diferenciacija pri kreativnem pisanju. V M. Željeznov v Seničar (ur.), *Mednarodna strokovna konferenca učiteljev o didaktiki in metodiki* (str. 416–424). Ljubljana: MiB.

Področje didaktike družboslovja v 1. študentski reviji Pedagoške fakultete Univerze v Mariboru z naslovom Radovednež

asist. BARBARA SRAKA PETEK, *prof. ped. in soc.*

barbara.sraka@um.si

izr. prof. dr. MARTA LICARDO

marta.licardo@um.si

Povzetek: V članku predstavljamo pomen tem s področja družboslovja in didaktike družboslovja, katere kompetence vzgojiteljev in študentov predšolske vzgoje na področju družboslovja so pomembne, kako je nastala 1. študentska revija Radovednež ter kakšna je zastopanost izbranih tem s področja didaktike družboslovja v 1. študentski reviji Pedagoške fakultete Univerze v Mariboru. Poudariti smo želeli pomembnost raziskovanja tem širšega družbenega konteksta, ki omogoča boljše razumevanje družbenih pojavov in tematik, ki jih otroci v vrtcu pogosto naslavlajo. S spodbujanjem raziskovanja in pisanja strokovnih člankov študentje razvijajo kritično mišljenje, analitične sposobnosti ter kompetence za

obravnavo kompleksnih družbenih tem. V članku so opisane vsebine štirih člankov iz revije s področja družboslovja, ki izpostavljajo potrebo po obravnavi kompleksne teme o smrti in žalovanju, zakaj je potrebno spodbujati medkulturno okolje, kaj pomeni digitalna pismenost, zakaj je pomembna ter nekaj praktičnih predlogov za izlete z otroki po Sloveniji. Članek prispeva k razumevanju in obravnavi družboslovnih tem v predšolski vzgoji.

Ključne besede: didaktika družboslovja, predšolska vzgoja, študenti, študentska revija, družboslovje

Abstract: The article presents the significance of topics in the field of social studies and social studies didactics, highlighting the competencies of early childhood education teachers and early childhood education students in social studies. It outlines the creation of the first student journal entitled Radovednež and the representation of selected social studies didactics topics in this journal from the Faculty of Education at the University of Maribor. The aim was to emphasize the importance of exploring broader social contexts, which enhances the understanding of social phenomena and topics frequently addressed by children in kindergartens. By encouraging the research and writing of professional articles, students develop critical thinking, analytical skills, and competencies for tackling complex social issues. The article describes the content of four social studies articles from the journal, highlighting the need

to address complex topics such as death and grieving, the importance of fostering an intercultural environment, the significance of digital literacy and practical suggestions for field trips with children across Slovenia. The article contributes to the understanding and treatment of social studies topics in early childhood education.

Keywords: social studies didactics, early childhood education, students, student journal, social studies

UVOD

V študijskem letu 2023/24 smo s študenti 3. letnika študijskega programa Predšolske vzgoje pri izbirnem predmetu izvedli pedagoški eksperiment, ki je vključeval nalogo za študente, in sicer pripraviti 1. študentsko revijo s prispevki študentov v obliki strokovnih člankov. S tem smo želeli študente opolnomočiti pri pisnem izražanju strokovnih tem, hkrati pa strokovni javnosti in drugim zainteresiranim bralcem ponuditi vpogled v tematike, ki so študentom zanimive in aktualne. Ključno vodilo je bilo, da so študenti samostojno izbirali teme in urejali vse potrebne korake v procesu nastanka 1. študentske revije UM PEF s ciljem, da bi revija izhajala dvakrat letno in da bi na ta način tudi študenti sodelovali pri razvoju stroke na področju vzgoje in izobraževanja. Ko je revija izšla, smo imeli pred sabo zanimiv nabor tem iz različnih področij po Kurikulumu za vrtce (1999), npr. narava, družba, jezik, umetnost, gibanje itd. V članku analiziramo teme s področja didaktike družboslovja, saj so nam te bile še posebej zanimive in aktualne, bralce pa vabimo k prebiranju celotne revije in upamo, da boste v njej našli novo znanje.

Zakaj so pomembne vsebine s področja družboslovja in didaktike družboslovja?

Vsebine s področja družboslovja pomagajo študentom razumeti širši družbeni kontekst, raziskovanje posameznih tem pa jih opolnomoči za večjo suverenost pri obravnavi le-teh pri delu z otroki v vrtcu.

Didaktični vidik pomeni, da se študenti učijo, kako vsebine s področja družboslovja čim bolj smiselno in igrivo predstaviti otrokom v vrtcu, kako otroke spodbujati pri raziskovanju in učenju o družbenem okolju, družbenih pojavih in procesih že v predšolskem obdobju. Otroci imajo nešteto vprašanj o družbi, vloga bodočih vzgojiteljev je, da jim pomagajo najti odgovore na ta vprašanja. Ob pridobivanju didaktičnega znanja gre tudi za vsebinsko pripravljenost študentov pri poznavanju sodobnih izzivov v družbi, saj je področje družbe zelo široko in hkrati zelo pomembno. Znanje s področja družboslovja lahko pripomore k bolj uspešnemu vključevanju v družbo, k razumevanju procesov v družbi, razvijanju strpnosti in drugih vrednot ter tudi k razvoju kritičnega mišljenja. Slednje izpostavljata tudi Licardo in Laure (MVI, 2023), ki med predlogi za področja izboljšanja predšolske vzgoje izpostavljata, da je pri otrocih potrebno spodbujati kritično mišljenje, reševanje problemov, zagotavljati podporne povratne informacije za učenje in razvijati prakse, ki motivirajo učenje ter spodbujajo vse otroke. To vključuje visoko kakovostne učne izkušnje, kot so zgodnje opismenjevanje, socialno in čustveno učenje, učenje matematične, naravoslovne in družboslovne pismenosti, razvijanje ustvarjalnosti skozi umetnosti ter spodbujanje motoričnega razvoja. Pomembna je tudi podpora pri digitalni pismenosti za družine in otroke ter izboljšanje pedagoških pristopov za večjezične otroke, spodbujanje večjezičnosti in medkulturna vzgoja. Delo vzgojiteljev postaja vse bolj kompleksno in zahtevno, zato je nujno, da študenti predšolske vzgoje razvijajo različne

kompetence in širijo znanje. Področje družboslovja je v predšolski vzgoji zastopano v večji meri, kot bi predvidevali, zato je poznavanje tega področja iz različnih zornih kotov in preko različnih oblik učenja za študente zelo dobrodošlo. Strokovna študentska revija lahko ima pri tem pomembno vlogo.

Katere kompetence študentov predšolske vzgoje na področju družboslovja so pomembne?

Metodi pogovora in razlage sta dve izmed bolj zastopanih metod pri obravnavi vsebin iz kurikularnega področja družbe. Kljub temu pa skušamo študentom v času študijskega procesa pokazati tudi mnoge druge metode in strategije, ki lahko popestrijo delo z otroki in predvsem privedejo do bolj optimalne porabe časa, več znanja pri otrocih, več kompetenc, spodbujanja otroške radovednosti in želje po učenju. Zanimive metode in strategije, ki jih študenti še spoznavajo so projektno učenje, raziskovalno učenje, problemsko učenje, fenomenološko učenje, izkušnjsko učenje, pedagoška strategija Story line, dialoško branje, metoda NTC, večšine postavljanja vprašanj pri pogovorih z otroki, učenje skozi igro, sodelovalno učenje, učenje z igro vlog, učenje z igrifikacijo, učenje z uporabo digitalnih orodij itd.

Otroci velikokrat postavljajo vprašanja prav s področja družboslovja, pogosto se dotikajo tudi bolj kompleksnih tem, kot so smrt, stereotipi, spolnost, istospolnost, religija, drugačnost, revščina,

ločitev, itn. Nekateri avtorji te teme imenujejo t. i. tabu teme, čemur se bomo v tem besedilu izognili, saj menimo, da s tem, ko posamezne teme označimo kot tabu, tudi sami nekoliko prispevamo k stereotipnim predstavam in pojmovanjem teh tem. Zato bomo raje uporabili termin kompleksne teme, za katere pa vsekakor menimo, da jih je potrebno naslavljanje ter poskrbeti za to, da otroci dobijo ustrezne odgovore na zastavljena vprašanja. To, da otroke te teme zanimajo, potrjuje tudi raziskava, izvedena v javnih vrtcih v Sloveniji (Jerot, Potisk, Škerget in Ograjšek, 2023). Teme, ki so jih avtorice v raziskavi zajele, so bile drugačnost, bolezen, smrt, ločitev, spolnost, istospolnost, revščina in religija. Rezultati kažejo, da otroke kompleksne teme zanimajo, še najbolj tema drugačnosti (36,2 %) in bolezni (24,8 %), najmanj pa sprašujejo o revščini (3,3 %) in religiji (1,9 %). Kompleksne teme, ki jih vzgojitelji najpogosteje obravnavajo v vrtcu, so drugačnost (76,5 %) in bolezen (58,2 %), sledi smrt (35,3 %) in revščina (30,4 %), zelo malo pa jih obravnava spolnost (17,3 %), religijo (17,2 %) in istospolnost (5,8 %). Za zadnje tri naštetje teme se vzgojitelji čutijo manj kompetentne za pogovore z otroki, zato se jih samoiniciativno manj lotevajo. Raziskava je pokazala, da otroci v vrtcu zastavljajo vprašanja o vseh temah, vključenih v raziskavo, potrdila pa je tudi to, da se za določene teme vzgojitelji še vedno počutijo manj kompetentne in usposobljene in si želijo več možnosti, da bi se v tej smeri izobraževali (Jerot, Potisk, Škerget in Ograjšek, 2023, str. 35–36). Podobne rezultate je v preteklosti v svoji raziskavi pridobila tudi Tuš Špilak (2010), ki je raziskovala obravnavanje

istospolnih družin v vrtcu oziroma odnos vzgojiteljev in pomočnikov vzgojiteljev do istospolnih družin. Zavedati se je potrebno, da ne gre samo za ožjo strokovno usposobljenost vzgojiteljic o teh temah, temveč tudi za vprašanje notranjega pedagoškega razmerja do širšega družbenega, kulturnega in ideološkega konteksta (Bregar Golobič, 2004, str. 28–32), zato je raziskovanje teh tem v obliki prispevkov v študentski reviji ena izmed možnosti za nadgrajevanje kompetenc pri študentih, s čimer prispevamo, da so vse teme s področja družboslovja enakovredno zastopane in strokovno obravnavane s posebno pozornostjo do kompleksnih in abstraktnih tem, ki so otrokom zanimive.

Študenti predšolske vzgoje morajo slediti sodobnim strokovnim usmeritvam, nenehno razvijati svoje didaktične in pedagoške sposobnosti, se izogibati rutini, reflektirati lastna stališča in se zavedati vpliva prikrita kurikuluma. Pomembno je, da se učijo načrtovati dejavnosti glede na zmožnosti in potrebe otrok, da se učijo komunicirati med sabo, z mentorji, s profesorji, da razmišljajo o učenju in napredku otrok. Študente spodbujamo k temu, da bi bili zgled v vrednotah in strokovnosti, da bi spoštovali različnost in individualnost ter gradili kulturo spoštovanja in razumevanja med sabo in v okolju, kjer delujejo kot pedagoški delavci na začetku karijerne poti.

Iz zapsanega je razvidno, da je vloga bodočega vzgojitelja v vrtcu pri obravnavi tem iz področja družboslovja zelo pomembna. Študent bi naj znal otroke voditi skozi proces spoznavanja sebe kot posameznika ter pomembnega člana družbe in okolja, v katerem živi (Kurikulum, 1999). Zato je bistvenega pomena, da se študenti že tekom študija na različne načine seznanjajo s temami s področja družboslovja in da jih lahko v vrtcu kompetentno obravnavajo. Študij literature za pripravo strokovnega članka in pisno izražanje o posamezni temi je lahko eden izmed učinkovitih načinov, da se ta cilj doseže.

Pomembno vlogo pri obravnavi tem s področja družbe ima ob izvedbenem tudi prikriti kurikulum, ki zajema široko paleto elementov vzgojnega vplivanja vzgojitelja na otroka. Prikriti kurikulum je zaradi svoje neposredne narave oz. vzgojnih dejavnosti lahko bolj učinkovit od zapisanih dejavnosti v Kurikulumu (1999), saj se nanaša na vsebine predšolske vzgoje in na organizacijo vsakdanjega življenja v vrtcu. Dolar Bahovec in Kodelja govorita o nenadzorovanih vplivih vsakdanjega življenja v vrtcih. Prikriti kurikulum zajema celotno dnevno rutino, kamor sodijo prihodi in odhodi, prehranjevanje, spanje in počitek, osebna nega, pospravljanje, navade, prehodi iz ene dejavnosti v drugo in druge vrste prehodov ter prosta igra (Dolar Bahovec in Kodelja, 1996, str. 56–61). V prikriti kurikulum sodijo tudi odnosi na vseh ravneh, ki vključujejo verbalno in neverbalno komunikacijo med otroki in vzgojitelji, med vzgojitelji, med otroki samimi, med starši in

vzgojitelji, vodstvom vrtca in starši itd. V prikriti kurikulum lahko sodi tudi oblikovanje prostorov v vrtcu ter oblikovanje različnih drugih strukturnih in procesnih dejavnikov. Študente je potrebno tekom študija seznanjati s prikritim kurikulumom, saj so teme s področja družboslovja pogosto tiste, ki se povezujejo s prikritim kurikulumom, najbolj izstopajoči od teh sta temi, povezani z razvijanjem samostojnosti otrok in socialno ter čustveno učenje, kjer so v ospredju vzpostavljanje in ohranjanje odnosov, učenje komuniciranja, izražanja potreb in želja, reševanje konfliktov, premagovanje izzivov, spodbujanje rezilientnosti ipd.

Prikriti kurikulum ima torej tudi močno socializacijsko funkcijo, posameznika oblikuje s posredovanjem norm in vrednot, s pomočjo katerih in znotraj katerih se ureja, uri in disciplinira posameznikovo vedenje v skupini. Prikriti kurikulum bi naj otroke v vrtcu prilagajal institucionalnemu življenju (Bregar Golobič, 2004, str. 16–29).

Strokovna usposobljenost vzgojiteljev pomembno vpliva na samo izvedbo prikritega kurikuluma, saj ne gre samo za sledenje otrokovim vzgibom, temveč za subtilno vodenje otroka. Kroflič (2005) poudarja, da se mora vzgojitelj opremiti z ustreznimi novimi znanji o otrokovih razvojnih kapacitetah in o načelih vzpostavljanja etične občutljivosti ter se zavedati, da je otrokov socialni razvoj v veliki meri odvisen od vzgojiteljeve aktivne drže pri pripravi in izvedbi usmerjenih dejavnosti in tudi pri dejavnikih prikritega kurikuluma. Le-to se kaže

v neprestani skrbi za ustrezno socialno klimo, pri spodbujanju otrokovih prosocialnih dejanj, dodeljevanju pomena spontanemu pozitivnim odnosom in pri postopnem usvajanju pomena pravičnosti in solidarnosti, posameznikovih pravic in skupnih pravil bivanja v vrtcu. Usmerjevalec prikritega kurikulumu naj bo strokovno kompetenten vzgojitelj, ki je naravnano v aktivno podporo otrokovemu razvoju (Kroflič, 2005, str. 16).

Kako je nastala revija Radovednež?

Študente je k pripravi revije motiviralo to, da v Sloveniji ne obstaja študentska revija za področje predšolske vzgoje, da Pedagoška fakulteta UM že vrsto let nima študentske revije, da bodo lahko objavili članke o temah, ki so jih izbrali sami ter da bodo samostojno poskrbeli, da bo revija izšla, kar je bil kar velik organizacijski izziv. Prvo izdajo revije so pripravljali študentje 3. letnika študijskega programa Predšolska vzgoja. Pri naslednjih izdajah v naslednjem študijskem letu se jim bodo priključili še ostali zainteresirani študentje iz vseh študijskih programov Pedagoške fakultete UM. V študentski reviji Radovednež so predstavljeni nekateri pogledi na aktualne problematike v vrtcu in različne didaktične vsebine s kurikularnih področij. Revija postavlja v ospredje različna strokovna znanja, izkušnje, predloge za dejavnosti in primere dobrih praks, ki so jih študentje bili deležni v letih študija in se jim je zdelo pomembno, da jih izpostavijo. Revija s svojo vsebino nagovarja študente, vzgojitelje v vrtcu, starše predšolskih otrok ter drugo zainteresirano javnost.

Revijo so z velikim odobravanjem sprejeli tudi profesorji in vodstvo UM PEF.

Študentje so pri pripravi vsebin člankov imeli prosto izbiro tematike. Izbirali so glede na lastne interese in področje zanimanja. Članke so pripravljali v parih ali manjših skupinah. Po izboru splošne teme so poskušali teme zožiti. Ko je bila ožja tema določena, so izbrali ustrezen naslov ter pričeli z iskanjem strokovne literature. Pri oblikovanju vsebin so si pomagali s tehniko viharjenja možganov za iskanje podnaslovov in zapisovanje osnutka članka, raziskovali so strokovno literaturo, za izboljšanje in popravke zapisanih vsebin pa smo uporabili tehniko medvrstniškega ocenjevanja. Ko so bili prispevki vsebinsko dodelani, so jih poslali recenzentom iz ustreznih področij in jih nato popravili v skladu z njihovimi priporočili. Postopek nastajanja člankov je potekal celo študijsko leto, saj so članki nastajali v različnih časovnih obdobjih, vmes pa so bili študentje zaposleni tudi z ostalimi študijskimi obveznostmi. Na koncu so bili članki tudi lektorirani in sledilo je tehnično oblikovanje revije, naslovnice, kolofona, pridobivanja številke ISSN in nešteti drugih manjših in večjih nalog, ki so jih študenti spoznali skozi proces nastajanja revije. Prva številka je izšla v tiskani in e-verziji, študenti so za tisk sami pridobili del donacijskih sredstev iz ŠOUM, del sredstev za tisk pa je prispevala fakulteta. Študenti se ob tej priložnosti za pridobljena sredstva tudi zahvaljujejo. Elektronska verzija revije Radovednež je dostopna na povezavi: <https://pef.um.si/studentska-revija/>.

Članki s področja družboslovja

Članki v 1. številki revije, ki se neposredno ali posredno dotikajo tematskih sklopov iz kurikularnega področja družbe, so »Otroci priseljenci v vrtcu«, »Otrokovo razumevanje smrti in kako mu pri tem pomagati«, »Digitalna pismenost v vrtcu« ter »Potepanje z otroki po Sloveniji«. Teme iz področja družboslovja pri študentih spodbujajo razumevanje otroka v širšem in ožjem družbenem kontekstu, z obravnavanimi temami študentje razvijajo lastne komunikacijske in socialne veščine, predvsem pa razvijajo kritično mišljenje, ki vključuje sposobnost analize in refleksije o družbenih pojavih, kar je ključnega pomena za razumevanje in reševanje kompleksnih vprašanj, s katerimi se lahko srečajo pri svojem delu.

Prvi članek »Otroci priseljenci v vrtcu« obravnava pereč problem oz. trenutno stanje v vrtcih. Posledica trenutnih gospodarskih in političnih razmer po svetu je vse večje priseljevanje in s tem tudi vedno več otrok priseljencev v vrtcih. Članek predstavi pojem otroka priseljencev, oriše vzgojiteljevo vlogo pri vključevanju otrok priseljencev ter ponudi zanimivo dejavnost z že izdelano pripravo in predlogo za tisk, ki olajša dejavnost iz tega področja vzgojiteljem v vrtcu (Jehart, Kojzek, Kotnik, Očko, 2024, str. 4–7).

Drugi članek z naslovom »Otrokovo razumevanje smrti in kako mu pri tem pomagati« obravnava eno izmed predhodno omenjenih kompleksnih tem in ob otrokovem socialnem in čustvenem

doživljanju smrti navaja tudi zelo uporaben bralni seznam otroške literature, ki je lahko v pomoč vzgojiteljem pri obravnavi te teme, prav tako pa poda koristne napotke, kako otroka s pogovorom podpreti pri spoprijemanju z žalovanjem ter poskuša pojasniti psihološko, razvojno in sociološko ozadje otrokovega razumevanja smrti (Irgolič, Meklav, Smrekar, 2024, str. 16–19).

Članek »Digitalna pismenost v vrtcu« se dotika zelo aktualne vsebine, saj obravnava uporabo digitalnih tehnologij v vrtcu, znotraj tega pa poudarja digitalne kompetence vzgojiteljev. Le-te so ključne, da vzgojitelji otrokom omogočajo ustrezno in spodbudno učno okolje, ki vključuje varno in smiselno rabo digitalnih tehnologij. Ker se otroci in tudi starši vsakodnevno srečujejo z digitalnimi mediji, je pomembno, da jih vzgojitelji ob tem strokovno podprejo z nasveti o varni in smiselni uporabi le-teh (Mlinar in Tomažič, 2024, str. 1–3).

»Potepanje z otroki po Sloveniji« je članek, ki povezuje področji družbe in narave. Po vsebini je zanimiv tudi za vzgojitelje in učitelje razrednega pouka v osnovnih šolah pri predmetu Spoznavanje okolja. Avtorici poudarita fleksibilnost Kurikuluma za vrtce, ki vzgojiteljem omogoča, da vse dejavnosti prenesejo in izvajajo tudi izven prostorov vrtca, v šolskem okolju bi govorili o dejavnostih izven učilnice. Članek ponuja pet predlogov za izlete, ki jih otrok lahko obišče z vrtčevsko skupino ali s starši. Lokacije zajemajo različne točke po Sloveniji in ponujajo obisk naravoslovnih in zgodovinskih

muzejev in učilnic, doživljajskih parkov, učnih poti, ki so lahko odlično izhodišče za izkušnjsko učenje otrok. Otrok je ob obisku teh lokacij aktiven v procesu učenja in je tako celostno miselno in čustveno aktiven, omočena mu je izkušnja, raziskovanje, sreča se s situacijami, ki ga spodbujajo k reševanju problema, prihaja v interakcije z ljudmi, materiali in predmeti. Zajema pa prav tako pomembne vsebine s področja družbe (muzejska učna ura v otroškem muzeju, ogled galerije, spoznavanje zgodovine kraja v doživljajskem parku, seznanjanje s kulturnimi znamenitostmi in legendami kraja v sklopu pravljične poti, obisk geološkega muzeja, ipd.). Članek je tako dober primer medpodročnega povezovanja. Medpodročno povezovanje je nujna kompetenca bodočih vzgojiteljev predšolskih otrok, saj gre za učne priložnosti, ki lahko zelo obogatijo učenje, ki je celostno, saj izhajajo iz vsakodnevnih, življenjskih izkušenj otrok, od vzgojitelja pa zahtevajo premišljeno načrtovanje in širino znanja (Horvat in Kodrič, 2024, str. 11–15).

ZAKLJUČEK

Sklenemo lahko, da je poznavanje družboslovnih tem in didaktike družboslovja na področju predšolske vzgoje za študente zelo pomembno, saj so to znanja, ki jih študenti nujno potrebujejo na svoji poklicni poti.

Ugotavljamo, da revija *Radovednež* poudarja razumevanje širšega družbenega konteksta in opolnomočenje študentov za kompetentno

obravnavo tem v njihovem prihodnjem delu z otroki. Prispevki v reviji izpostavljajo družboslovne teme, ki študentom omogočajo poglobljeno raziskovanje in razvoj kritičnega mišljenja. Revija vključuje vsebine, kot so vključevanje otrok priseljencev v vrtce, otrokovo razumevanje smrti, digitalna pismenost ter izleti po Sloveniji. Izpostavili smo tudi obravnavo tem, ki zahtevajo občutljiv in strokoven pristop, saj študenti predšolske vzgoje in vzgojitelji v slovenskih vrtcih čutijo pomanjkanje kompetenc za obravnavo teh tem. Revija na ta način ponuja podporo študentom, vzgojiteljem in staršem, z ustrezno literaturo in predlogi dejavnosti.

Upamo, da bo študentska revija pomembno prispevala k profesionalnemu razvoju bodočih vzgojiteljev, učiteljev in drugih pedagoških delavcev ter da bo doživela še mnogo izdaj. Sodelovanje pri nastajanju revije študentom omogoča raziskovanje in kritično obravnavo družboslovnih in drugih tem, ki so nepogrešljive v predšolski vzgoji, hkrati pa omogoča tudi možnost izražanja in širjenja znanja. Na ta način se študenti bolje pripravljajo na svoje bodoče delo, ki vključuje reševanje kompleksnih družbenih vprašanj ter spodbujanje inkluzivnega in naprednega vzgojno-izobraževalnega okolja.

Viri in literatura

1. Bregar Golobič, K. (2004). Prikriti kurikulum ali drugo kurikula. V E. Dolar Bahovec in K. Bregar Golobič (ur.), *Šola in vrtec skozi ogledalo: Priročnik za vrtce, šole in starše* (16–5). Ljubljana: DZS.

2. Dolar Bahovec, E. in Kodelja, Z. (1996). *Vrtci za današnji čas*. Ljubljana: Center za kulturološke raziskave pri Pedagoškem inštitutu.
3. Horvat, L. in Kodrič, K. (2024). Potepanje z otroki po Sloveniji. *Radovednež*, (1), 11–15.
4. Irgolič, I., Meklav, M. in Smrekar, T. (2024). Otrokovno razumevanje smrti in kako mu pri tem pomagati. *Radovednež*, (1), 16–19.
5. Jehart, N., Kojzek, D., Kotnik, K., Očko, G. (2024). Otroci priseljenci v vrtcu. *Radovednež*, (1), 4–7.
6. Jerot, E., Potisk, K., Škerget, E. in Ograjšek, S. (2023). Obravnava tabu tem v slovenskih javnih vrtcih. *Educa*, 32(1/2), 31–37.
7. Kroflič, R. (2005). Vzgojiteljica - izhodišče prikritega kurikulumuma v vrtcu. V B. Vrbovšek (ur.), *Prikriti kurikulum v kurikulumu – rutina ali izziv v vrtcu* (12–18). Ljubljana: Supra.
8. *Kurikulum za vrtce*. (1999). Ministrstvo za šolstvo in šport.
9. Licardo, M. in Laure, M. (2023). *Izbrane aktualne teme vezane na razvoj predšolske vzgoje in vrtcev v Sloveniji*. Javna predstavitev mnenj o vrtcih in razvoju predšolske vzgoje v Sloveniji. Ljubljana: Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje. Pridobljeno s https://www.gov.si/assets/ministrstva/MVI/Dokumenti/Razvoj-solstva/DS-NPVI/Gradiva/Javna-predstavitev-mnenj-Predsolska-vzgoja-26-10-23/2-del/10_Licardo_pop.pdf
10. Mlinar, A. in Tomažič, R. (2024). Digitalna pismenost v vrtcu. *Radovednež*, (1), 1–3.
11. Tuš Špilak, N. (2010). Obravnavanje istospolnih družin v slovenskih vrtcih. *Socialno delo*. 49(5-6), 351–412.

Razvijanje čustvene inteligentnosti v razredu

DARIJA BAJIĆ, *prof. razrednega pouka*
darija.bajic@gmail.com

Povzetek: Najvplivnejši dejavnik težav v naši družbi je neprepoznavanje vloge, ki jo igrajo čustva. Za naše dobro počutje sta pomembni tako sposobnost čutenja kot sposobnost mišljenja. Naši družbi pri reševanju mnogih težav lahko pomaga prav čustvena inteligenca, ki je pozitivno in preventivno orodje za odpravljanje le-teh. Ta vrsta sposobnosti nam omogoča, da svoja čustva učinkovito uporabljamo in tako izkoristimo človeški potencial. Potreba po tem, da učenci spoznajo pomen čustvene inteligentnosti, le narašča. Iz članka je razvidno, da je poučevanje čustvene inteligentnosti v šoli mogoče. Edina ovira, s katero se učitelji srečujemo, je potreba po ustreznem izobraževanju na tem področju. Mnogi učitelji bi svojim učencem radi pomagali, vendar jim ne morejo nuditi nečesa, česar še sami nimajo. Zato je ključnega pomena nudenje strokovne podpore učitelju. Le strokovno podkovan učitelj, bo lahko svojim učencem nudil spodbujajoče učno okolje in mu omogočil dobro počutje na šoli.

Ključne besede: čustvena inteligentnost, čustva, dobro počutje v razredu

Abstract: The most important factor, which contributes to the problems in our society is not recognizing the role of emotions. Both the ability to feel and the ability to think are important for our well-being. Emotional intelligence can significantly help our society in solving many problems as it is a positive and preventive tool for eliminating them. This type of ability enables us to effectively use our emotions and human potential. The need for students to understand the importance of emotional intelligence is increasing. The article demonstrates that teaching emotional intelligence in schools is possible. The only obstacle that teachers face is the need for appropriate education in this area. Many teachers would like to help their students but cannot provide that knowledge further, if they themselves do not own it. Therefore, providing professional support to teachers is crucial. Only a well-trained teacher can offer an encouraging learning environment and ensure students' well-being at school.

Keywords: Emotional intelligence, emotions, classroom well – being

UVOD

Učitelji se zelo dobro zavedamo, da za celostni razvoj učencev pri poučevanju ni dovolj le poudarjati zgolj predmetnega znanja. Zadnje čase opažam, da ostaja vedno manj časa in priložnosti za poglobljeno učenje odnosov med ljudmi. Šola je socialni prostor, kjer se stikajo poti spoznavnega, socialnega in čustvenega učenja. Posameznikove sposobnosti zaznavanja, uporabe in izražanja čustev, sposobnosti uravnavanja lastnih čustev ter sposobnost uporabe čustev pri reševanju problemov in odločanju, se razvijajo ob neposredni socialni interakciji v vseh treh socialnih okoljih (tj. v družini, šoli in med vrstniki). «Omenjene zmožnosti sta Salovey in Maye leta 1990 poimenovala s pojmom čustvena ali emocionalna inteligentnost (Panju, 2010, str. 7).

Kaj je čustvena inteligentnost?

V zadnjem času srečujemo ta pojem vse pogosteje, vendar ne simbolizira ničesar novega. Novo je le spoznanje, da so kognitivni, emocionalni in socialni deli možganov globoko povezani in med seboj odvisni. Lahko bi rekli, da to kar občutimo dramatično vpliva na naše mišljenje in da je naše obnašanje povezano z našimi čustvi (Panju, 2010, str. 16).

Čustveno inteligenco bi torej lahko definirali takole: »To je skupek človekovih sposobnosti, povezanih z zmožnostjo dobrega upravljanja z lastnimi in tujimi čustvi« (Bisquerra Alzina, 2009, str. 7).

Opređeljujemo jo, kot eno od pomembnejših osebnostnih lastnosti, saj je človek z razvito čustveno inteligenco uspešnejši pri odnosih z drugimi in s samim seboj. Med pridobivanjem znanja, težave lažje rešuje, tudi osebna in socialna blaginja je lažje dosegljiva. Ljudje z visoko čustveno inteligenco, znajo v praksi uporabiti svoje sposobnosti. Čustvene sposobnosti pa so tista znanja, spretnosti, veščine in naravnosti, ki so potrebne za razumevanje, izražanje in dobro obvladovanje naših čustev (Bisquerra Alzina, 2009, str. 7). Vsi se najbrž sprašujemo, zakaj je čustvena inteligentnost postala nenadoma tako priljubljena. Menim, da je to odsev splošnega premika v družbenem vedenju kot tudi v šolstvu. Učitelji lahko v praksi opažamo, da tradicionalni učni načrti, naših učencev ne pripravijo dovolj dobro za spopad z realnostjo. Začenjamo se zavedati pomena čustev ter razumemo njihovo vlogo pri izobraževanju in v našem življenju nasploh (Panju, 2010, str. 21).

Spodbujanje in razvijanje čustvene inteligentnosti v razredu

V nadaljevanju bom naštel in opisala nekaj razlogov, zakaj je po mojem mnenju potrebno spodbujati in razvijati čustveno inteligenco v razredu. Naloga staršev je, da otrokom pomagajo konstruktivno obvladovati svoja čustva, predpogoj za to pa je, da imajo tudi sami razviti določeno stopnjo čustvene inteligence. Takšni starši morajo svoje otroke usmerjati k obvladovanju jeze, pozitivnemu reševanju konfliktov, k nadzorovanju čustev in empatiji do drugih. Otroke, ki

imajo vse te sposobnosti bolj razvite, imajo vrstniki raje. Naloga šole je, da spodbuja odpravljanje pomanjkljivosti na področju čustvene inteligence. Otrokom hkrati omogoča, da se naučijo osnovnih življenjskih spoznanj, ki jih ne morejo dobiti nikjer drugje. Vse pogosteje v šolo vstopajo otroci, ki ne znajo obvladovati svojih težav (npr. zbrano poslušati, se zbrati med delom, prevzeti odgovornost za svoje delo ipd.), zato imamo učitelji s takšnimi učenci nemalo težav pri svojem delu. Menim, da je zato naša naloga, da takšne učence opremimo z orodji, ki jim bodo v pomoč na njihovi življenjski poti.

Vpliv čustvene inteligence

Učitelji pri pouku z namenom dviganja standardov znanja, posvečamo svojo pozornost branju, pisanju, računanju. Enako pozornost bi morali nameniti spodbujanju čustvene inteligence, saj je dokazano, da čustva vplivajo na večino področji v našem življenju: na učni uspeh, na izboljšanje vedenja, na zdravje in na odnose. Učenje temelji na čustvih. Učenci s slabšimi učnimi rezultati, imajo premalo razvito čustveno inteligenco ali pa je sploh nimajo. Pri pouku se ti učenci začnejo hitro dolgočasiti, ali pa so preveč zaskrbljeni in svojo pozornost usmerjajo drugam. Raziskave so pokazale, da višja čustvena inteligentnost prinaša poleg boljšega učnega uspeha učencev, tudi več časa za poučevanje. Čustveno spretnejši učenci, so namreč manj razdiralni in pri njih ne prihaja do disciplinskih ukrepov.

Razvijanje čustvene inteligentnosti nam lahko pomaga, da na lažji način vključimo težavne učence v skupino in s tem morebiti

priпомoremo k izboljšanju njihovega vedenja. Čustva močno vplivajo tudi na naše zdravje, saj so možgani, živčni sistem in imunski sistem med seboj povezani. Osebe, ki svojih čustev ne pokažejo ali nočejo govoriti o njih, so izpostavljene večjemu tveganju za razne zdravstvene težave. Socialno sposobni otroci razumejo svoje vrstnike, so empatični do svojih sošolcev, znajo jim prisluhniti in nuditi pomoč. Otroci, ki pa si svojih čustev ne znajo razložiti in jih izražati, so potrti in razdražljivi. Pogosto nimajo empatije in se ne zavedajo, kako njihovo obnašanje vpliva na druge.

Učenje čustvene inteligentnosti in učiteljeva vloga pri učenju le-te

Naloga učitelja je, da učence nauči prepoznavanja lastnih čustev. Nauči jih tudi, kako naj lažje rešujejo čustvene dileme v življenju in kako naj postanejo bolj empatični do svojih sovrstnikov. Takšni učenci postanejo socialno spretnejši, sposobni so učinkovitega reševanja težav in konfliktov ter se odlikujejo pri delu v skupini.

Učitelji tako postanemo učencem glavni vzornik na tem področju, saj jim dajemo zgled pri reševanju težjih situacij. Kadar se z učenci pogovarjamo o čustvih, uporabljamo primerno besedišče ter s primeri spodbujamo učence k pozitivnemu pogledu na medsebojno različnost. Kot učitelji si ne smemo dovoliti, da bi se izgovarjali glede poučevanja čustvene inteligentnosti. Kljub temu, da so naši učni načrti prenatrpani, čustveno inteligentnost lahko izvajamo v okviru običajnega pouka v razredu. Če bomo imeli v svojih učilnicah učence

z višjo razvito čustveno inteligentnostjo, bomo tako pridobili več časa za učenje in poučevanje, saj bodo na tak način učenci lahko prevzeli svoj del odgovornosti pri učenju. Poleg tega lahko čustvena inteligentnost prinaša bogatejšo izkušnjo pri učenju in izboljša učni uspeh. Zato je smiselno, da si na začetku šolskega leta napišemo strategijo za vodenje razreda. Tako bomo med letom lažje učence poučili o njih samih ter o tem, kakšni ljudje želijo postati. Posledično bomo imeli z njimi manj težav in se bomo lažje osredotočili na poučevanje tistega, kar predvideva učni načrt (Panju, 2010, str. 29 – 38).

Avtorji knjige Čustvena inteligenca otrok – Priročnik za učitelje in starše z vajami obravnavajo 5 sklopov čustvenih sposobnosti (Bisquerra Alzina, 2009, str. 8). Te so:

- zavedanje čustev (tj. zmožnost zavedanja lastnih čustev in čustev drugih),
- obvladovanje čustev (tj. zmožnost dobrega ravnanja z lastnimi čustvi),
- čustvena samostojnost (tj. zmožnost ustvarjanja lastnih čustev v določenem trenutku),
- čustveno-socialne veščine (tj. zmožnost ohranjanja dobrih odnosov z drugimi),
- veščine za čustveno blaginjo (tj. zmožnost primerne in odgovornega vedenja za soočanje z vsakodnevnimi izzivi).

Čustvena samostojnost je celovita osebnostna lastnost. Avtorji jo definirajo kot sposobnost samospoštovanja, samozaupanja, samomotivacije in čustvene samoučinkovitosti. Ljudje, ki imajo razvito čustveno samostojnost, so sposobni imeti pozitiven odnos do življenja, razvito imajo tudi odgovornost. Na družbene norme imajo kritičen pogled ter sposobnost kritičnega vrednotenja sporočil, ki jih prejemamo. Z neprijetnimi okoliščinami se lažje soočajo in hitreje poiščejo pomoč zase in za druge. Čustveno samostojen človek je tako sposoben ustvarjanja primernih čustev v vsakem trenutku, kar je v kritičnih okoliščinah lahko zelo težko.

Ljudje, ki imajo dobro razvito čustveno samostojnost, imajo razvito pozitivno samopodobo. Poleg tega cenijo svoje lastne sposobnosti in omejitve, saj se imajo rad takega, kot so. Svojo lastno osebno in družbeno identiteto poznajo zelo dobro. Osvojene vrednote so zmožni braniti in razširjati. Sposobni so izražati, kar čutijo do sebe in drugih. Sposobni so se soočiti z neprijetnimi okoliščinami in zaupajo v svoje lastne možnosti. Kadar potrebujejo pomoč in oporo, jo poiščejo.

»Čustvena samostojnost odpira pot empatiji in razvoju socialnih sposobnosti, saj čustveno samostojen človek odgovorno spoštuje druge in razvija pozitivne socialne veščine«.

V največji meri otroci gradijo svojo osebnost od rojstva pa do 12. leta s pomočjo tega, kar vidijo pri osebah v svojem okolju, tj. pri družini, učiteljih, prijateljih itd. Če otrok nenehno prejema sporočila, kot so: odgovoren si, stvari dobro opraviš, znaš poslušati druge ..., si bo zgradil dobro podobo o sebi. Zaradi tega se bo počutil čustveno varnega, hkrati pa bo to pozitivno vplivalo na njegov razvoj in učenje. V kolikor otrok prejema ravno nasprotna sporočila, si ustvari slabo podobo o sebi. To v njem prebudi negativna čustva in občutke, ki preprečujejo njegov razvoj in učenje (Bisquerra Alzina, 2009, str. 88–89).

Čustvene sposobnosti je težko razviti. Potrebna je veliko časa, truda in vaj. Opazovanje, pojasnjevanje ali oštevanje ne zadostuje. Potrebno je veliko potrpežljivosti, vsakodnevno ponavljanje vaj in vztrajanje. Da bi otrokom pomagali bolje obvladati njihova čustva, moramo kot učitelji biti pripravljeni vložiti svoj čas, trud in pozornost. To lahko naredimo s postavljanjem vprašanj v primernem trenutku. Če smo tako rahločutni, da v pravem trenutku postavimo primerno vprašanje, bomo zagotovo po korakih napredovali.

Čas, ki ga bomo učitelji namenili pomoči otrokom, da bodo bolje obvladali svoja čustva, bo dobro porabljen. Gre za nalogo, ki jo je vredno opraviti in ki se kasneje z obrestmi povrne (Bisquerra Alzina, 2009, str. 8).

V nadaljevanju bom podrobneje predstavila sklop vaj za razvijanje sposobnosti čustvene samostojnosti, ki so jih učenci izvedli ob moji pomoči. V omenjenem priročniku, sem našla precejšnje število vaj, ki sem jih skrbno izbrala glede na potrebe učencev v razredu. Vaje sem otrokom opisala, njihova aktivna udeležba pa je pripomogla k razvijanju njihove čustvene inteligence.

Vaja 1 – Pohvali se

Cilj te vaje je bil spodbujanje ustvarjalnosti in vrednotenje samega sebe. Učencem sem razložila pomen besedne zveze »*pohvaliti se*«. Učenci so tako izdelali svojo lastno zvezdo pohval in naredili priznanje samemu sebi. Preden so začeli z izdelovanjem zvezde, sem učence spomnila na uporabo pojasnjevalnih in opisnih pridevnikov za pozitivne lastnosti, ki omogočajo boljše poznavanje besedišča za pohvale in njihovo pogostejšo uporabo pri samem sebi. Na tablo sem jim zapisala nekaj namigov za pohvale: čudovit, krasen, veličasten, neverjeten, simpatičen, odličen, izreden. Učenci so tudi sami našli svoje predloge. Ko so zaključili z izdelovanjem zvezde, sem jim predlagala, da zvezdo obesijo na vidno mesto v svoji sobi. Ta jih bo v trenutkih žalosti ali jeze opomnila, da si lahko težke trenutke olajšamo z izreko spodbudnih besed, zaradi katerih se bomo potem počutili nekoliko bolj srečne in zadovoljne.

Slika 1: Zvezda pohval

Vir: Lasten

Slika 2: Ustvarjanje zvezde pohval

Vaja 2 – Roža prijateljstva

Cilj druge vaje je bil, da so učenci s pomočjo drugih spoznali svoje pozitivne lastnosti. Učenci so si izbrali prijatelja, ki so mu podelili rožo. Na cvetne liste so pisali pozitivne osebne lastnosti svojih prijateljev. Ko so zaključili z izdelovanjem, so rožo podelili. Poskrbela sem, da nihče v razredu ni ostal brez svoje rože. Ta vaja sem mi je zdela dobra, ker so tako učenci dobili vpogled, kaj si o njih mislijo drugi. Na ta način so lahko ugotovili, ali so jih prijatelji opisali na podoben način, kot so sami sebe v prejšnji vaji.

Slika 3: Roža prijateljstva (deček)

Slika 4: Učenka podari sošolki rožo prijateljstva

Slika 5: Roža prijateljstva (deklica)

Vir: Lasten

Vaja 3 – Kozarček prijaznosti

Učencem sem naročila, naj v šolo prinesejo steklen kozarec za vlaganje, ki so si ga kasneje lahko okrasili po svojih željah. Vsak dan so si učenci pred začetkom pouka ali ob koncu pouka, napisali spodbudne misli, prijetna sporočila ipd. Na ta način smo si popestrili zadnje dni pouka pred poletnimi počitnicami. Zadnji šolski dan so imeli v svojih kozarčkih misli, želje in sporočila od čisto vseh svojih

sošolcev. Aktivnost jim je tako prirasla k srcu, da so sporočila želeli pisati ne le sebi, ampak tudi učiteljem, ki jih poučujejo.

Slika 6: Okrašen kozarček Slika 7: Branje misli, ki jih je učenka dobila

Slika 8: Pisanje spodbudnih misli v svoj kozarček

Vir: Lasten

ZAKLJUČEK

Poučevanje čustvene inteligentnosti je dolgotrajen proces. Razumevanje čustvene inteligentnosti nam omogoča njihovo prepoznavanje v nas in v tistih, ki nas obkrožajo. Učitelji lahko spodbujamo in podpiramo učence pri razvijanju teh spretnosti, ki niso del običajne razredne rutine.

Kako lahko torej učitelj uporabi svoja spoznanja o čustveni inteligentnosti v razredu? Tako da:

- pomaga učencem pri razreševanju težkih situacij,
- motivira učence, da nalog ne opustijo, dokler niso dokončane,
- nauči učence, kako naj nadzorujejo impulze v sebi,
- učence motivira z zastavljanjem ciljev,
- ob neuspehih, jih nauči pravilnega reševanja le-teh,
- spodbuja učence, da prevzemajo odgovornost za lastna dejanja,
- spodbuja komunikacijo in primerne odnose do drugih ljudi.

Čustveno inteligenten razred predstavlja okolje, v katerem se čustvom ne izogibamo. O njih se raje pogovarjamo in sprašujemo. Razred s čustveno inteligentnimi učenci naj bi bil lažje obvladljiv, saj je sporov med učenci manj. Če pa se že pojavijo, jih bodo učenci skupaj z učiteljevo pomočjo znali razrešiti konstruktivno. Predstavlja tudi prostor, v katerem poteka učenje. Učiteljeva stopnja čustvene inteligentnosti je v takem razredu najpomembnejša spremenljivka. Pri tem je zelo pomembno, kako se zna učitelj spopasti z lastnimi

čustvi, predvsem z negativnimi. Učinkovit in uspešen učitelj je tisti, ki se zna spopasti s svojimi negativnimi čustvi na pristen in pozitiven način (Panju, 2010, str. 77, 123).

Viri in literatura

1. Bibaleze (2023). Priznani psiholog: 'To je izjemnega pomena za otroka'. Pridobljeno s <https://www.bibaleze.si/malcek/vzgoja-in-vrtec/custvena-inteligenca-pri-otroku-je-zelo-pomembna-celo-bolj-kot-iq.html>
2. Bisquerra Alzina, R., Perez Escoda, N., Cuadrado Bonilla, M., Lopez Cassa, E., Filella Guiu, G., Obiols Soler, M. (2010). Čustvena inteligenca otrok: priročnik za učitelje in starše z vajami. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.
3. Delo (2013). 14 znakov čustvene inteligence. Pridobljeno s <https://old.delo.si/prosti-cas/zdravje/14-znakov-custvene-inteligence.html>
4. Goleman, D. (1999). Čustvena inteligenca – Zakaj je lahko pomembnejša od IQ? Ljubljana: Mladinska knjiga.
5. Panju, M. (2010). Strategije za spodbujanje čustvene inteligentnosti v razredu. Ljubljana: Modrijan.
6. Shapiro, Lawrence E. (1999). Čustvena inteligenca otrok: kako vzgojimo otroka z visokim čustvenim količnikom. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Stop plagiatorstvu!

DINA ŽIŽEK ŠKAPER, *mag. ekon. in posl. ved*
dina.zizek-skaper@guest.arnes.si

Povzetek: V dobi digitalizacije, kjer je dostop do informacij lahek in hiter, postaja informacijska pismenost ključna veščina. Plagiatorstvo, ki ogroža integriteto šolskega dela, je velik problem tudi v srednjih šolah. Dijaki pogosto ne razumejo, kaj plagiatorstvo pomeni, in ne vedo, kako se izogniti metodi "kopiraj - prilepi" brez pravnega citiranja virov. V članku bomo predstavili, kako se je naša šola soočila s to problematiko in kako smo jo učitelji reševali. Odločili smo se, da pripravimo delavnico z naslovom "Skrivnosti učinkovitega citiranja" za dijake zaključnih letnikov. Delavnica je dijakom omogočila razumevanje pravnega citiranja ter spodbudila kritično razmišljanje in ustvarjalnost pri uporabi citatov. S pridobljenim znanjem bodo dijaki bolj samozavestno uporabljali citate v svojih delih, kar bo prispevalo k večji poštenosti in boljšim rezultatom. Naša šola se zavezuje k nadaljnji podpori dijakov pri razvoju njihovih veščin in spodbujanju etičnega šolskega dela.

Ključne besede: informacijska pismenost, plagiatorstvo, pravilno citiranje, kritično razmišljanje, etičnost

Abstract: In the digital age, where access to information is easy and fast, information literacy is becoming a crucial skill. Plagiarism, which threatens the integrity of academic work, is a significant problem even in high schools. Students often do not understand what plagiarism means and do not know how to avoid the "copy-paste" method without proper citation of sources. In this article, we will present how our school addressed this issue and how we, the teachers, worked to solve it. We decided to organize a workshop titled "Secrets of Effective Citation" for senior students. The workshop enabled students to understand proper citation and encouraged critical thinking and creativity in using citations. With the knowledge gained, students will use citations more confidently in their work, contributing to greater honesty and better results. Our school is committed to continuing to support students in developing their skills and promoting ethical academic work.

Keywords: information literacy, plagiarism, proper citation, critical thinking, ethics

UVOD

V sodobni dobi, kjer je dostop do informacij na dosegu roke in kjer se znanje širi hitreje kot kdaj koli prej, postaja informacijska pismenost ključna veščina. Medtem ko nam tehnologija omogoča dostop do bogatih virov informacij, se pojavljajo tudi izzivi, kot je plagiatorstvo, ki ogroža integriteto in pristnost šolskega dela. Plagiatorstvo postaja zelo resen problem, ki ni omejen samo na univerze, ampak tudi v srednjih šolah. Učitelji, mentorji zaključnih nalog se vsako leto bolj srečujemo s plagiatorstvom. Dijaki so premalo ozaveščeni glede plagiatorstva, kaj to pomeni, kako se lahko izognejo metodi »kopiraj - prilepi«, ko dejansko uporabijo dobesedno prepisano besedilo in pri tem ne citirajo originalnega vira. Zelo malo se ukvarjamo s pravilom pravilnega citiranja besedil, zato želimo, da se dijaki izognejo plagiatorstvu. Preprečevanje plagiatorstva zahteva celovit pristop, ki vključuje izobraževanje, tehnologijo in podporo dijakom. V članku želimo predstaviti, kaj je to plagiatorstvo, zakaj se pojavlja v srednjih šolah, kakšne so njihove posledice in kako se ga da preprečiti.

Plagiatorstvo

Plagiatorstvo pomeni prevzemanje in objavljane tujega dela pod svojim imenom in sodi med prepovedana in kazniva dejanja.

¹ Pravilnik dostopen na spletnem naslovu: http://www.ef.uni-lj.si/media/document_files/brosure/Smernice_za_prepre%C4%8Devanje_plagiatorstva.pdf

Nekorekten odnos do intelektualne lastnine in njeno prisvajanje, pa naj bo to namerno kot kraja ali nenamerno zaradi nepoznavanja in iz površnosti, je eden večjih problemov informacijske družbe, ki se ga pogosto premalo zavedamo.

Po 2. členu Pravilnika o preverjanju podobnosti vsebine elektronske oblike pisnega zaključnega dela študija in pogojih za začasno nedostopnost vsebine zaključnega dela študija¹, ki ga je Senat Univerze v Ljubljani sprejel na 23. seji dne 22. decembra 2015, med te načine uvrščamo zlasti:

- predstavljanje tujega dela kot lastno,
- kopiranje besedila ali drugih vrst avtorskih del, vključno s slikovnim in notnim gradivom, avdioposnetki, avdiovizualnimi deli, računalniškimi programi, skicami, načrti ..., nekoga drugega brez navedbe vira oz. avtorstva,
- kopiranje stavka in spreminjanje besed v njem brez navajanja vira oz. avtorstva,
- opustitev grafičnih oblik v navedbi besedila, ki nedvoumno kažejo, da gre za navedek,
- podajanje nepravilnih ali zavajajočih podatkov o viru navedbe.

Poznamo **več vrst plagiatorstva**²:

uporaba metode "Kopiraj – prilepi", kadar uporabimo dobesedno prepisano besedilo in pri tem ne citiramo originalnega vira,

- prikrit prepis vira, ki ga ne citiramo:
- uporaba istih besednih zvez ali strukture vira ,
- sprememba besednih zvez iz vira, pri tem pa se obdrži enak pomen vsebine,
- agregirane, sestavljanje, vsebine iz množice virov, pri tem pa ne dodamo nič lastnega besedila, virov pa ne citiramo,
- uporaba drugih besednih zvez v vsebini (parafraziranje) brez navedbe vira,
- kraja ideje,
- uporaba lastnih predhodnih del brez citiranja (samoplgiat, recikliranje),
- prevajanje besedila iz drugega jezika brez citiranja vira.

Avtorji spletne strani Plagiarism.org menijo: » da je prepoznavanje plagiatorstva in nepravilnega citiranja najučinkovitejše sredstvo za preprečevanje plagiatorstva«.

Plagiatorstvo v srednji šoli

S povečanjem dostopa do informacij preko interneta je postalo še bolj razširjeno med srednješolci. Dostop do interneta jim omogoča, da pridejo do vseh informacij, ki jih potrebujejo. Učitelji, mentorji

zaključnih ali raziskovalnih nalog v srednjih šolah opažamo, da dijaki ne znajo pravilno uporabljati dostopne vire in informacije. Velikokrat jim je tudi v pomoč umetna inteligenca, ki mogoče v vseh primernih ni najbolj zanesljiva s preverjanjem informacij. Dijaki radi uporabljajo metodo »kopiraj - prilepi« in ne znajo pravilno navesti viri in literaturo. Razlogi, zakaj prihaja do tega, so raznoliki, največkrat pogostejši so:

- **Nevednost:** Mnogi dijaki ne pridobijo oz. ne razumejo popolnoma, kaj plagiatorstvo pomeni in kakšne so njegove posledice.
- **Nezmožnost samostojnega pisanja:** Velikokrat dijaki nimajo dovolj samozavesti v svoje pisne sposobnosti ali pa ne vedo, kako pravilno citirati vire.
- **Pomanjkanje časa:** Nekateri srednješolci imajo še kakšne obveznosti s pridobivanjem ocen in njim velikokrat zmanjka časa za pisanje zaključnih maturitetnih nalog. Tako se znajdejo v situaciji, da morajo na hitro napisati nalogo in v teh primerih se zatečejo h kopiranju vsebine iz interneta.
- **Pomanjkanje izobraževanja o šolski integriteti**

Mnoge šole ne zagotavljajo dovolj izobraževanja o tem, kaj je plagiatorstvo, zakaj je napačno in kako se mu izogniti. Zato je pomembno, da se šole bolj posvečajo temu problemu.

² Pridobljeno na spletni strani: <https://ukm.um.si/plagiatorstvo>.

Posledice plagiatorstva v srednji šoli

Plagiatorstvo na srednjih šolah lahko ima resne posledice, ki vplivajo na dijake, učitelje in na celoten izobraževalni sistem. Kljub naporom učiteljev in mentorjev, ki dijakom zagotavljajo posebna navodila za pisanje zaključnih maturitetnih nalog, se plagiatorstvo še vedno pogosto pojavlja. Mentorji dijakom jasno podajo napotke, ki jih morajo upoštevati pri pisanju svojih nalog, vendar se dijaki pogosto zatečejo h kopiranju besedil iz diplomskih ali celo magistrskih nalog. Učitelji opažajo, da dijaki vse bolj uporabljajo tudi orodja umetne inteligence, kot je ChatGPT, ki jim lahko napiše celotno zaključno nalogo. Kljub temu, da takšne naloge morda na prvi pogled izgledajo kakovostno, se izkaže, da dijaki pogosto ne razumejo vsebine in pomena napisanega, kar vodi do zavračanja takšnih nalog s strani učiteljev.

Ko učitelji odkrijejo primere plagiatorstva, to resno ogrozi zaupanje med njimi in dijaki. Zaupanje je temeljni element učinkovitega pedagoškega odnosa, in kadar je to zaupanje okrnjeno, lahko to negativno vpliva na podporo in vodenje, ki jo učitelji nudijo dijakom. Plagiatorstvo ne škoduje le šolski integriteti, ampak tudi osebnemu razvoju dijakov, saj jim preprečuje, da bi si razvili ključne veščine, kot so raziskovanje, pisanje, kritično razmišljanje in analiziranje. Brez teh veščin so dijaki manj pripravljeni na izzive, s katerimi se bodo srečevali v prihodnosti, bodisi na univerzi bodisi v karieri.

Dijaki, ki se zanašajo na plagiatorstvo, pogosto izgubijo samozavest v svoje sposobnosti. Namesto da bi se soočili z izzivi raziskovanja in

pisanja ter razvili lastne misli in argumente, se zatečejo k lažji poti. Ta izguba samozavesti se lahko prenese tudi na druga področja njihovega življenja, saj začnejo dvomiti v svoje sposobnosti in znanja. Dolgoročno lahko to vodi do zmanjšane motivacije za učenje in slabših akademskih dosežkov.

Poleg osebnih posledic za dijake ima plagiatorstvo širše negativne posledice tudi za izobraževalni sistem kot celoto. Če plagiatorstvo ostane neopaženo ali nekaznovano, to spodkopava vrednost izobraževalnih dosežkov in diplom. Izobraževalne ustanove tvegajo, da bodo njihovi diplomanti manj cenjeni v šolskem in profesionalnem svetu, kar lahko škoduje njihovemu ugledu.

Učitelji se soočajo z dodatnimi izzivi pri odkrivanju in obravnavanju plagiatorstva. To zahteva dodatne vire in čas, ki bi ga sicer lahko porabili za poučevanje in mentorstvo. Vključevanje tehnologije za preverjanje avtentičnosti pisnih del je korak v pravo smer, vendar ne more nadomestiti potrebe po izobraževanju dijakov o etiki pisanja in pravilnem citiranju virov. Poleg tega mora biti uporaba teh orodij podprta z jasnimi politikami in postopki, ki obravnavajo primere plagiatorstva.

Naša šola se je odločila za proaktiven pristop k reševanju tega problema z organizacijo delavnic na temo "Skrivnosti učinkovitega citiranja" za dijake zaključnih letnikov. Te delavnice niso namenjene le tehničnemu vidiku pravilnega citiranja, temveč tudi spodbujanju kritičnega razmišljanja in ustvarjalnosti pri uporabi citatov. Skozi

interaktivne dejavnosti in vaje dijaki pridobijo globlje razumevanje pomena citiranja ter razvijejo sposobnost kritične analize literature. S pridobljenim znanjem iz delavnic bodo dijaki bolj samozavestno uporabljali citate v svojih delih, kar bo prispevalo k večji poštenosti in boljšim rezultatom. Poleg tega bodo razvili ključne veščine, ki jim bodo koristile ne le pri njihovih trenutnih maturitetnih nalogah, temveč tudi v nadaljnjem izobraževanju in karieri. Naša šola se zavezuje k nadaljnji podpori dijakov pri razvoju njihovih veščin in k spodbujanju etičnega šolskega dela, s čimer želimo prispevati k boljši prihodnosti za vse naše dijake.

Načrt za preprečevanja plagiatorstva

Načrt preprečevanja plagiatorstva in usposabljanje učiteljev ter dijakov je ključen za ohranjanje poštenosti in spodbujanje intelektualnega razvoja. Spodaj je nekaj korakov in smernic, kako načrtovati tak program na šoli:

1. Izobraževanje učiteljev:

Organizirajmo seminarje ali delavnice za učitelje, kjer se osredotočimo na razumevanje pojma plagiatorstva, njegovih oblik in tehnik prepoznavanja. Prav tako naj se učitelji naučijo, kako spodbujati poštenost med dijaki.

Zagotovimo jim tudi orodja in vire za prepoznavanje in preprečevanje plagiatorstva, kot so programi za preverjanje podobnosti besedil.

2. Izobraževanje dijakov:

Organizirajmo izobraževalne delavnice za dijake, kjer jim pojasnite, kaj je plagiatorstvo, zakaj je nesprejemljivo in kakšne so posledice.

Uporabimo konkretne primere, da ilustriramo, kaj šteje za plagiatorstvo.

Poučimo jih, kako pravilno citirati in navajati vire ter kako uporabljati literaturo in informacije iz drugih virov na etičen način.

3. Jasna politika šole:

Razvijamo jasno politiko šole glede plagiatorstva, ki vključuje definicije, kazni za kršitelje in postopke za preiskavo in obravnavo primerov plagiatorstva.

4. Uporaba orodij za preverjanje podobnosti besedil:

Uvedimo program za preverjanje podobnosti besedil (npr. Turnitin ali podobne rešitve) za ocenjevanje nalog in projektov. Naučimo učitelje, kako pravilno uporabljati ta orodja in kako interpretirati rezultate.

5. Spodbujanje kritičnega razmišljanja:

Dijake spodbujajmo k razvoju kritičnega razmišljanja, analitičnih spretnosti in pisanju lastnih mnenj ter idej. To bo zmanjšalo skušnjava po plagiatu.

6. Nagrajevanje poštenosti:

Uvedimo sistem nagrajevanja za dijake, ki kažejo visoko stopnjo poštenosti in ustvarjalnosti v svojih nalogah.

7. Sistematično spremljanje in izboljšave:

Redno spremljajmo učinkovitost programa preprečevanja plagiatorstva in ga po potrebi prilagajajmo.

Sodelujemo s starši in skupnostjo ter vključimo njihovo podporo pri izvajanju programa.

8. Vzpostavitev etične kulture:

Poudarimo pomembnost etične kulture na šoli in spodbujamo jo v vseh vidikih izobraževanja.

9. Sodelovanje z drugimi šolami in strokovnjaki:

Sodelujemo z drugimi šolami in strokovnjaki za izmenjavo izkušenj in najboljše prakse pri preprečevanju plagiatorstva.

10. Kaznovanje kršiteljev:

Če pride do ugotovljenih primerov plagiatorstva, uporabimo ustrezne kazni in vzpostavimo postopek, ki bo omogočal kršiteljem, da se iz svojih napak učijo.

Redno pa moramo kot učitelji spremljati napredka in ocenjevanja učinkovitosti, dijakom dodeliti mentorje ali svetovalce, ki jim bodo pomagali pri razvoju pisanja nalog, informirati starše o našem programu preprečevanja plagiatorstva, pripraviti smernice in pripomočke za učitelje in učence, ki vsebujejo koristne informacije.

Slika 1: Načrt za preprečevanje plagiatorstva

Vir: Lasten vir

Primer dobre prakse – Delavnice za dijake

Na naši Srednji šoli za trženje in dizajn Maribor smo pripravili delavnico z naslovom: »Skrivnosti učinkovitega citiranja«. Na to

delavnico so je prijaviли dijaki zaključnih letnikov, kjer smo jim omogočili različna podana znanja za lažje pisanje njihovih nalog. Ta delavnica omogoča dijakom ne le razumevanje tehničnih vidikov pravilnega citiranja, temveč tudi spodbudila kritično razmišljanje in ustvarjalnost pri uporabi citatov v njihovih maturitetnih nalogah.

Cilji delavnice:

- Razumevanje pomena pravilnega citiranja v maturitetnih nalogah.
- Osvajanje veščin pravilnega citiranja literature.
- Razvijanje kritičnega mišljenja pri izbiri in vključevanju citatov v naloge.
- Povečanje samozavesti pri uporabi citatov in virov v šolskih delih.
- Spodbujanje ustvarjalnega pristopa k citiranju in integraciji virov v lastne analize.

Namen delavnice:

Delavnica "Skrivnosti Učinkovitega Citiranja" ima za cilj opremiti dijake z znanjem in veščinami, potrebnimi za uspešno vključevanje citatov in literature v njihove maturitetne naloge. Skozi interaktivne dejavnosti, vaje in razprave bodo dijaki pridobili razumevanje pomena citiranja, osvojili tehnike pravilnega citiranja in razvili sposobnost kritične analize literature. V nadaljevanju predstavljamo opis izvedbe naše delavnice.

Opis izvedbe:

Ura 1–2: Uvod v Citiranje	Predstavitev pomena pravilnega citiranja. Razlaga različnih vrst citatov in citatnih stilov. Poudarek na etiki pri citiranju.
Ura 3–4: Odkrivanje Literarne Džungle	Raziskovanje različnih virov literature in informacij. Praktične vaje za iskanje in beleženje virov.
Ura 5–6: Gradnja Citatnega Arzenala	Učenje pravilnega citiranja: navajanje knjig, člankov, spletnih virov itd. Delavnica o uporabi citatov za podkrepitev argumentov.
Ura 7–8: Kritično Razmišljanje o Citatih	Razprava o pomenu izbire in vključevanja citatov v naloge. Analiza primerov citatov: kaj naredi citat učinkovitim ali neprimernim.

Ura 9–10: gradnja lastne citatne zbirke	Ustvarjalne vaje za integracijo citatov v lastne analize in eseje. Povzetek in povratna informacija o pridobljenem znanju.
Dodatne aktivnosti:	Izdelava citatnih zvezkov ali digitalnih zbirk citatov. Raziskovalne naloge o zgodovini citiranja in pomenu literature v akademskem pisanju. Skupinske ali individualne naloge za prakso citiranja in povratne informacije.

Delavnica "Skrivnosti učinkovitega citiranja" je izjemno koristna za dijake, saj jim nudi trdne temelje za lastno pisanje in pripomore k preprečevanju plagiatorstva. S pridobljenim znanjem bodo dijaki lažje in bolj samozavestno uporabljali citate v svojih delih, kar bo prispevalo k večjemu znanju in boljšim rezultatom. Naša šola se zavezuje k nadaljnji podpori dijakov pri razvoju njihovih veščin in k spodbujanju etičnega šolskega dela.

ZAKLJUČEK

Z ustreznim izobraževanjem in ustrezno podporo in uporabo tehnoloških rešitev lahko dijaki postanejo bolj samozavestni pri pisanju njihovih maturitetnih nalog in spoštujejo svojo lastnino ter prispevajo k razvoju znanja na pošten in etičen način. Plagiatorstvo danes predstavlja resen problem, ker gre za dejanje, pri katerem posameznik prevzeme avtorsko delo ali ideje nekoga drugega, in jih predstavi kot svojega, ne da bi ustrezno navedel vir. V digitalnem svetu je to še posebej problematično, saj tako rekoč imamo širok dostop informacij preko interneta. Informacije z dostopnimi viri dobimo z lahkoto, zato postaja običajna praksa med dijaki in tudi študenti metoda »kopiraj – prilepi«. Plagiatorstvo ne škoduje le posameznemu dijaku, ampak tudi celotnemu izobraževalnemu sistemu. Da bi se uspešno borili proti plagiatorstvu, je ključno, da dijake ustrezno izobrazimo o pomembnosti lastne integritete, ki jih spodbuja k samostojnemu delu in njim ponudi podporo pri razvoju znanja. Z doslednim uveljavljanjem pravil in uporabo tehnologije za odkrivanje plagiatorstva lahko šole ustvarijo okolje, kjer se ceni poštenost in trdno delo. Kot učitelji, mentorji in dijaki lahko s skupnimi prizadevanji lahko dosežemo, da je pisanje zaključnih nalog odraz njihovih sposobnosti in znanj.

Viri in literatura

1. Kanič, I. Plagiatorstvo (2017). V: *Bibliotekarska terminologija*. Pridobljeno 1. 6. 2024.

2. Navodila za izdelavo zaključnih nalog. (2008). Ljubljana: Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani. Pridobljeno 15. junija 2024 s spletne strani: http://www.ef.uni-lj.si/media/document_files/brosure/Smernice_za_prepre%C4%8Devanje_plagiatorstva.pdfž.
3. Plagiarism.org. (2017). *What is Plagiarism?* Dostopno na: <https://www.plagiarism.org/article/what-is-plagiarism>. Pridobljeno 1.6.2024.
4. Plagiatorstvo. Univerza v Mariboru. Univerzitetna knjižnica Maribor. Dostopno na: <https://ukm.um.si/plagiatorstvo>
5. Plagiatorstvo. V: Wikipedija. Pridobljeno 17. 6. 2024.

Spoznavanje kulture oblačenja za različne življenjske priložnosti

EVA BOŽIČ KAC, *mag. um. zgo. in mag. prof. slov. jez. in knjiž.*
eva.bozic7@guest.arnes.si

Povzetek: Članek opisuje projekt Kultura oblačenja, v katerem so dijaki srednje šole raziskovali smernice oblačenja za različne življenjske dogodke. V sklopu projekta so izdelali seminarsko nalogo, kjer so predstavili ustrezne načine oblačenja za različne priložnosti, kot so poroke, proslave, športni dnevi, pikniki ... Dijaki so raziskovali pomen oblačenja v različnih kontekstih ter njegovo vlogo pri izražanju spoštovanja in primerne vedenja. Projekt je dijakom omogočil razvijanje kritičnega mnenja, raziskovalnih spretnosti in razumevanja družbenih norm, s čimer so pridobili dragocena znanja za osebne in karierne dogodke. Projekt je pokazal, da se dijaki zavedajo svoje odgovornosti pri oblačenju in se trudijo izbrati oblačila, ki so primerna, spoštljiva in funkcionalna za vsako situacijo.

Ključne besede: kultura oblačenja, smernice oblačenja ob različnih dogodkih, srednja šola, dijaki, projekt

Abstract: The article describes the Dress Culture project, in which high school students explored dress guidelines for various life events. As part of the project, they created a seminar paper, where they

presented appropriate ways of dressing for various occasions, such as weddings, celebrations, sports days, picnics, etc. Students explored the importance of dress in different contexts and its role in expressing respect and appropriate behaviour. The project enabled students to develop their critical thinking, research skills and understanding of social norms, thus gaining valuable knowledge for personal and career events. The project has shown that students are aware of their responsibilities in dressing and are trying to choose clothes that are appropriate, respectful and functional for every situation.

Keywords: dress culture, dress guidelines for various events, high school, students, project

UVOD

Članek opisuje primer dobre prakse, kjer so dijaki srednje šole spoznavali kulturo oblačenja, jo predstavili drugim dijakom šole in obenem tudi likovno ustvarjali. Ker veliko dijakov in dijakinj ne razume, kaj je kultura oblačenja, sem se odločila, da dijakom ponudim projekt *Kultura oblačenja*, v katerega so se lahko vključili popolnoma prostovoljno. Dijaki so v projektu izdelali seminarsko nalogo, v kateri so opisali, kako se primerno oblečemo ob različnih življenjskih priložnostih. Zapisano so podprli s slikovnim gradivom, ki so ga poiskali na spletu, in z risbami, ki jih je narisala ena izmed dijakinj. Po tem so izdelek predstavili dijakom v vsakem razredu na šoli in s tem krepili svojo zmožnost javnega nastopanja.

Kultura oblačenja

Kultura oblačenja se skozi zgodovino spreminja in se nanaša na skupne vzorce in prakse, ki določajo, kako ljudje izberejo in nosijo oblačila v določenem družbenem okolju ali skupnosti. Pri kulturi oblačenja gre za kompleksen nabor norm, vrednot, tradicij, modnih trendov in osebnih izbir, ki vplivajo na način, kako se ljudje oblačijo in kako to oblačenje razumejo drugi v njihovi družbi (Pisani, 2010, str. 6, 7). Kultura oblačenja je tesno povezana z identiteto posameznika in skupine, saj oblačila pogosto služijo kot način izražanja osebnosti, pripadnosti določeni skupini, družbenemu statusu, poklicu, verskim prepričanjem, etnični pripadnosti in drugim pomembnim vidikom življenja. Pravimo, da ima lahko oseba določen stil, kar pomeni zmožnost izbire ustreznega oblačila. Umetnost je, da posameznik zna izbrati oblačilo, ki ga bo zaščitilo ter obenem tudi skrilo

pomanjkljivosti, ki jih ne želi poudariti (Toplišek, 2003, str. 25). Oblačila lahko jasno označujejo pripadnost določeni subkulturi, kot so punk, hip-hop ali goth ali pa izražajo pripadnost določenemu poklicu, kot so uniforme za zdravstvene delavce, vojake ali natakarje. Poleg tega je kultura oblačenja dinamična in se nenehno spreminja pod vplivom različnih dejavnikov, kot so modni trendi, politične spremembe, gospodarske razmere, tehnološki napredek in globalizacija. To pomeni, da se lahko oblačila in načini oblačenja razlikujejo tako med različnimi državami in regijami kot tudi znotraj istega družbenega okolja glede na različne kontekste in situacije (Pisani, 2010, str. 6, 7). Skupaj z oblačili lahko tudi dodatki, kot so nakit, torbice, čevlji in frizure, igrajo pomembno vlogo pri kulturi oblačenja, saj dopolnjujejo in poudarjajo celotno podobo posameznika. Sposobnost interpretiranja in razumevanja teh znakov oblačenja je ključna za razumevanje družbenih norm, vrednot in identitet v določeni kulturi (Pisani, 2010, str. 15–20).

Kultura oblačenja v šoli

Kultura oblačenja v šoli je bila nekoč bolj formalna in tradicionalna kot danes. O tem, kako se je spreminjala kultura oblačenja med učitelji in učenci se je v diplomskem delu ukvarjala Nina Kregar (2012, str. 52). V preteklosti so imeli v šolah pogosto zelo stroga pravila, ki so določala, kaj je primerno in kaj ni. Nekatere značilnosti kulture oblačenja v šoli nekoč so vključevala:

1. Uniforme: v mnogih šolah po vsem svetu so bile uniforme obvezne. Uniforme so bile običajno sestavljene iz določenih barv

in stilov oblačil, ki so jih morali nositi učenci, da bi izkazali pripadnost šoli in ustvarili enotno podobo.

2. Konservativna oblačila: tudi za tiste šole, ki niso zahtevale uniform, so bila običajno pravila, ki so določala, da morajo biti oblačila konservativna in primerna. To je pomenilo izogibanje preveč razgaljenim ali provokativnim oblačilom ter nošenje oblačil, ki so bila primerna za učenje in šolsko okolje.
3. Formalnost: šolska oblačila so bila pogosto bolj formalna in tradicionalna. Fantje so nosili hlače, srajce in kravate ali puloverje, dekleta pa krila ali hlače s srajcami ali bluzami.
4. Ločevanje med spoloma: v mnogih primerih so imeli fantje in dekleta ločena pravila glede oblačenja, pri čemer so bila za dekleta običajno strožja pravila o dolžini kril in oblačenju nasploh.
5. Poudarek na profesionalnosti: kultura oblačenja v šoli je pogosto poudarjala profesionalnost in spoštovanje do učiteljev in šolskega okolja. Učence so spodbujali k nošenju oblačil, ki so izkazovala spoštovanje do avtoritete in vrednot šole.
6. Pomanjkanje izražanja individualnosti: v preteklosti je bilo manj prostora za izražanje individualnosti skozi oblačila v šoli. Uniforme in stroga pravila so pogosto omejevala možnosti za izražanje osebnega stila ali identitete. Nakita ženske niso nosile ali pa je bil skromen, lasje so pogosto bili speti (Kregar, 2012, str. 23–40).

Kljub temu so se pravila o oblačenju v šolah skozi čas spreminjala in prilagajala družbenim spremembam, zato je kultura oblačenja v sodobnih šolah pogosto bolj sproščena in prilagodljiva.

Kultura oblačenja v šoli naj bi bila primerna, spoštljiva in funkcionalna, obenem pa bi morala omogočati izražanje individualnosti in udobja za učence ter spodbujati učno okolje, ki je pozitivno in inkluzivno. Tu je nekaj ključnih načel, ki naj bi jih lahko upoštevali pri oblikovanju kulture oblačenja v šoli. Smernice sem oblikovala po pregledu navedene literature:

1. Primernost: oblačila naj bodo primerna za šolsko okolje in dejavnosti. To pomeni, da majice nimajo preglobokih dekoltejev, kratke hlače in krila pa niso prekratka. Prav tako v šolo ne sodijo raztrgana, umazana ali zmečkana oblačila.
2. Spoštovanje: kultura oblačenja v šoli naj bi izražala spoštovanje do sebe in drugih pri izbiri oblačil. To pomeni izogibanje oblačilom, ki bi lahko bila žaljiva ali diskriminatorna do drugih glede na njihovo kulturo, versko prepričanje, spol, spolno usmerjenost ali druge osebne značilnosti.
3. Funkcionalnost: oblačila naj bodo udobna in primerna za vsakodnevno šolsko dejavnost, vključno z udeležbo na učnih urah, športnih aktivnostih in drugih šolskih dogodkih.
4. Izražanje individualnosti: šolska kultura oblačenja bi morala omogočati učencem izražanje svoje individualnosti in osebnega stila, vendar brez pretiravanja ali izpostavljanja.
5. Varnost: oblačila naj bodo varna za nošenje v šoli in ne smejo ogroziti zdravja ali varnosti učencev.
6. Enotnost: pravila o oblačenju naj bi bila jasno definirana in enotno uporabljena za vse učence, ne glede na njihov spol, starost ali druge značilnosti.

7. Sodelovanje skupnosti: pri oblikovanju pravil oblačenja naj bi sodelovali tako učenci, starši, učitelji kot tudi vodstvo šole, da se zagotovi soglasje in podpora za sprejete smernice.

Z ustrezno kulturo oblačenja v šoli lahko ustvarimo okolje, ki spodbuja pozitivno učno izkušnjo, spoštovanje med učenci in ustvarjanje skupnosti, ki je prijazna in inkluzivna (Horjak, 2018, str. 14–17).

Primer dobre prakse

Na srednji šoli učitelji nudimo dijakom ogromno dodatnih aktivnosti, v katere se lahko vključijo popolnoma prostovoljno. Ker sem hitro ugotovila, da veliko dijakov in dijakinj ne razume, kaj je kultura oblačenja, sem se odločila, da dijakom ponudim projekt, ki sem ga poimenovala *Kultura oblačenja*.

Namen projekta je bil, dijakom predstaviti:

- kako lahko podoba govori o uspehu (poudarek na govoricah, barvah, oblačilih in dodatkih);
- kako oblikovati sproščeno poslovno podobo;
- kako svojo podobo prilagajati različnim poslovnim priložnostim;
- primerna in neprimerna oblačila za poslovno okolje;
- osnove osebne urejenosti;
- osnove bontona in mimike telesa.

Cilji projekta so bili jasni in doseženi – udeleženci vedo, kakšna naj bo podoba, ki je v skladu z njihovo vizijo, poznajo ravni oblačenja in

znajo izbrati primerne podobe za vsako priložnost. Oblikovali so podobe, ki odražajo pozitivne osebne lastnosti in boljšo komunikacijo za doseg osebne ciljeve.

V projektu *Kultura oblačenja*, ki je potekal od meseca novembra do maja, so dijaki razpravljali o pomenu kulture oblačenja na vseh življenjskih področjih. Spoznali so, da kodeks oblačenja opisuje stopnjo formalnosti oblačil, ki jih lahko nosimo ob različnih priložnostih. Čeprav vsi poznamo rek, da obleka ne naredi človeka, še zdaleč ni vseeno, kako se oblečemo za v šolo, službo, na poroko, ob obisku gledališča, na pogreb ... V vsakdanjem življenju smo redko omejeni s predvidenim kodeksom oblačenja, ampak vseeno upoštevamo neformalne dogovore. Zato smo na naših srečanjih govorili, kako naj se dijaki oblečejo za v šolo, ob kulturnem dnevu, o kulturi oblačenja v gledališču, ob prihodu pomladi smo povedali, kako se oblečemo na sproščen piknik, opozorili smo, kaj je primerno obleči na poroke ali pogrebe.

Izbrani dijaki so pripravili seminarsko nalogo, v kateri so nasveti, kako se oblečemo za različne priložnosti. Za boljšo predstavitev so k temu dodane fotografije in risbe, ki jih je narisala ena izmed dijakinj.

Dijaki so seminarsko nalogo predstavili še v vsakem razredu na šoli. Predstavili so, kako so se oblačila skozi čas spremenila. Najprej so bila le sredstvo za zaščito pred vremenom, danes pa so komunikativni vir, lahko rečemo tudi močan socialni kazalnik. Priznali so, da sicer res drži, da obleka ne naredi človeka, a je treba priznati, da to, kar oblečemo, o nas pove ogromno in hkrati drugim posreduje

informacije o naši osebnosti, slogu, razpoloženju in celo o našem socialnem, kulturnem in finančnem stanju.

Slika 1: Priporočila za obisk gledališča. / Slika 2: Priporočilo za obisk pouka. /
Slika 3: Priporočilo za odhod na športni dan. Vir: Lasten

Kako so dijaki sprejeli smernice?

Dijaki so smernice kulture oblačenja sprejeli na pozitiven način in jih dosledno upoštevajo v različnih situacijah. Ko v šoli napovemo ogled predstave v gledališču, se že prej med seboj dogovarjajo in opozarjajo, kako se primerno obleči. Zavedajo se, da v gledališču veljajo določena pričakovanja glede oblačenja, zato se spomnijo, da tja ne sodi nošenje trenirk ali raztrganih kavbojk. Namesto tega

izberejo bolj formalna oblačila, ki so primerna za tovrstno kulturno izkušnjo.

Poleg tega dijaki spoštujejo smernice kulture oblačenja tudi na šolskih prireditvah, kot so športni dnevi. Čeprav so športni dnevi bolj sproščeni, se dijaki zavedajo, da je pomembno, da se primerno oblečejo glede na aktivnosti, ki jih bodo opravljali. Tako se na primer izogibajo nošenju preveč ohlapnih oblačil ali oblačil, ki bi lahko predstavljala nevarnost med športnimi igrami. Izberejo oblačila, ki omogočajo udobno in varno sodelovanje v aktivnostih.

Na splošno dijaki razumejo pomen kulture oblačenja v različnih kontekstih in se zavedajo, kako njihova izbira oblačil vpliva na njihovo okolje in dožemanje drugih. Zato se trudijo upoštevati smernice kulture oblačenja in izbirati oblačila, ki so primerna, spoštljiva in funkcionalna za določeno situacijo.

Ob zaključku projekta sem zbrala mnenja dijakov, ki so pokazala, da jim je bilo delo všeč, da so ob delu uživali in da se jim je zdelo uporabno. Dijakinja drugega letnika razmišlja tako: *»Smernice o kulturi oblačenja so koristne, saj nam pomagajo ohranjati spoštljiv in profesionalen videz. Prav tako pa omogočajo, da se počutimo samozavestno in primerno glede na okoliščine.«* Dijakinja tretjega letnika je smernice komentirala tako: *»Podpiram smernice o kulturi oblačenja, saj verjamem, da ustvarjajo profesionalno okolje in olajšajo vzpostavljanje dobrega vtisa. Prav tako pa lahko skupna pravila olajšajo določanje primernosti oblačil za določene dogodke.«*

Dijak četrtega letnika smernic ni razumel v celoti: »*Mislím, da so smernice nekoliko preveč omejujoče. Vsak bi moral imeti svobodo izražanja skozi svoj slog oblačenja, dokler je to primerno in ne žaljivo za druge.*« Na šoli namreč popolnoma dopuščamo, da lahko dijaki izražajo svoj stil, a na kulturnen in okusen način.

Kako kulturo oblačenja približamo dijakom?

Projekt o kulturi oblačenja je bila dobro sprejeta in zato že razmišljam, kako lahko približam omenjeno temo dijakom še na več načinov:

- Organizacija delavnic ali predavanj, kjer bomo dijakom podali smernice o kulturi oblačenja. Nanje lahko povabimo strokovnjake s področja mode ali poklicev, kjer je pomembna primerna obleka, da delijo svoje izkušnje in nasvete.
- Pripravimo lahko interaktivne igre, kjer bodo dijaki lahko preizkusili, kako se primerno obleči glede na različne situacije, kot so razgovor za službo, poslovni sestanek ali družabni dogodek.
- Predstavimo jim konkretne primere iz resničnega življenja, kako lahko primerna ali neprimerna oblačila vplivajo na njihov prvi vtis, na delovno okolje ali na družabne dogodke.
- Ustvarimo šolsko kulturo, ki spodbuja spoštovanje do primerne oblačenja. To lahko vključuje uvedbo dnevov, ko je določen "dress code" ali tematskih dogodkov, kjer se lahko dijaki izrazijo skozi svoj stil oblačenja ob upoštevanju določenih smernic.

Pomembno je, da kulturo oblačenja predstavimo na način, ki je dostopen, zanimiv in uporaben. Na tak način lahko dijake spodbudimo k razmišljanju o pomenu primerne oblačenja v različnih situacijah.

ZAKLJUČEK

Z izdelavo seminarske naloge o kulturi oblačenja so dijaki pridobili več koristi. Najprej so pridobili globlje razumevanje pomena kulture oblačenja v šolskem okolju in širše. Raziskovanje in analiza različnih vidikov kulture oblačenja, vključno z zgodovino, tradicijami, normami, vrednotami in trendi, sta jim omogočila razširitev znanja o tej pomembni temi. Dijaki so ob tem tudi razvijali kritično razmišljanje in analitične sposobnosti, saj so morali oceniti različne vidike kulture oblačenja ter razmisliti o njihovih posledicah in vplivih na šolsko skupnost. S tem so pridobili veščine vrednotenja informacij, ki jih lahko uporabijo tudi pri razumevanju drugih družbenih pojavov. Izdelava seminarske naloge je prav tako spodbujala timsko delo in sodelovanje med dijaki. Pri raziskovanju, oblikovanju in ustvarjanju seminarske naloge so morali sodelovati in se dogovarjati o idejah ter razporejanju nalog, kar je kreiralo pozitivno delovno vzdušje in spodbudilo medsebojno podporo. Poleg tega so dijaki izboljšali svoje komunikacijske veščine, saj so morali jasno in učinkovito izraziti svoje ideje in ugotovitve pretvoriti v pisno obliko za izdelavo seminarske naloge. To je prispevalo k njihovi sposobnosti artikulacije ter izražanja in predstavljanja svojih misli na strukturiran in privlačen način.

Nazadnje, izdelava seminarske naloge je dijakom omogočila, da so razvili občutek odgovornosti in samostojnosti pri izvajanju projektov. S prevzemom odgovornosti za raziskovanje, oblikovanje in izdelavo končnega izdelka so pridobili samozavest in občutek dosežka, kar lahko vpliva na njihovo nadaljnje akademske in poklicne poti. Skratka, izdelava seminarske naloge o kulturi oblačenja je dijakom omogočila številne učne izkušnje in spretnosti, ki jim bodo koristile v prihodnosti.

Viri in literatura

1. Horjak, Maruša (2018): *Kultura oblačenja kot oblika komuniciranja: primer protokolarnega stila* (magistrsko delo). Fakulteta za družbene vede, Ljubljana. Pridobljeno s <https://core.ac.uk/download/pdf/35124852.pdf>.
2. Kregar, Nina (2012): *Oblačilna kultura učiteljev in učencev v 20. in 21. stoletju* (diplomsko delo). Pedagoška fakulteta, Ljubljana. Pridobljeno s <https://core.ac.uk/download/pdf/35124852.pdf>
3. Pisani, Lea (2020): *Ravni oblačenja*. Ljubljana: L. Pisani, 2020 (Nova Gorica: Grafika Soča).
4. Pisani, Lea (2010): *Obleka – kaj, kdaj, kako*. Ljubljana: L. Pisani, 2010 (Trst: Graphart). Pridobljeno s <https://leapisani.si/wp-content/uploads/2013/10/PREDOGLED-KNJIGE-.pdf>
5. Pisani, Lea (2020): *Moška oblačila in dodatki: več vem, manj potrebujem*. Ljubljana: L. Pisani, 2020 (Žalec: Sinegraf).
6. Toplišek, Lea (2003): *Sociološki vidiki v načinu oblačenja med osnovnošolci in srednješolci* (diplomsko delo). Fakulteta za družbene vede, Ljubljana. Pridobljeno s <http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/Toplisek-Lea.PDF>

Kaj nas lahko nauči pisana paleta zakladov naših prednikov?

EVA ŠULER, *prof. slov. in pedagog.*

eva.ravlen@guest.arnes.si

Povzetek: Kulturna dediščina je pomemben del identitete naroda. Sestavlja jo pisana paleta stvaritev in zgodb, ki pričajo o tem, kako so naši predniki živeli. Če te zgodbe spoznamo, ne gre več za tihe ostanke preteklosti, ampak pomemben del kulture nekega naroda. Do nje razvijemo pozitiven odnos, se veliko naučimo, hkrati pa jo spoštujemo in se zavemo, da jo je treba ohranjati. Vsebine, ki se dotikajo kulturne dediščine, so vpete v različna predmetna področja v šoli, dnevi dejavnosti pa so še dodatna priložnost, da učenci bolje spoznajo kulturno dediščino domačega kraja in bližnje okolice. V ta namen vsako leto na naši šoli organiziramo kulturni dan, kjer učenci od 6. do 9. razreda skozi premišljeno zastavljene delavnice spoznajo zapuščino naših prednikov.

Ključne besede: kulturna dediščina, dan dejavnosti, kulturni dan

Abstract: Cultural heritage is an important part of a nation's identity. It is made up of a colourful array of creations and stories that tell the

story of how our ancestors lived. If we learn about these stories, they are no longer silent relics of the past, but an important part of a nation's culture. We develop a positive attitude towards cultural heritage, learn a lot, give it proper respect, and realise that it must be preserved. Cultural heritage topics are integrated into various subject areas at school, and the activity days provide an additional opportunity for pupils to learn more about the cultural heritage of their hometown and the surrounding area. To this end, every year we organise a cultural day at our school, where students from 6th to 9th grade learn about the legacy of our ancestors through thoughtfully designed workshops.

Keywords: cultural heritage, activity day, cultural day

UVOD

Na naši šoli že nekaj let en kulturni dan namenimo spoznavanju kulturne dediščine domačega kraja in bližnje okolice, saj smo ugotovili, da učenci zelo slabo poznajo zgodovino kraja in znane osebnosti, ki so ga zaznamovale. Kulturni dan smo najprej organizirali ob slovenskem kulturnem prazniku, a nam je večkrat zagodlo vreme, tako da ga sedaj organiziramo aprila. Z načrtovanjem začnemo že pred začetkom novega šolskega leta in že takrat se povežemo s sodelavci Koroškega pokrajinskega muzeja. Cilji kulturnega dne so:

- spoznavanje zgodovine domačega kraja;
- spoznavanje institucij v bližnji okolici;
- spoznavanje življenja in dela osebnosti, ki so zaznamovale kraj;
- zavedanje pomembnosti kulturne dediščine.

Kulturna dediščina

V Slovarju slovenskega knjižnega jezika je dediščina to, kar je »prevzeto iz preteklosti: kulturna, naravna dediščina; duhovna dediščina preteklosti.« Prva pomembna definicija je bila sprejeta leta 1983 na britanski nacionalni konferenci. Udeleženci so dediščino definirali kot »to, kar je prejšnja generacija ohranila in predala sedANJI in kar pomemben del populacije želi predati prihodnjim generacijam« (Jezernik, 2005, str. 11). Od sedemdesetih let 20. stoletja se je začel poleg izraza kulturni spomenik uveljavljati tudi izraz kulturna dediščina (Delak Koželj, 2005). V Konvenciji o varstvu

svetovne in kulturne dediščine (1972) v kulturno dediščino sodijo (1. člen):

- »- spomeniki: dela arhitekture, monumentalna kiparska ali slikarska dela, elementi ali strukture arheološke narave, napisi, bivalne jame in skupine elementov, ki imajo z zgodovinskega, umetnostnega ali znanstvenega vidika izjemno splošno vrednost;
- skupine stavb: skupine samostojnih ali povezanih stavb, ki pomenijo po svoji arhitekturi, enotnosti ali ujemanju z okoljem z zgodovinskega, umetnostnega ali znanstvenega vidika izjemno splošno vrednost;
- območja: dela človeških rok ali kombinirana dela človeških rok in narave kakor tudi predeli z arheološkimi najdišči vred, ki so z zgodovinskega, estetskega, etnološkega ali antropološkega vidika izjemnega splošnega pomena.«

Po Zakonu o varstvu kulturne dediščine so dediščine »dobrine, posedovane iz preteklosti, ki jih Slovenke in Slovenci, pripadnice in pripadniki italijanske in madžarske narodne skupnosti in romske skupnosti ter drugi državljanke in državljani Republike Slovenije opredeljujejo kot odsev in izraz svojih vrednot, identitet, etnične pripadnosti, verskih in drugih prepričanj, znanj in tradicij. Dediščina vključuje vidike okolja, ki izhajajo iz medsebojnega vplivanja med ljudmi in prostorom skozi čas« (Zakon o varstvu kulturne dediščine, 1. člen). Dediščina se deli na materialno, ki jo sestavljata premična in nepremična dediščina, ter živo dediščino (prav tam).

Med premično dediščino sodijo (Pravilnik o seznamih zvrsti dediščine in njihove varstvene usmeritve, 2010, 5. člen): orožje, orodje, stavbna oprema, bivalna oprema, oblačila in osebni predmeti, prometna in transportna sredstva, predmeti za igro in prosti čas, umetniški predmeti, predmeti uporabne umetnosti, obredni predmeti, predmeti komunikacije, grbi, zastave, nagrade in priznanja, sredstva za trgovino in bančništvo, predmeti za prikaze in ponazoritve, stroji in naprave, predmeti izobraževanja, znanosti in tehnike, geološki predmeti, botanični predmeti, zoološki predmeti, človeški ostanki, glasbila, drugi predmeti zgodovinskega pomena.

Med nepremično dediščino sodijo (prav tam, 3. člen): arheološka najdišča, stavbe, parki in vrtovi, stavbe s parki ali vrtovi, spominski objekti in kraji, drugi objekti in naprave, naselja in njihovi deli, kulturna krajina in ostalo. Zvrsti žive dediščine pa so (prav tam, 7. člen): ustno izročilo in ljudsko slovstvo, uprizoritve in predstavitve, šege in navade, znanja o naravi in okolju, gospodarska znanja in veščine, ostalo.

Evropska strategija kulturne dediščine za 21. stoletje

Kulturna dediščina je vse okoli nas, od nje se lahko naučimo veliko o preteklosti in sedanosti. A če želimo, da jo učenci cenijo in ohranjajo, jo morajo najprej dobro poznati. V Evropski strategiji kulturne dediščine za 21. stoletje, ki je bila sprejeta 2017, je navedeno, da je dediščina skupno dobro, za njeno ohranitev, varstvo in obnovo pa je odgovorna družba kot celota. Strategija temelji na treh sklopih, in

eden izmed sklopov je sklop znanja in izobraževanja. V priporočilih je med drugim navedeno, da je treba mlade že zgodaj učiti o dediščini v sklopu tradicionalnega učnega načrta za umetnost in kulturo in jih tako uvesti v spoštovanje umetnosti (str. 25).

Koncept dni dejavnosti

V konceptu je opredeljeno, da so dnevi dejavnosti »tisti del obveznega programa osnovne šole, ki medpredmetno povezujejo discipline in predmetna področja, vključena v predmetih osnovne šole« (Koncept dnevi dejavnosti, 1998, str. 1). Z njimi učenci utrjujejo in povezujejo znanje, ki so ga pridobili pri posameznih predmetih, ter ga nadgrajujejo s praktičnim učenjem v ožjem in širšem družbenem okolju (prav tam). Cilji kulturnih dni so spoznavanje in povezovanje različnih jezikovnih, družboslovnih in umetnostnih področij, naravnih vrednot in vrednot človeške družbe (prav tam, str. 2). Eden izmed namenov našega kulturnega je tudi medpredmetno povezovanje. Učenci tako skozi različne dejavnosti spoznavajo in povezujejo vsebine iz zgodovine, glasbene umetnosti, slovenščine in knjižnično-informacijskega znanja.

Izvedba kulturnega dne

Učitelji opažamo, da učenci ne poznajo dobro svojega kraja in okolice, kulturne dediščine, ki je povezana s krajem, in osebnosti, ki so ga zaznamovale. Tako tudi do zapuščine prednikov težje razvijejo pozitiven odnos in zavedanje, kako pomembna je ta zapuščina za narod. V ta namen smo se v aktivu slovenistik odločile, da bomo

kulturni dan posvetile spoznavanju kulturne dediščine domačega kraja in okolice, povezale smo se tudi z zunanjimi izvajalci: Koroškimi pokrajinskimi muzejem, Knjižnico Ksaverja Meška Slovenj Gradec, Koroško osrednjo knjižnico dr. Franca Sušnika in z gospodom Pergerjem, ki je medicinar in lektor. Dejavnosti vsako leto prilagodimo ali spremenimo, v nadaljevanju je tako opisan potek delavnic v letošnjem šolskem letu.

Kulturni dan je potekal za vse učence od 6. do 9. razreda, potrebnih pa je bilo kar veliko usklajevanj, saj je treba v časovnici predvideti tudi vse premike na različne lokacije. Pred izvedbo kulturnega dne smo potek predstavile učiteljem, ki so lahko podali tudi predloge, ideje. Vsako leto kakšno dejavnost tudi spremenimo, dobimo še nove ideje, veliko nam pomagajo povratne informacije učencev in učiteljev spremljevalcev.

6. razred – spoznavanje zgodovine Slovenj Gradca

Šestošolci so spoznavali srednjeveški Slovenj Gradec. Sprehodili so se ob starem mestnem obzidju, ob tem pa jim je sodelavec muzeja pripovedoval zanimive zgodbe: kako so kobilice napadle mesto in pojedle ves pridelek, zato je zavladovala lakota, da je bilo v mestu v preteklosti veliko požarov, ker je bila večina hiš lesenih, da so mesto napadali tudi Turki. Učenci so izvedeli tudi, da je mesto imelo obrambni jarek, globok 5 metrov in širok 14 metrov, ki so ga včasih polnili z vodo, in od kod ime Windischgrätz.

Učencem so bile vseč legende, ki govorijo o nastanku mesta. Najbolj so si zapomnili legendo, ki govori o tem, da naj bi na območju Slovenj Gradca bilo veliko jezero. Na eni strani naj bi na vzpetini živel grof s hčerjo, na drugi vzpetini pa graščak s sinom. Hčerka in sin naj bi se zaljubila in se obiskovala s čolni. Enkrat je čoln zajela nevihta in grofova hčerka je utonila. Grof je dal prekopati hrib Rahtel, da bi našel truplo hčerke. Voda je odtekla in na mestu, kjer je našel truplo, je dal sezidati cerkev. To naj bi bila cerkev svete Elizabete, ki stoji v mestnem jedru.

V drugem delu so učenci prejšnja leta ustvarjali v likovni delavnici na šoli. Upodobili so zgoraj opisano legendo. Letošnje šolsko leto pa so si učenci pod vodstvom sodelavke iz muzeja ogledali stare razglednice domačega kraja in okolice, ki so jih zelo pritegnile. Učenci razglednic skoraj ne pišejo več, zato so v nadaljevanju delavnice najprej ponovili, kakšna je zgradba razglednice. V ta namen smo jim pripravili delovni list, na katerem je bila razglednica s podatki, ki so jih morali razvrstiti na ustrezno mesto, in poslati lepe pozdrave svojim prijateljem ter jih povabiti na obisk v mesto. Potem so učenci sami izdelali svojo razglednico, jo izpolnili in likovno opremili. Te razglednice smo potem res odposlali na zapisane naslove. Učenci so bili zelo veseli, ko so jim babice in dedki povedali, da so razglednice prejeli.

7. razred – medičar Perger in Knjižnica Ksaverja Meška Slovenj Gradec

Sedmošolci so obiskali medičarja, lektarja in svečarja, gospoda Hrabroslava Pergerja. Medičarstvo Perger je družinsko podjetje, ki že od leta 1757 ročno izdeluje unikatne izdelke, znane po vsem svetu. Znani so njihovi medenjaki, energetske sveče, bonboni in lectova srce. Med obiskom so učenci spoznali zgodovino podjetja, ki so jo popestrile anekdote gospoda Hrabroslava, ogledali so si postopek izdelave izdelkov in mojstrovine iz medu in satja. Vsak učenec je dobil tudi lectovo srce s svojim imenom. V drugem delu so se učenci sprehodili do Knjižnice Ksaverja Meška Slovenj Gradec. Večini učencev je knjižnica dobro poznana, tam si tudi sposojajo knjige. Knjižničarka jim je na zanimiv način predstavila knjižne novosti, da bi tudi tako spodbudili učence k branju. Dejavnost smo povezali s projektom Rastem s knjigo, ki spodbuja bralno kulturo in v okviru katerega vsak sedmošolec prejme izvod izbrane knjige.

8. razred – cerkev svetega Pankracija in rojstna hiša Huga Wolfa

Dejavnosti za osmošolce so bile tudi malo športno obarvane, saj so se podali na bližnji hrib, na vrhu katerega stoji cerkev svetega Pankracija. Delavnico je vodila ena izmed učiteljic naše šole.

Cerkev je prvič omenjena leta 1090 kot *St. Pankratz in Graz in vsebuje elemente enega najstarejših gradov na Slovenskem. Doživela je številne dozidave, stene pa so okrašene s freskami. Učiteljica je za*

učence pripravila tudi delavnice – razporejali so pojme, povezane z gradom in cerkvijo ob ustrezno slikovno gradivo. Sledilo je delo v skupinah. Vsaka skupina je dobila kratko besedilo, ki so mu morali dati naslov, izluščiti najzanimivejše dejstvo, dogodek in ga uprizoriti s pomočjo različnih pripomočkov. Tako so razvijali svojo domišljijo, igralske sposobnosti in sposobnost vživljanja v občutke drugega. Glede na znanje, ki so ga dobili v celotni delavnici, smo na koncu preverili razporejene pojme ob slikovnem gradivu in morebitne napake popravili. V drugem delu delavnice pa so osmošolci obiskali rojstno hišo Huga Wolfa, svetovno znanega skladatelja poznoromantičnih spevov. Pedagoško vodenje je prevzela kustosinja in učencem na njim primeren način predstavila Wolfovo življenje in delo. V okviru vodenja so si lahko pogledali skladateljeve predmete in manjšo koncertno dvorano.

9. razred – Prežihovina in Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika

Devetošolci pa so v prejšnjih letih že dodobra spoznali kulturno dediščino Slovenj Gradca, zato je bilo načrtovano, da se podajo v bližnje Kotlje, kjer bi izvedeli še več o življenju in delu koroškega pisatelja Lovra Kuharja, ki je bolj znan pod psevdonimom Prežihov Voranc. V okviru vodenja bi si učenci pogledali domačijo in Krauperško kaščo, ki stoji ob domačiji. Zaradi slabega vremena ogled Prežihovine letos ni bil mogoč, zato smo se odločili, da se učenci podajo kar na Ravne na Koroškem, kjer so si ogledali razstavo Štorije

iz naše doline. Ta razstava prikazuje vsakdanje življenje podeželskega človeka v Mežiški dolini od sredine 18. do sredine 19. stoletja. Videli so lahko različne tipe stanovanjskih hiš in različne tipe družin ter se seznanili z ljudskim znanjem, ki se je prenašalo iz roda v rod. Da so bili učenci bolj dejavni, smo jim že prej pripravili Vorančevo črtico 1. maj, ki so jo prebrali v skupinah, in rešili naloge. Črtica je sovpadala tako s časom, saj se je kulturni dan odvijal ravno pred 1. majem in so učenci razmišljali tudi o pomenu praznika, hkrati pa s samo razstavo o življenju v preteklosti. Ker pa kar nekaj devetošolcev vsako leto šolanje nadaljuje na srednjih šolah, ki so na Ravnah na Koroškem, je prav, da spoznajo Koroško osrednjo knjižnico dr. Franca Sušnika. Knjižničarka jih je popeljala po različnih oddelkih knjižnice in predstavila svoje delo. Učenci so poskušali prelistati najmanjšo knjižico, knjižničarka pa jim je pokazala originalno izdajo Slave vojvodine Kranjske avtorja Janeza Vajkarda Valvasorja iz leta 1698. V knjižnici so si učenci lahko pogledali tudi odlitek posmrtne maske Prežihovega Voranca.

Evalvacija kulturnega dne

Vsako leto po kulturnem dnevu učitelje spremljevalce in tudi učence povprašamo, kakšen se jim je zdel kulturni dan. Učitelji nam povedo, ali so bile delavnice primerne za učence, so sodelovali, bili dejavni. Šestošolcem je glede na njihove odzive bil najbolj všeč sprehod po mestnem obzidju, čeprav je bilo slabo vreme. Kar nekaj podatkov so si zapomnili, npr. napad Turkov, velikost obrambnega jarka. Nekateri

učenci so izpostavili, da jim je bila všeč tudi delavnica, kjer so izdelovali razglednice za svoje stare starše. Sedmošolcem je bilo najbolj všeč pri medicarju Pergerju, na veselje učiteljic slovenščine pa jih je nekaj izpostavilo, da jim je bila všeč tudi predstavitev v knjižnici in da bodo sedaj bolj brali. Ker smo pri pouku slovenščine v 8. razredu ravno obravnavali uradno zahvalo, so osmošolci zapisali uradno zahvalo učitelju za organizacijo kulturnega dne, v njej pa so zapisali, kaj so se naučili in če bi mogoče kaj spremenili. Bili so manj motivirani, kar se vidi tudi po njihovih odgovorih. Več učencev je kot pozitivno izpostavilo delavnico pri cerkvi (predvsem igro vlog), pa tudi kar nekaj podatkov o življenju Huga Wolfa so si zapomnili. Devetošolcem pa je bilo bolj všeč v knjižnici, so pa izpostavili, da so morali preveč poslušati. Tako bomo morali v naslednjem šolskem letu še bolj premišljeno zastaviti delavnice, da bodo učenci bolj dejavni.

Na podlagi povratnih informacij dejavnosti v okviru kulturnega dne včasih spremenimo ali prilagodimo, mnenje posredujemo tudi sodelavcem Koroškega pokrajinskega muzeja, tako da se res trudimo, da bi bile dejavnosti za učence zanimive in da bi se ob tem kaj naučili, čeprav ne gre za klasičen pouk.

ZAKLJUČEK

Sprehajamo se mimo zgodovinskih stavb, stopamo v rojstne hiše znanih osebnosti, se kdaj vprašamo, kaj nam lahko povedo oz.

naučijo o preteklosti, da bi mogoče lažje razumeli sedanost? Kulturna dediščina je dokaz obstoja naroda, je temelj kulture, zato je prav, da jo dobro poznamo. Pisano paletu zakladov naših prednikov je učencem treba približati na njim zanimiv način, da jih spoznajo, cenijo, prepoznajo njihov pomen za narod, tako pa lahko gradimo tudi narodno zavest in razumevanje drugih kultur. Na naši šoli kulturni dan v opisani izvedbi poteka že nekaj let, saj ga vsi, tako učenci kot učitelji, pohvalijo. Je priložnost za medpredmetno povezovanje in učenje izven šolskih klopi. Dejavnosti morajo biti zanimive in premišljeno zastavljene, hkrati pa se vsako leto zaradi novih idej nadgrajujejo. Naloga strokovnih delavcev šole je, da učence seznanimo s kulturno dediščino in jih vzgajamo v duhu spoštovanja in ohranjanja le-te in dnevi dejavnosti v šoli so odlična priložnost za to, saj imajo učenci radi drugačne oblike dela, zato so tudi bolj motivirani.

Viri in literatura

1. Delak Koželj, Z. (2005). *Etnologija in kulturna dediščina: definicije, vloge, pomeni*. V Hudales, J. in Visočnik, N. (ur), *Dediščina v rokah stroke* (str. 11–22). Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo.
2. Evropska strategija kulturne dediščine za 21. stoletje. (2017). Pridobljeno s https://www.gov.si/assets/ministrstva/MK/DEDISCINA/Strategija_21_SvetEvrope_2017-06-11.pdf
3. Jezernik, B. (2005). *Preteklost in dediščina*. V Hudales, J. in Visočnik, N. (ur), *Dediščina v očeh znanosti* (str. 11–24). Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo.
4. Koncept dni dejavnosti. (1998). Pridobljeno s https://www.gov.si/assets/ministrstva/MVI/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/Drugi-konceptualni-dokumenti/Dnevi_dejavnosti.pdf
5. Konvencija o varstvu svetovne in kulturne dediščine (1972). Pridobljeno s <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MK/Zakonodaja-ki-ni-na-PISRS/Kulturna-dediscina/27ee9ed3c9/Konvencija-o-varstvu-svetovne-kulturne-in-naravne-dediscine.pdf>
6. Pravilnik o seznamih zvrsti dediščine in varstvenih usmeritvah. (2010). Pridobljeno s <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=PRAV9575>
7. Slovar slovenskega knjižnega jezika, druga dopolnjena in deloma prenovljena izdaja. (2014). Pridobljeno s www.fran.si
8. Zakon o varstvu kulturne dediščine (ZVKD-1) (2008). Pridobljeno s <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO4144>

Ustvarimo si igrače

MANJA ŠUMER, *mag. prof. zgodnjega učenja in poučevanja*
manja.sumer@gmail.com

Povzetek: Razvijanje ustvarjalnosti pri otrocih je izjemno pomembna. Otroci preko ustvarjanja pridobijo nove izkušnje, se najbolje učijo in si zapomnijo. Spodbujati moramo njihovo radovednost, raziskovanje, saj le tako lahko notranja motivacija spodbudi še več novih idej in inovativnosti. Učenci se med ustvarjanjem povezujejo, si pomagajo, se znajo med seboj poslušati in si deliti nasvete, kar jim daje samozavest in zaupanje vase ter druge. V članku želim predstaviti, kako lahko učenci sami izdelajo igrače, s katerimi se lahko igrajo tudi v razširjenem programu ter kako pozitiven učinek ima takšno ustvarjanje na celotno klimo razreda. Učenci se med ustvarjanjem povezujejo in so drug drugemu v veliko oporo in pomoč. Vsekakor pa je učitelj tisti, ki jim ponudi spodbudno, zdravo in varno okolje za njihov razvoj ter nadgrajuje njihova močna področja.

Ključne besede: otroška igra, ustvarjalnost, igrače

Abstract: Developing creativity in children is extremely important. Through creative activities, children gain new experiences, learn in

the best way, and remember things better. We must encourage their curiosity and exploration, as only then can internal motivation lead to more new ideas and innovations. While creating, students connect with each other, help one another, listen to each other, and share advice, which gives them confidence and trust in themselves and others. In this article, I want to present how students can make their own toys, which they can also use in extended programs, and the positive effect such creative activities have on the overall classroom climate. During the creative process, students connect and provide each other with great support and assistance. However, it is certainly the teacher who offers them an encouraging, healthy, and safe environment for their development and helps them build on their strengths.

Keywords: children's play, creativity, toys

UVOD

Za ustvarjanje igrač so me navdušili učenci. S skupnim raziskovanjem smo ustvarili njim zanimive igrače, ki so razvijale različne spretnosti. Učitelj se mora zavedati, kako pomembno vlogo ima pri dejavnosti. Vsakega učenca mora videti, spodbuditi, verjeti vanj in mu ponuditi izzive, ki bodo v njem vzbudili iskanje novih idej. Prav tako je potrebno spodbujati, razvijati pozitiven, spoštljiv odnos med vsemi učenci v razredu. Ustvarjanje igrač je učencem zanimiva izkušnja. Postanejo raziskovalci, ki iščejo nove ideje, sestavljajo celoto, oblikujejo igračo, si bogatijo domišljijo, izražajo svoje želje in misli, iščejo nove izzive, nadgrajujejo svoj mentalni in motorični razvoj. Igrače so otrokom blizu skozi celotno odraščanje, ob njih in v igri se zabavajo in počutijo varne. Med samim ustvarjanjem se otroci povezujejo, si pomagajo, se dopolnjujejo, nadgrajujejo svoje komunikacijske spretnosti in medvrstniške odnose. Vsaka igrača, ki jo ustvari otrok sam, je zanj najlepša in najdragocenejša.

Otroška igra

Otroku je igra najpomembnejša dejavnost, ob kateri si zadovoljuje tudi osnovne fiziološke potrebe in pridobiva raznolike izkušnje ter krepi in razvija svojo osebnost kot celoto (Čas in Krajnc, 2015). Igra je pri otrocih izjemno pomembna, saj si z njo razvijajo pomembne centre v možganih, kjer se ustvarja povezava aktivnih nevronov in povezava z novimi nevronskimi potmi (Rajović, 2015). Igra je spontana dejavnost, ki je otroku prijetna. V njej eksperimentira in

sčasoma postaja vse bolj sistematična in ustvarjalna (Tomšič Čerkez in Zupančič, 2011). Z njo si prinaša notranje zadoščenje in spoznava sam sebe ter ga popelje skozi otroški del življenja (Turk Niskač, 2021). Z izkušnjami, ki jih pridobi v igri, si razvija zdravo rast in napredek (Brvar, 2014 in Bailey, 2010). Otroci so pri igri ves čas aktivni, sami si zadajo cilje, pravila, ki jih upoštevajo med igro. Igra ima osrednjo vlogo pri usvajanju novih veščin, ob tem se počuti varnega, saj si lahko tudi sam spreminja pravila, eksperimentira, preizkuša razne vedenjske oblike (Nemec, Krajnc, 2017). Otroci se radi igrajo s tistimi, ki se vedejo prosocialno, saj ti pomagajo drugim in ne pričakujejo pohvale, so empatični do drugih otrok (Nemec, Krajnc, 2017). Igra vpliva na: razvoj gibalnih sposobnosti in spretnosti (koordinacija, spoznavanje svojega telesa, miselnost, vzdržljivost, samopodoba ...); kognitivni razvoj (spoznavanje, raziskovanje okolja, reševanje problemov ...); emocionalni razvoj (sproščanje, premagovanje težav, izražanje čustev); socialni in moralni razvoj (usvajanje pravil, norm, razvijanje samokontrole); osebni razvoj (oblikovanje samopodobe, spoznavanje lastne vloge v okolju, razvijanje avtonomije) (Bergant, 2015). Igra se deli na štiri igralne dejavnosti, ki ji pravimo Toličičeva klasifikacija (v Marjanovič Umek in Zupančič, 2006): funkcijska igra, ki vključuje senzomotorični del (prijemanje, metanje, plazenje, plezanje, tipanje, vlečenje ...); domišljajska (simbolna) igra, ki vključuje igro vlog, kjer se poslužujejo različnih simbolov (lesena palčka v igri postane toplomer, flavta ...; medved v igri postane prodajalka, dojenček ..., stol postane avto ...); dojemalna

igra, ki vključuje poslušanje, opazovanje, branje, poimenuje, kar vidi, sledi navodilom, dojema relacije in ustvarjalna igra, kjer vključuje risanje, pripovedovanje, gradnjo in pisanje. Smilanskyjeva delitev igre v štiri skupine, ki so razdeljene na različne ravni igre, so: funkcijska igra, konstrukcijska igra, dramska igra in igre s pravili. Pri funkcijski igri meni, da je značilno aktivna oblika telesa, artikulacija, gibanje telesa in rokovanje z različnimi predmeti. Konstrukcijska igra je igra, kjer se pri igri uporabljajo predmeti, s katerimi se nekaj naredi, sestavi, ustvari. Pri dramski igri se otroci pretvarjajo, da so npr. druga oseba. Pri igri s pravili, otrok prepozna, sprejme, podredi določenim, dogovorjenim in sprejetim pravilom. Igre s pravili so: gibalne igre, igre petja, spretnostne igre, igre na igralnih ploščah.

Igrače

Igrača razvija domišljijo, z njo si urijo koordinacijo, gibalne spretnosti, z njo se lahko igrajo sami. Razvrstijo se na njihovo osnovno funkcijo: Igrače za razgibavanje so primerne za razvoj motorike, saj pospešujejo gibalni razvoj otrok; ljubkovalne igrače, so mehke igrače, ki jih otroci pestujejo, jih pomirjajo, dajejo občutek varnosti, topline in nudijo pozitiven čustven razvoj; igrače za konstrukcijsko igro, se uporabljajo za različno gradnjo, kjer pridobiva tehnične izkušnje; pripomočki za družabne igre, omogočajo otrokom, da navajajo, upoštevajo pravila; priložnostne igrače, so doma izdelane igrače, ki so iz različnih materialov in imajo vsaka svoj pomen. Igrača, ki spodbuja ustvarjalnost, naj bi bila takšna, da otroku predstavlja,

karkoli si zamisli. Visoko realistične igrače, so tiste, ki predstavljajo le en konkreten predmet in določen način igre. S tem tako zaviramo otrokovo ustvarjalnost (Marjanovič Umek in Zupančič, 2006).

Ustvarjalnost otrok

Z ustvarjalnostjo se ljudje srečujemo že od začetka človeštva. Pokazati želi nekaj novega, boljšega, kar še ne obstaja, saj to pri ljudeh vzbuja pohvalo, odobravanje. Človek je ustvarjalen na različnih področjih (Jurman, 2004). Nemeč in Krajnc (2011) menita, da bi lahko ustvarjalnost opredelili kot sposobnost, da lahko človek ustvari nekaj novega, izvirnega, opaziti stvari v novi luči. Ustvarjalnost je odvisna od spretnosti, osebnosti, talenta, a vendar se morajo prepletati in dopolnjevati, če se človek ne potruzi razviti spretnosti, potem je odvisno samo od nadarjenosti in osebnosti (De Bono, 2005). Za ustvarjalnost je potrebno imeti do otrok ljubeč odnos (Horzelenberg, 2014). Ustvarjalnost otrok je povezava socioloških, psiholoških, bioloških dejavnikov. Otroku lahko preko igre izraža svojo ustvarjalnost. Kar je njemu pomembno, lahko izraža z idejami, izdelki (Fric Jekovec in Bucik, 2015). Odrasla oseba lahko s spodbujanjem vzbudi otrokovo radovednost, mu daje vedeti, da vanj zaupa, tako s tem postavlja dobre poznejše temelje za ustvarjalnost. Radovednost vodi v nastajanje novih idej, rešitev nastaja ustvarjalnost (Musek Lešnik, 2020). Vsak ima ustvarjalne sposobnosti, le da jih ima nekdo več kot drug (Marentič Požarnik, 2012). Na razvoj vpliva predvsem socialno okolje (Faizi, Karimiazeri in Maleki, 2012). Učitelj ima

pomembno vlogo pri spodbujanju, razvijanju ustvarjalnosti otrok, z zavedanjem, da prepoznajo ustvarjalne potenciale in dosežke pri otrocih (Štemberger, 2013). Otroke je potrebno spodbujati za ustvarjalnost na različne načine, eden izmed njih je, da se poskušajo s svojo domišljijo postaviti v drug svet (Eisner, 2002). Učitelj išče otrokova močna področja, gradimo njihovo samospoštovanje, zaupamo, dovoljujemo radovedno odkrivanje znanj, spretnosti, oblikujemo okolje, kjer so otroci aktivni, imajo izzive ter jim dajemo oporo (Horzelenberg, 2014).

Družabne igre/igre s pravili

Igre s pravili se pojavijo šele pri tretjem letu starosti. Z odraščanjem postanejo igre vse bolj zahtevne in kompleksnejše s pravili. Igre s pravili niso le družabne igre, ampak so tudi igre lovljenja, igre z vodjo, razne športne igre. Preden prične igro s pravili, mora otrok poznati pravila, jih razumeti in upoštevati, da se lahko igra. Te vrste iger so koristne, da se otroci naučijo zmagati in sprejemati poraze, se poslušati in slediti navodilom. Pomembno je, da so otroci motivirani. Pedagoški delavec mora poznati pravila in otroke opazovati pri igri, saj jih tako lahko uči poštenosti, pravičnosti pri igri. Igre s pravili spodbujajo zdravo tekmovalnost, med seboj sodelujejo, kar je pomembno za socialni in čustven razvoj vsakega posameznika. Spoznavajo in se učijo strategije igre, tako svoje kot ostalih udeležencev, da lahko postanejo uspešnejši od soigralcev (Devjak in Berčnik, 2018).

Primer dobre prakse

Izdelovanje igrač v razširjenem programu (Rokodelnica), 1. razred

Temeljni namen razširjenega programa, ponuja vsem otrokom pogoje za spodbudno učno okolje, kjer pa je eden izmed ciljev zagotoviti spodbudno, inkluzivno, ustvarjalno in varno učno okolje za učenje, igro, druženje, sprostitev ali počitek v času pred izvedbo obveznega programa, med njo ali po njej (Drstvenšek, Farić Klemenčič, Logaj, idr., 2024). Že ob začetku šolskega leta so učenci pokazali veliko mero ustvarjalnosti in inovativnosti. Učence je zanimalo, kako se ustvarijo igrače. Ker smo pri dejavnosti Rokodelnica v programu RaP imeli možnost ustvarjanja, smo to realizirali. Tako, smo prišli do skupne ideje, da bi ustvarili različne igrače za različne dejavnosti. Namen ur pri rokodelnici je bil, da so učenci ustvarjalni, inovativni, igro uporabijo tudi za sprostitev in druženje, boljše spoznavanje s sošolci. Učenci so se razdelili v skupine in na list papirja zapisali, narisali, kar so o izdelavi igrač že vedeli. Tako smo prebudili njihovo predznanje. Ob koncu smo vse liste prebrali, zapisali na tablo in se o vsem skupaj pogovorili. Spraševali so se, kje bi lahko izvedeli še kaj več o izdelavi igrač. Tako so pregledali različne vire: revije, časopise, splet, natisnjene strani s spleta. Prišli so do različnih spoznanj, kako se ustvarijo različne igrače. Tudi te ideje so si v skupinah zapisali na list in se o njih pogovorili, nazadnje vsi skupaj in zapisali na tablo. Izbrali so si rdečo nit, ki je bila: žaba. Tako, so se vse igrače navezovale na žabo. Med vsemi predlogi smo izbrali tri različne igrače, ki smo jih skupaj poimenovali: družabna igra žabji

skok, regica-zvočilo, muha njam. Cilji vseh dejavnosti so se navezovali na tem, da se učenci zblížajo, sodelujejo, si pomagajo, se počutijo sproščene in se poslušajo ter da ustvarijo izdelke, ki so praktični za nadaljnjo uporabo-igro in med samim delom ustvarjalni. Pri ustvarjanju kriterijev uspešnosti, so aktivno sodelovali vsi učenci in si jih zapisali na velik list, ki nas je spremljal skozi čas izdelovanja. Ob koncu vsake dejavnosti, so se samoocenili: kako sem bil učinkovit pri skupinskem in individualnem delu; kako sem bil uspešen, kaj še moram izboljšati. Sledila je tudi refleksija, ki smo jo opravili skupaj ob koncu vsake izdelave (Kako si se počutil med izdelovanjem; kaj vam je kot skupini dobro uspelo; na kaj si ponosen pri izdelavi igrače; kaj je omogočilo, da je vaša skupina bila uspešna in ste dokončali igračo; ste si uspešno razdelili vloge – zakaj ja, zakaj ne; težko, se mi je zdelo; kaj bi naslednjič izboljšali v skupini in individualno; kaj je bilo dobro narejeno; zanima me še; kako si se počutil, ko si delal sam in kako v skupini ... Tako je ob vsaki izdelavi-ustvarjanju bil vse bolj uspešen vsak učenec, saj smo poskušali vse bolj ob koncu in tudi med ustvarjanjem, razmišljujočo-ustvarjalno dejavnost. Družabno igro so izdelovali v skupinah, ostali dve pa samostojno vsak svojo. V skupine so se razdelili tako, da so izvlekli del sestavljanke, ki so jo z iskanjem druge, drugega sestavili, in tisti, ki so našli skupne koščke ene sestavljanke, so bili skupina.

1. Igrača: Družabna igra: žabji skok (skupinska izdelava)

Pripomočki: papir (rola), barvice, flumastri, ravnilo, barvni papir, škarje, lepilo.

Postopek izdelave: Učenci so si veliko rolo belega papirja odrezali po poljubni dolžini. Učenci so si morali razdeliti vloge. Izdelati so morali legendo, ki je bila prepuščena njim. Otroci so si v legendo zadali različne naloge: gibalne izzive, miselne izzive, glasbene izzive, plesne izzive ... Zato je bila vsaka igra drugačna. Prav tako so si narisali različna polja, kjer so se premikale figure. Nekateri so risali z barvicami, flumastri, nekateri so izrezovali polja iz barvnega papirja in jih lepili in tako ustvarili različne podloge.

Slika 1: Družabna igra – žabji skok

Vir: Lasten

2. Igrača: Zvočilo – regica

Pripomočki: trši kartonast tulec, laks, kolofonija, lesene palčke, brusni papir, sekundno lepilo, plastična plošča 0,5mm, šilo, tempera barve, čopič, škarje, lepilo, barvni papir, svinčnik, flumastri, lonček za segrevanje kolofonije, gorilnik.

Postopek izdelave: Vsak učenec je tulec položil na plastično ploščo in obrisal krog tulca. To plastiko je izrezal po črti. Z učiteljevo pomočjo so naredili luknjice s šilom in vanjo vstavili laks ter na eni strani naredili vozec. Plastiko so zalepili na tulec tako, da je bil vozec skrit v tulcu. Nato so pobarvali tulec z zeleno tempera barvo ali ga oblepili z zelenim papirjem. Izrezali so žabje krake in oči ter zalepili na tulec. Leseno palčko so z brusnim papirjem v manjšem utoru, pobrusili še sami, da je nastal večji utor. Kamor sem iz varnostnih razlogov, jaz oblila kolofonijo, saj se mora kolofonija topiti na gorilniku. Kakšen je bil postopek, sem posnela in učencem prikazala v šoli. V ta utor oblit s kolofonijo so zavezali laks, ki je visel iz plastike. Laks je bil rahlo zvezan okoli lesene palčke, da se je lahko palčka vrtela. Ob držanju tulca, napetem laksu in vrtenju lesene palčke je iz tulca prihajal zvok podoben žabjemu regljanju.

Slika 2: Zvočilo – regica

Vir: Lasten

3. Igrača: muha njam

Pripomočki: kartonski tulec, tempera barve, čopič, flumastri, barven papir, škarje, lepilo, spenjač, rdeča volna, svinčnik.

Postopek izdelave: kartonski tulec so učenci pobarvali s flumastri ali tempera barvo. Ko se je posušilo, so en del tulca stisnili skupaj in v ta del zalepili in speli rdečo volno, ki je segala iz tulca. Tulec so ustvarili v poljubno žabo z barvnim papirjem, flumastri (rdeča usta, žabji kraki, oči, pike, črte). Izdelali so muho, iz tršega papirja, ki so jo prilepili na konec rdeče volne. Ko so končali, so prijeli tulec tako, da je bila odprtina zgoraj in zamahnili z roko in tulcem tako, da se je muha dvignila v zrak in so jo skušali ujeti z »odprtimi usti« žabe.

Slika 3: Muha njam

Vir: Lasten

Ob koncu izdelave vseke igrache, so učenci podali predloge za izboljšave, kaj bi lahko nadgradili, izboljšali. Skušali so v parih in nazadnje tudi vsi skupaj, da smo tako dobili nabor vseh novih idej, izboljšav. Ker je sodelovanje v skupini izjemno pomembno za

vsakega, ki je vključen v skupino, smo naredili tudi skupno refleksijo: užival sem ob; dokazal sem, da; presenetilo me je; pri izdelovanju sem ugotovil, da...; vedel sem, da... Prav tako smo izvedli refleksijo za naslednjič: o tem bi kaj več izvedel pri...; če bi lahko še enkrat to naredil, bi ...; če želim to izboljšati moram...; kaj bi se zgodilo, če bi... Podali so si tudi povratno medvrstniško informacijo, ko so izdelovali v skupini. Sošolec je podal, kako učinkovito je drugi sošolec komuniciral z njim in obratno. Upoštevati so morali metodo, kjer so poiskali negativno, pozitivno lastnost pri komunikaciji sošolca, pri izdelovanju igrače (Uspešno si sodeloval, saj..., Naslednjič lahko izboljšaš ..., Uspešno si sodeloval, pri...). Učenci so bili tako ustvarjalni in inovativni skozi ves proces. Spoznavali so sebe, sošolce, uspešno komunicirali in nadgrajevali svoje komunikacijske spretnosti.

ZAKLJUČEK

Ure rokodelnice, v razširjenem programu, so se spremenile v ustvarjalnice igrač. Učenci so izhajali iz svojih želja in interesov. Vsi učenci so sodelovali, razvijali svojo ustvarjalnost in medosebne odnose. Med ustvarjanjem so se povezali, se bolje spoznali, si zaupali in razvijali pozitivno komunikacijo drug do drugega. Ker so ideje izhajale iz njih in so sami poiskali, kaj bi izdelali, raziskovali, razmišljali, so bili notranje zelo motivirani in željni ustvarjanja vseh igrač. Le-te so uporabljali dlje časa v šolskem letu in se z njimi igrali. Ob koncu vseh dejavnosti so učenci spoznali, da so se bolje povezali med seboj in bili uspešni v komunikaciji drug z drugim. Prav tako so z

izdelki pokazali, da so bili individualno ustvarjalni in ob tem spoznali nove postopke izdelave in različne načine ustvarjanja novih igrač z materialom, ki jim je dostopen kjerkoli. Cilje, ki smo si jih zadali za te ure, smo dosegli. Takšne oblike dejavnosti, ki izhajajo iz otrok, njihove želje, učence zelo motivirajo in lažje dosežejo zadane dejavnosti. Največje zadovoljstvo je videti učence, ki se ustvarjanja lotijo z veseljem, velikim zanosom in ob tem uživajo. Tako so ob tem razvijali kognitivne cilje (novo znanje), socialno-čustveno motivacijo (reakcije, pozornost ...) in prav tako psihomotorično področje, kjer so razvijali gibanje, govor ... Menim, da lahko z ustvarjanjem povežemo različne dejavnosti, ki dajejo pozitiven učinek vsakemu učencu.

Viri in literatura

1. Bregant, T. (2015). Pomen igre za otrokov razvoj. *Didakta*, 25 (183), str. 25-28.
2. Brvar, R. (2014). *Z igro do učenja*. Math d.o.o.
3. Čas, M., Krajnc, M. (2015). *Otroška razigranka*. Velenje: ModART.
4. De Bono, E. (2005). *Šest klobukov razmišljanja*. Ljubljana: New Moment d.o.o.
5. Devjak, T., Berčnik, S. (2018). *Vzgoja predšolskega otroka*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
6. Drstvenšek, Š., Farić Klemenčič, D., Logaj, V., Preskar, S., Zupanc Grom, R. (2024). Kurikulum za razširjen program Osnovne šole. Pridobljeno iz www.zrss.si/pdf/kurikulum_RAP_in_navodila.pdf
7. Eisner, E.W. (2002). *The arts and the creation of mind*. New Haven, London: YaleUniveristy Press.
8. Faizi, M., Karimiazari, A. in Maleki, S.N. (2012). Design principles of residential spaces to promote children`s creativity. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 35, 468-474. Pridobljeno iz, https://www.researchgate.net/publication/257715443_Design_Principles_of_Residential_Spaces_to_Promote_Children`s_Creativity
9. Fric Jekovec, J. in Bucik, V. (2015). Odnos med ustvarjalnostjo in igralnim materialom v kontekstu simbolne igre. *Psihološka obzorja*, 24, 33-34.
10. Jurman, B. (2004). *Inteligentnost – ustvarjalnost – nadarjenost*. Ljubljana: Center za psihodiagnostična sredstva.
11. Marentič Požarnik, B. (2012). *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: DZS.
12. Marjanovič Umek, L. in Zupančič, M. (2006). *Psihologija otroške igre*. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.
13. Musek Lešnik, K. (2020). Radovednost, ustvarjalnost, inovativnost – Kaj lahko predam mojim otrokom in učencem? *Pozitivna psihologija in pozitivna edukacija*. Pridobljeno iz <https://www.abced.si/post/radovednost-ustvarjalnost-inovativnost-kaj-lahko-predam-mojim-otrokom-in-u%C4%8Dencem>
14. Nemec, B., Krajnc, M. (2011). *Razvoj in učenje predšolskega otroka*. Ljubljana: Grafenauer založba.
15. Nemec, B., Krajnc, M. (2017). Razvoj in učenje predšolskega otroka. *Učbenik za modul Razvoj in učenje predšolskega otroka v programu Predšolska vzgoja*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
16. Rajovič, R. (2015). *Kako z igro spodbujati miselni razvoj otroka*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
17. Štemberger, T. (2013). Stališča bodočih vzgojiteljic do ustvarjalnosti. *Revija za elementarno izobraževanje*, 6 (2-3), 101 - 103.
18. Tomšič Čerkez, B., Zupančič, D. (2011). *Prostor igre*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
19. Turk Niskač, B. (2021). *O igri in delu: antropologija zgodnjega otroštva*. Ljubljana: ZRC SAZU.

Zakaj je branje ključno za naš razvoj: bralna pismenost in ponovna otvoritev knjigobežnic

PETRA SMOLIČ, *dipl. vzg.*
petra.smolic@osferdavesela.si

Povzetek: Tone Pavček, slovenski pesnik, pisatelj in prevajalec, je trdil, da je branje ključno za naše preživetje. Pavček je predvsem pisal za otroke, saj je pomembno, da se ljubezen do literature razvije že zgodaj. Zanimanje za branje se začne v družini, kjer starši z otroki berejo knjige, kuhajo po receptih, obiskujejo knjižnice in knjigobežnice. Z izobraževalnimi ustanovami začnemo bralno pismenost že v vrtcih in nadaljujemo v šolah. Tam lahko veliko naredimo za bralno pismenost učencev s projekti, kot je bralna pismenost. Knjigobežnice so pomembne za spodbujanje bralne pismenosti. Delujejo po principu "vzemi knjigo, pusti knjigo", kar omogoča kroženje knjig brez članarine. Postavljene so lahko kjerkoli in so dostopne vsem članom skupnosti. Knjigobežnice spodbujajo bralno pismenost in povezujejo skupnost. Čeprav je za nemoteno delovanje potrebna skrb, je zadovoljstvo opazovati vse starostne

skupine, ki uživajo v knjigah. Še posebej je lepo videti starše in otroke, ki knjige berejo že na klopeh ob knjigobežnicah.

Ključne besede: bralna pismenost, literatura, izposoja knjig, knjigobežnica

Abstract: Tone Pavček, a Slovenian poet, writer, and translator, claimed that reading is crucial for our survival. Pavček mainly wrote for children, as it is important to cultivate a love for literature from an early age. Interest in reading begins within the family, where parents read books with their children, cook from recipes, and visit libraries and book exchanges. Educational institutions start fostering reading literacy as early as in kindergartens and continue in schools. In schools, we can significantly enhance students' reading literacy through projects focused on reading skills. Book exchanges are important for promoting reading literacy. They operate on the principle of "take a book, leave a book," which allows books to circulate without membership fees. They can be placed anywhere and are accessible to all community members. Book exchanges promote reading literacy and connect the community. Although maintenance is required for smooth operation, it is rewarding to see people of all ages enjoying books. It is especially heartwarming to see parents and children reading books together on benches near the book exchanges.

Keywords: reading literacy, literature, book borrowing, book exchange

UVOD

Bralna pismenost je ena temeljnih spretnosti, ki vpliva na posameznikov uspeh v šoli in življenju nasploh. V dobi digitalizacije, kjer je dostop do informacij na dosegu roke, ostaja sposobnost razumevanja in kritičnega vrednotenja prebranega besedila ključnega pomena. Poleg formalnega izobraževanja pa imajo pomembno vlogo tudi neformalne oblike spodbujanja branja, med katere spadajo različne iniciative in projekti, kot je knjigobežnica. Knjigobežnica je inovativna pobuda, ki spodbuja izmenjavo knjig med prebivalci skupnosti, s čimer ne samo krepi bralno pismenost, temveč tudi povezuje ljudi in spodbuja občutek skupnosti. V članku bomo raziskali pomen bralne pismenosti ter predstavili uspešen primer dobre prakse obuditve knjigobežnice ob naši matični in podružnični osnovni šoli. S ponovno obuditvijo knjigobežnice smo ne le povečali dostopnost knjig za učence in prebivalce, temveč smo ustvarili tudi prostor za medgeneracijsko druženje in izmenjavo znanja. V nadaljevanju bomo podrobneje opisali, kako smo zasnovali in izvedli projekt ter predstavili pozitivne učinke, ki jih je imela knjigobežnica na našo šolsko skupnost in širše okolje.

Branje in bralne navade

»Starši, družina in ožje družbeno okolje imajo pomembno vlogo, saj je od njih odvisno, v kakšni meri bodo omogočili otrokom izkušnje z dejavnostmi, ki so povezane s pismenostjo« (Knaflič, 2009, str. 8). Torej, če starši radi berejo, otroci dobijo pozitiven zgled glede branja

in kasneje veliko raje posežejo po knjigah. Tak otrok bo boljši bralec in se bo tudi lažje učil, saj mu bo šlo branje bolj od rok. Bralne navade se od ljudi do ljudi razlikujejo. Nekateri radi beremo in marsikdaj skozi prebrane zgodbe tudi živimo. Se pa najdejo posamezniki, ki jim je branje odveč. Žal, čedalje več je slednjih. FFZ branjem si bogatimo besedni zaklad, razgledanost, znanje, domišljijo, krepimo koncentracijo in spomin ter poskrbimo za svojo zabavo.

Kasneje, v šoli, pa lahko motiviranost za branje delimo na notranjo in zunanjo motivacijo. Pečjak, Bucik, Gradišar in Peklaj (2002) so ugotovile, da notranja motivacija za branje izhaja iz notranje želje in potreb posameznika in iz njegove radovednosti. Zunanjo motivacijo pa spodbujajo zunanji dejavniki, med katere uvrščamo uspešnost pri ocenah, nagrade, priznanja ... V vzgojno-izobraževalnih zavodih opažamo, da otroci vedno manj berejo, saj svoj prosti čas raje kot branju namenijo uporabi računalnikov in mobilnih telefonov, pevski zbori, plesne vaje ter ostali hobiji. Vzgojno-izobraževalni zavodi z bralno pismenostjo začnemo že v vrtcih, nadaljujemo v šolah. Tu lahko naredimo ogromno glede bralne pismenosti naših učencev. Učenci se srečujejo z možnostjo opravljanja bralne značke, pisanja seminarjev, ponujeni so jim različni projekti. Eden izmed projektov, ki je za učence pomemben, se imenuje Bralna pismenost.

Kesič Dimic (2010) razlikuje različne stopnje bralcev. Začetni bralci - branje se začne ob rojstvu s kartonkami in mehкими knjigami. Otroci

od 4 do 7 let se oblikujejo v bralce, ko se pričnejo zanimati za tiskane medije okoli sebe. Otroci od 7 do 9 let prehajajo od popolne podpore odraslih k neodvisnemu branju – samostojno pričenjajo prebirati lažja besedila in so bolj samozavestni ob branju težjih knjig. •Otroci od 9 do 11 let so večinoma že tekoči bralci, ki radi prebirajo teme, ki se dotikajo njihovega življenja. Mladostniki od 11 do 15 let so samostojni bralci, ki uporabljajo branje kot pomemben del vsakdanjega življenja. Berejo za zabavo in za pridobivanje novih informacij.

»Bralna pismenost je stalno razvijajoča se zmožnost posameznika za razumevanje, kritično vrednotenje in uporabo pisnih informacij. Ta zmožnost vključuje razvite bralne veščine, (kritično) razumevanje prebranega, pojmovanje branja kot vrednote in motiviranost za branje ter druge gradnike bralne pismenosti. Kot taka je temelj vseh drugih pismenosti in je ključna za samouresničevanje posameznika ter uspešno (so)delovanje v družbi« (Milena Kerndl s sod., 2022, str. 2).

Povedano na kratko, bralna pismenost je sposobnost razumevanja in uporabe pisanega jezika v vsakdanjem življenju.

Knjigobežnice in njihov pomen

Za spodbujanje bralne pismenosti je potrebno sodelovanje med družino, izobraževalnimi ustanovami, knjižnicami in kulturnimi ustanovami. Pomembno vlogo pri tem igrajo tudi knjigobežnice. Knjigobežnice, nekateri jih poimenujejo tudi knjižnica na prostem,

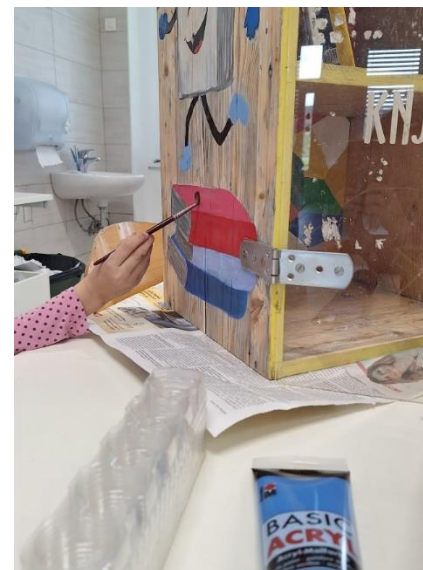
knjižnica na pločniku, knjižnica pod krošnjami. So "stare omare", ki so ljudem prosto dostopne, brez članarine, članske izkaznice in brez delovnika. Nahajajo se na javnih mestih in so dostopne vsem, ne glede na izobrazbo in starost. Delujejo po načelu "vzemi knjigo, pusti knjigo", kar spodbuja kroženje knjig in omogoča dostop do literature vsem članom skupnosti. S principom izmenjave knjig knjigobežnice promovirajo recikliranje in trajnost. Knjige, ki so že bile prebrane, dobijo novo življenje in priložnost, da svojo vsebino delijo tudi z drugimi uporabniki. Postavljene so lahko kjerkoli – pred izobraževalnimi ustanovami, muzeji, v parkih, na ulicah ...Dostop do knjig je ključen za razvoj bralne pismenosti, saj omogoča branje kot vsakodnevno aktivnost in pomaga razvijati navado branja, kar je ključno za razvoj bralne pismenosti. Pomembno je, da ima knjigobežnica skrbnika, ki bedi nad urejenostjo in založenostjo.

Primer dobre prakse – približanje knjigobežnic otrokom in lokalnemu okolju

Ker se zavedamo, da je branje pomembno in želimo, da se ta lepa navada čim bolj razširi, smo se odločili, da bomo v našem kraju ponovno spodbudili otroke in njihove starše k uporabi naših knjigobežnic, saj le-te spodbujajo medgeneracijsko branje in učenje. Najprej je bila želja, nato načrt in nazadnje sama izvedba.

Knjigobežnice v bližini našega zavoda smo že imeli. Natančneje, dve v okolici matične šole in eno v neposredni bližini podružnične šole.

Opazili smo, da je zanimanje za izposajo v knjigobežnicah zamrlo, knjige se niso vračale, niti niso prihajale nove knjige. Kako naprej oziroma kako otroke spodbuditi k ponovni izposoji knjig? Z aktivno udeležnostjo otrok in staršev. S pomočjo otroških rok smo knjigobežnice, omare, ponovno pobarvali, zaščitili les.

Slika 1: Ponovno barvanje in zaščita lesa

Vir: Lasten

Sedaj smo naše stare knjigobežnice osvežili – očistili, poslikali in zaščitili. Manjkalo nam je tisto, glavno – knjige. Za pomoč smo se obrnili ravno na ciljno publiko, in sicer na naše otroke in njihove starše. Z objavo spodnjega besedila na spletni strani šole smo

izpeljali zbiralno akcijo podarjenih knjig, pri čemer smo bili kar uspešni.

»Verjetno ste opazili, da imamo na šolskem dvorišču postavljeno knjigobežnico, ki je namenjena izposoji, menjavi in darovanju knjig, predvsem tistih, ki jih doma za šolsko in ostalo poljudno branje ne potrebujete več, ostalim učečim pa bi morda še prišle prav. Knjige v njej so namenjene vsem v našem šolskem okolišju in vsak si jo lahko brezplačno odnese domov, nato pa tudi prinese v knjigobežnico nazaj, da si jo lahko izposodi še kdo drug. Če imate doma na svojih knjižnih policah kakšne knjige, ki bi jih z veseljem darovali v naši dve knjigobežnici (še ena knjigobežnica je na naši podružnični šoli v Temenici), bomo tega daru zelo veseli. S tem namenom bodo v garderobah postavljeni zaboji, kamor bodo lahko učenci ali vi v naslednjem tednu pustili vaše knjige z namenom, da kot darovane ostanejo na izmenjavi knjig v naših dveh knjigobežnicah. Za tokratno dobrodelno knjižno pomoč se vam že vnaprej zahvaljujemo!«

Da bi bila knjižnica ves čas v uporabi, smo pripravili tudi video posnetek, ki so si ga učenci ogledali na razrednih urah. Na posnetku je prikazano, kako si izposodijo knjige, jih vrnejo in, če imajo možnost, tudi kakšno knjigo podarijo. Vsako podarjeno knjigo smo opremili z naslednjim obvestilom.

»Dragi nadobudni bralec/bralka,
v rokah imaš knjigo, ki je del t. i. knjigobežnice OŠ Ferda Vesela Šentvid pri Stični. Ferdova knjigobežnica je prvič zaživela leta 2018 z namenom, da se med vsemi nami, ki obiskujemo šolo, hodimo mimo nje, smo šolo že

zaključili ipd., izmenjujejo knjige in nas vse spodbujajo k branju. Knjigo, ki jo vzamete v knjigobežnici, doma preberete in jo vrnete nazaj, hkrati pa vas naprošamo, da lahko tudi darujete kakšno, ki je pa doma ne potrebujete več in ima otroško, mladinsko leposlovno in poučno literaturo. Če ste ustvarjalni, lahko v knjigi za naslednjega bralca pustite kazalko, morda tudi kakšno sporočilo, prebrano misel za naslednjega bralca. Želimo vam, da bi večkrat odprli Ferdovo knjigobežnico in da ponovno skupaj ustvarjamo cilj – spodbujati branje in širiti bralno kulturo. «

S pomočjo obeh sporočil smo v zbirne zaboje prejeli skoraj 100 podarjenih knjig, ki sedaj krožijo med našimi uporabniki. S kratkim programom in z obvestilom na spletni strani šole in v lokalnem časopisu smo lokalne prebivalce povabili k uporabi knjigobežnic. Na spletni strani šole pa smo objavili naslednje obvestilo.

»23. aprila povsod po svetu praznujejo svetovni dan knjige in avtorskih pravic. Ta dan knjige je posvečen promociji branja, založništva in zaščiti avtorskih pravic ter intelektualne lastnine. Leta 1995 je Unesco razglasil svetovni dan knjige in praznik je tudi tesno povezan s književnostjo, saj sta tega dne leta 1616 umrla znamenita književnika: Miguel de Cervantes in William Shakespeare. V začetku meseca smo na matični šoli in na naši podružnici v Temenici začeli zbirati knjige z namenom, da ponovno obudimo naši knjigobežnici, saj nam je v njih primanjkovalo knjig. Knjigo, ki jo vzamete v knjigobežnici, doma preberete in jo vrnete nazaj, hkrati pa vas naprošamo, da lahko tudi darujete kakšno, ki je pa doma ne potrebujete več in ima otroško, mladinsko leposlovno in poučno literaturo. Če ste ustvarjalni, lahko v knjigi za naslednjega bralca pustite kazalko, morda tudi

kakšno sporočilo, prebrano misel za naslednjega bralca. Ob tej priložnosti se vam iskreno zahvaljujemo, saj smo z vašo pomočjo zbrali 92 knjig, ki jih bomo dali v obe knjigobežnici z namenom, da širimo bralno kulturo. Želimo vam, da bi večkrat odprli Ferdovo knjigobežnico in da ponovno skupaj ustvarjamo cilj – spodbujati branje in širiti bralno kulturo.«

Vsekakor nismo pozabili na objavo v lokalnem časopisu. Z objavo smo seznanili širšo javnost, da so knjigobežnice ponovno zaživele in vabijo uporabnike k obisku le-teh.

Na OŠ Ferda Vesela obudili knjigobežnico in na POŠ Temenica postavili novo

Ferdovci že od leta 2018 redno skrbijo za knjigobežnico, postavljeno na šolskem dvorišču pod lipo. Zavedamo se promocije branja in širjenja bralne kulture, zato smo s pomočjo naših učencev, staršev in vseh obiskovalcev šole v mesecu aprilu zbrali 139 knjig (za kar se vam iskreno zahvaljujemo), ki bodo na voljo v knjigobežnici pri OŠ Ferda Vesela Šentvid pri Stični ter POŠ Temenica. Glavni namen obeh knjigobežnic ostaja še vedno spodbujati branje in širiti bralno kulturo. V knjigi lahko za naslednjega bralca pustite tudi kazalko, ki ste jo sami naredili, kakšno dobro misel iz knjige ali pa kakšno motivacijsko sporočilo, saj si želimo, da bi knjige med nami širile pozitivno bralno naravnost.

Z vzpostavitvijo še ene knjigobežnice na POŠ Temenica se tudi tamkajšnji učenci pridružujejo vseslovenski in hkrati občinski akciji spodbujanja branja. Te majhne hiške smo že vzeli za svoje, kar pomeni, da z njimi ravnamo odgovorno in spoštljivo. Tako bodo tudi obstale in opravljale še naprej svojo nalogo – spodbujale branje, izmenjavo kakovostnih knjig, pripomogle k utrjevanju in širjenju bralne kulture in bralnih knjižnih novosti. Z učenci si želimo, da bi hiški bili venomer polni knjig, da bi knjige našle pot tudi do vas in prišle tudi nazaj z namenom, da jih prebere še kdo.

Slika 1: Članek v reviji Klasje

Vir: Revija klasje

Za nemoteno izposajo in urejenost knjigobežnice je bilo potrebno določiti tudi skrbnika. To delo sta prevzeli strokovni delavki, ki s pomočjo dežurnih učencev skrbita za urejenost in polnost naših

knjigobežnic. Opažamo, da se je vrnilo življenje v naše stare omare, ki v sebi skrivajo neverjetno veliko zgodb, znanja in podatkov.

Slika 3: Knjigobežnica ob šolskem igrišču

Vir: Lasten

ZAKLJUČEK

Tone Pavček, pokojni slovenski pesnik, pisatelj in prevajalec, je nekoč dejal: »Če ne bomo brali, nas bo pobralo.« Njegove besede odmevajo še danes, saj poudarjajo pomen branja, zlasti za otroke. Pavček je večino svojega ustvarjanja posvetil prav njim, saj je vedel, kako pomembno je, da otrokom čim prej približamo literaturo. Kje in kdaj se začne zanimanje za branje? Menimo, da se začne že v osnovni celici družbe – družini. Starši igrajo ključno vlogo pri spodbujanju branja, ko se z otroki pogovarjajo, skupaj prebirajo slikanice, jim berejo zgodbe, kuhajo in berejo recepte, obiskujejo knjižnice in knjigobežnice.

Knjigobežnice na prijazen način vabijo vse starostne skupine k izposoji in tako na inovativni način spodbujajo bralno pismenost v skupnostih. Z lahko dostopnostjo povečujejo dostop do knjig, spodbujajo kulturo branja in vključujejo vse starostne skupine. Res je, da je potrebno nekaj dobre volje in dela, da izposoja knjig poteka nemoteno in da naše "stare omare" preživijo tudi posledice vandalizma, vendar je vse poplačano, ko opazujemo vse starostne skupine, ki se ustavljajo ob naših knjigobežnicah, prelistavajo knjige in jih odnesejo s seboj domov. Še lepše pa je videti starše z otroki, ki knjige prebirajo že na klopeh ob neposredni bližini naših zakladnic.

Viri in literatura

1. Kerndl s sod. (2022). Bralna pismenost. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 11. 7. 2024 s https://www.zrss.si/pdf/Bralna_pismenost_gradniki.pdf.
2. Kesič Dimic K. (2010). Priporočnik o branju. Ljubljana: Alba.
3. Knaflič L., (2009). BRANJE za znanje in branje za zabavo : priročnik za spodbujanje družinske pismenosti. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
4. Pečjak S., Bucik, N., Gradišar A. in Peklaj C. (2006). Bralna motivacija v šoli: merjenje in razvijanje. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
5. Revija klasje (junij, 2024). Na OŠ Ferda Vesela knjigobežnico in na POŠ Temenica postavili novo. Pridobljeno 15. 7. 2024 s <https://www.ivancnagorica.si/objava/941809>.

Poučevanje vsebinskega sklopa »fitness« pri pouku športne vzgoje v srednji šoli

TEJA ČERNE NABERNIK

teja.cerne1@guest.arnes.si

Povzetek: V članku je predstavljen potek pouka v vsebinskem sklopu »fitness« v srednji strokovni in poklicni šoli. Temo pri pouku športne vzgoje podrobneje obravnavamo, saj smo opazili, da je omenjena tematika mladim zelo zanimiva in si želijo o njej izvedeti več, kar vpliva tudi na večjo motivacijo in zavzetost za vadbo. V okviru teoretičnih vsebin, ki služijo kot pomoč učitelju pri podajanju informacij, so predstavljeni učinki vadbe v fitnessu, naprave, oprema in pripomočki, mišične skupine ter metodika izdelave vadbenega kartona glede na izbrani cilj. Poleg teoretičnih vsebin, je predstavljena tudi metodika poučevanja pri pouku športne vzgoje med 1. in 4. letnikom, ki vključuje elemente formativnega spremljanja. Pridobljeno znanje v vsebinskem sklopu »fitness« lahko dijakom služi kot pomoč in spodbuda za vseživljenjsko ukvarjanje s športom.

Ključne besede: fitness, trenažerji, mišične skupine, namen učenja, kriteriji uspešnosti

Abstract: The article presents the course of instruction in the content unit "fitness" at a secondary vocational and technical school. We delve deeper into this topic during physical education classes because we have noticed that young people find it very interesting and wish to learn more about it, which also enhances their motivation and commitment to exercise. The theoretical content, which serves as a guide for teachers in providing information, includes the effects of fitness exercise, equipment, apparatus, and accessories, muscle groups, and the methodology for creating a workout plan based on the selected goal. In addition to the theoretical content, the methodology of teaching in physical education classes from the 1st to the 4th year is presented, incorporating elements of formative assessment. The knowledge gained in the "fitness" content unit can serve students as assistance and encouragement for lifelong engagement in sports.

Keywords: fitness, exercise machines, muscle groups, learning objectives, success criteria

UVOD

Športni pedagogi na srednji šoli Izola opažamo, da se veliko dijakov in dijakinj v svojem prostem času vključuje v vadbo v fitness centrih. V sklopu telovadnice, kjer poteka pouk športne vzgoje, imamo tudi razmeroma velik fitness, kjer je na voljo veliko trenažerjev za vse mišične skupine ter tudi veliko prostih uteži, drogov, ročk in drobnih rekvizitov. V članku želim predstaviti potek pouka vsebinskega sklopa »fitness«, ki ga z dijaki od 1. do 4. letnika izvajamo vsako leto v 8 šolskih urah. Namen celotnega vsebinskega sklopa je, da so po zaključku srednje šole samostojni pri izbiri in izvedbi vaj v fitness centru ter pri izbiri vadbenih količin. Nenazadnje pa vendar tudi najpomembneje je to, da dijaki vadbo izvajajo na varen način, kar jim bo prineslo še mnogo let užitka v športu in gibanju.

Fitnes

Beseda fitnes izhaja iz angleške besede »fit«, ki pomeni biti pripravljen, zmožen, sposoben, odporen, zdrav in v dobri kondiciji, beseda fitness pa sposobnost, telesno pripravljenost, zdravje (Cerle, 2008, str. 12).

Fitnes center

Cerle (v Sila, 2007, str. 74–93). Vadbeni prostor v fitness centru je glede na značilnosti in namen vadbe ter vrsto trenažerjev najpogosteje razdeljen na dva dela. Eden je »kardio fitnes« (kardia: grška beseda - pomeni srce), v katerem so postavljene t.i. kardio

(srčne) naprave oziroma kardio trenažerji. Gre pravzaprav za vadbo vzdržljivosti ter dvig funkcionalnih sposobnosti, srčno žilnega in dihalnega sistema. V drugem delu fitness studia ali včasih v drugem prostoru so postavljeni trenažerji, namenjeni vajam za razvijanje moči. Na njih se izvajajo krepilne vaje. Enostavnejši so namenjeni le eni vaji (npr.: upogibu v kolcolcu ali iztegnitvi kolena, drugi, bolj zapleteni, pa omogočajo več vaj za različne mišične skupine). Posebnost teh naprav je, da lahko zelo dobro določimo, katero mišico ali mišično skupino nameravamo trenirati, s kakšno amplitudo bomo vadili in s kakšno obremenitvijo. Skoraj v vsakem fitnessu je še dodaten prostor ali del s prostimi utežmi in različnimi drogovi in ročkami, ki so prav tako namenjene vadbi moči. Fitnes kot šport oziroma športno-rekreativna vadba vsebuje naslednje sestavine:

- aerobne – vzdržljivostne aktivnosti,
- krepilne vaje – vadba moči (brez pripomočkov ali na posebnih trenažerjih, z utežmi, ročkami, trakovi itd.),
- raztezanje (raztezne vaje ali vaje za gibljivost),
- sproščanje (sprostilne vaje in aktivnosti: masaža, kopeli, savna itd.),
- pravilna, lepa telesna drža – oblikovanje postave (optimalna telesna teža – BMI, primeren odstotek maščobnega tkiva, lepa in pokončna drža itd.),
- pravilen izbor in režim uživanja hrane in tekočin (upoštevanje pravil zdrave prehrane – prehranska piramida, dovolj uživanja tekočin itd.),

- zdrav življenjski slog z veliko gibanja v naravi ter z izogibanjem zdravju številnim navadam in razvadam Cerle (v Sila, 2007, str. 74–93).

Oprema v fitness centrih in njihova pravilna uporaba

Fitnes, kot vadbeni prostor, je opremljen z najrazličnejšimi orodij in pripomočki, s katerimi in na katerih lahko izvajamo različne vrste vadbe.

Kardio naprave: Vplivajo na srčno-žilni sistem, ker omogočajo vadbo vzdržljivosti in dvig funkcionalnih sposobnosti. Simulirajo aerobne aktivnosti v naravi. Omogočajo nam natančen nadzor vadbe, merjenje srčnega utripa, porabo kalorij, čas vadbe in nastavitve določenih programov treninga. V večini so »kardio« naprave sestavni del ogrevanja, s katerimi mišice ogrejemo, jih pripravimo na napor ter tako preprečimo hitrejšo utrujenost in zmanjšamo možnost poškodb. V fitness centrih najpogosteje srečujemo naslednje kardio naprave:

- tekaške steze,
- sobna kolesa,
- kolesa za roke,
- simulatorji hoje po stopnicah – »steper«,
- eliptični trenažerji,
- simulatorji veslanja – »veslač«.

Trenažerji: So vadbena orodja oziroma naprave, s pomočjo katerih izvajamo točno določena gibanja za posamezne mišične skupine (izolirane vaje). Trenažerji so različnih oblik in velikosti, gibe in vaje izvajamo tako, da breme potiskamo (naprej, vstran), vlečemo, dvigamo. Obremenitev lahko hitro in enostavno uravnavamo sami (Sila in Krpač, 2004).

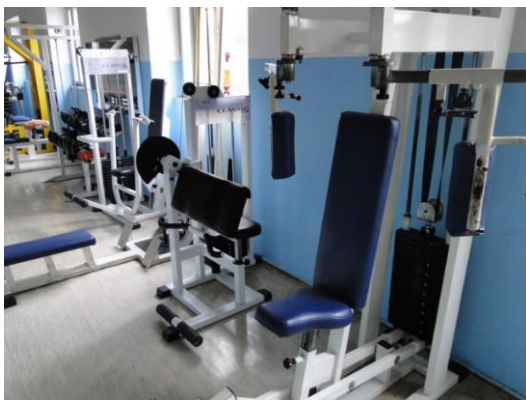
Pripomočki: Pripomočki zajemajo vse proste uteži:

- ročke – male ročke (so kovinske ali plastične; možno jim je spreminjati težo z dodajanjem oziroma odstranjevanjem uteži),
- olimpijske ročke (olimpijska ročka je nosilec – kovinska palica, na katero se nataknejo uteži; lahko se uporablja sama, brez uteži),
- vadbene ročke (vadbena ročka se razlikuje od olimpijske po manjši teži ter obliki; vadbene ročke so različnih dolžin in tež; obstajajo dve vrsti vadbenih ročk: ravne in ukrivljene),
- utežne plošče (so kovinske ali gumijaste) (Jelančič, 2003).

Poleg prostih uteži sodijo med pripomočke še:

- merilci srčnega utripa,
- pripomočki za senzomotorično vadbo – propriocepcija,
- stojala za utežne plošče, drogove in ročke,
- klopi,
- varovala,
- blazine,
- dodatna bremena (jopiči, vreče, težke žoge itd.),

- elastike in vzmeti,
- letveniki,
- ostalo (TV, manšete, stopničke, žoge itd.) (Cerle, 2008, str. 18).

Slika 1: trenažerji v šolskem fitnesu

Vir: Lasten

Športna oprema: Oblečena naj bodo zračna in udobna, iz materialov, ki dihajo. Tako telo lažje odvaja toploto, ki nastane pri vadbi. V fitnesu uporabljamo športne copate, namenjene notranjim prostorom. Morajo biti čisti, saj si nihče ne želi vaditi v umazanem in nezdravem okolju. Brisačo uporabljamo za zaščito naslonov in delov orodij, kamor se vadeči usede in uleže. Po uporabi orodje tudi obrišemo. Da med vadbo zagotovimo ustrezno hidracijo, uporabimo stekleničko z vodo.

Pravilna uporaba fitnes naprav

Za začetnike, ki izvajajo osnovni program vadbe, so bolj primerni trenažerji, da se lažje naučijo pravilne tehnike izvajanja vaj. S prostimi utežmi dosegamo iste cilje kot s trenažerji, le na višjem nivoju, saj je potrebno z usklajenim delovanjem mišic kontrolirati dvignjeno breme.

Kako se lotiti vadbe v fitnesu?

Pred začetkom same vadbe se je potrebno dobro ogreti – s pomočjo kardio vadbe, ki naj traja 5–10 minut. Nato opravimo raztezne gimnastične vaje se izvajajo čim bolj dinamično – vključujemo kroženja, zamahe, zasuke, predklone, odklone z različnimi deli telesa. Vsako vajo ponovimo 8–10-krat v vsako smer, z levo in desno okončino.

Posamezne gibe na trenažerjih je potrebno izvajati počasi in kontrolirano v določenem ritmu. Pri tem je zelo pomembno pravilno dihanje – pri mišičnem naprežanju je pomemben izdih, ob vračanju v prvotni položaj naredimo vdih.

Pri načrtovanju naše vadbe v fitnesu se osredotočimo na naslednje mišične skupine:

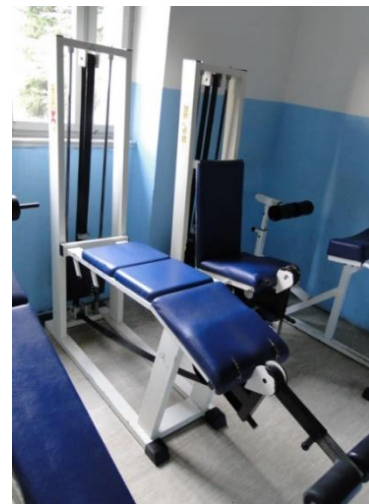
- mišice rok (dvozlava nadlaktna mišica ali biceps, troglava nadlaktna mišica ali triceps),

- mišice ramenskega obroča (deltasta mišica, velika okrogla mišica),
- prsne mišice (velika prsna mišica),
- hrbtne mišice (trapezasta mišica, široka hrbtna mišica),
- mišice nog (štiriglava stegenska mišica, dvoglava stegenska mišica, troglava mečna mišica),
- mišice medeničnega obroča (velika zadnjična mišica, upogibalka kolka),
- trebušne mišice (prema trebušna mišica).

Pri nadaljnjem načrtovanju dela v fitnessu je pomembno, da izberemo pravilno vajo za določeno mišico ali mišično skupino, ki jo želimo krepiti. Pri vsaki vaji je označeno, katera mišična skupina aktivno dela.

Sklopi vaj za različne mišične skupine - vsaka vaja ima svoje ime:

- Mišice rok: upogib komolca na škripcu, izteg komolca na škripcu,
- mišice ramenskega obroča: potisk iznad glave,
- prsne mišice: »metuljček«, potisk izpred prsi,
- hrbtne mišice: izteg trupa, priteg na prsi,
- mišice nog: izteg kolena, upogib kolena, »dvig na prste«,
- trebušne mišice: upogib trupa, dvig nog v vesi

Slika 2: Vaja upogib – upogibalka kolena
Vir: Lasten

Slika 3: Vaja potisk izpred prsi – velika prsna mišica/pectoralis major
Vir: Lasten

Cilji sklopa »Fitness« od 1. do 4. Letnika

Za varno in učinkovito vadbo v fitnessu moramo poznati nekaj teoretičnih osnov. S pomočjo teoretičnih vsebin, ki jih dijakom razložimo pred pričetkom sklopa, se naučimo osnovnih značilnosti vadbe v fitnessu. Poseben poudarek je pri podajanju teoretičnih vsebin v 1. letniku, saj se običajno večina dijakov s tako obliko vadbe še nikoli ni srečala. Zasledujemo naslednje cilje:

- Učinki vadbe v fitnessu.
- Naprave v fitness centrih in njihova pravilna uporaba.
- Glavne mišične skupine v človeškem telesu.
- Izbor vaj za določene mišične skupine.
- Določitev mejne teže pri vadbi v fitnessu.
- Sestava vadbenega kartona.

Končni cilj dijakov v 4. letniku je sestava vadbenega kartona, s katerim dokazujejo svojo usposobljenost in samostojnost za učinkovito in varno izvedbo vadbe v fitnessu. V vsakem letniku skupaj z dijaki določimo namen učenja ter kriterije uspešnosti ter določimo dokaze, s katerimi dokazujejo, da so dosegli namen učenja

Namen učenja, kriteriji uspešnosti ter dokazi znanja za 1. letnik

Namen učenja v 1. letniku oblikujemo običajno takole: *»Znam pojasniti namen vadbe v fitnessu koristna ter znam pravilno in varno uporabljati vse naprave«.*

Nato skupaj z dijaki določimo kriterije uspešnosti (*Kaj moram znati, da bom uspešen?*). Običajno si sledijo nekako takole:

- Znam razložiti, zakaj je vadba v fitnessu koristna za naše telo.
- Znam opisati opremo in pripomočke v fitness centru.
- Poznam, iz katerih treh delov je vsaka vadba sestavljena.
- Vsako napravo v fitnessu znam pravilno uporabljati (preverim vadbena teža, si jo nastavim glede na svoje mere telesa).
- Med vadbo znam pravilno vključevati dihanje.

Kot dokaz o znanju je opravljena krožna vadba v zaključnem delu sklopa. Predvsem v 1. letniku se poslužujemo v veliki meri krožne vadbe, saj s tem dijaki obidejo vse naprave in tudi učitelj ima dovolj časa spremljati, kako dijaki poznajo uporabo naprave in vključujejo dihanje med samo vadbo. Predvsem po začetni predstavitvi uporabe trenažerjev kot uvodni uri v sklop fitness, dijaki naslednjo uro delajo v parih, kjer si med seboj pomagajo pri popravljanju napak v tehniki, nastavitvah trenažerjev ter se spodbujajo. V začetku so intervali vadbe na posamezni napravi daljši, tako da imajo dijaki dovolj časa, da se spoznajo z napravo in vadijo tehnično pravilno. Ko dijaki tehniko relativno dobro obvladajo, izvedemo krožno vadbo po posameznih trenažerjih v minutnem ciklusu (40:20) z minimalnim bremenom, saj je tehnika izvedbe šele v osvajanju.

Namen učenja, kriteriji uspešnosti ter dokazi znanja za 2. letnik

Glavni namen učenja v 2. letniku oblikujemo običajno nekako takole: »Poznam katero vajo izbrati za krepitev določene mišične skupine in način izvajanje vadbe po postajah«.

Kriteriji uspešnosti si običajno sledijo nekako takole:

- Poznam in pokažem glavne mišične skupine v človeškem telesu.
- Za vsako vajo poznam, katero mišično skupino krepim.
- Razumem, kaj pomenijo serije in kaj ponovitve pri vadbi.
- Poznam in opravi raztezne vaje za mišine skupine, ki so bile vključene v vadbo.

Kot dokaz o uspešnem učenju dijaki oddajo delovni list, ki ga izpolnjujejo v sklopu ur fitnesa in opravijo svojo izbrano obhodno vadbo. Dijaki samostojno izberejo vaje za različne mišične skupine, tako da vključijo vaje za celotno telo. Tukaj v se poslužujemo vadbe v serijah (2 seriji po 15–20 ponovitev). Pri določanju vadbene teže se poslužujemo subjektivnemu občutku. Dijaki vpišejo tisto vadbeno težo, s katero lahko opravijo 15–20 ponovitev in jim proti koncu izvedbe ponovitev dvigovanje bremena predstavlja izziv. Dijaki zabeležijo in opravijo tudi nekaj vaj za raztezanje mišičnih skupin, ki so bile pri vadbi obremenjene. Tudi tukaj se poslužujemo dela v parih, kjer zelo spodbujamo medsebojno pomoč, medsebojno popravljanje napak ter povratno informacijo tako dijakov med seboj

kot tudi učitelja. Opažamo, da so pri delu v paru dijaki tudi bolj motivirani za delo.

PROGRAM VADBE V FITNESU – 2. LETNIK Ime in priimek, razred: _____
Datum: _____

OGREVANJE:
GLAVNI DEL VADBE:

	MIŠIČNA SKUPINA	VAJA	TEŽA (kg)	SERIJE	PONOV.	ODMOR
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						

Vpiši v tabelo in opravi vaje za noge, za zgornji del hrbta, za prsa, za trebušne mišice, za spodnji del hrbta in vaje za roke. Vključi tako agoniste kot antagonist. Določi še vadbene teže, št. serij, ponovitev ter predviden čas odmora.

RAZTEZNE VAJE: (Izvedi 6 različnih vaj za tiste mišične skupine, ki so sodelovale pri vadbi)

Slika 4: Primer delovnega lista kot dokaza o učenju

Vir: Lasten

Namen učenja, kriteriji uspešnosti ter dokazi znanja za 3. letnik

Namen učenja v 3. letniku običajno oblikujemo takole: »Znam izdelati vadbene karton po metodi »Bodybuilding 1«, ki omogoča varno, smiselno in učinkovito vadbo«.

Kriteriji uspešnosti si običajno sledijo nekako takole:

- Znam po pravilnem zaporedju izbrati vaje za posamezno mišično skupino.
- Razložim, kaj pomeni mejna teža in jo znam pravilno določiti.
- Razložim, kaj pomeni vadbena teža in jo znam pravilno določiti.

Kot dokaz o doseženem namenu učenja dijaki izdelajo vadbeni karton in na urah izvajajo vadbo po svojem izboru. V razpredelnico dijaki vnesejo vaje po lastnem izboru za mišice celega telesa (roke in ramena, trup, hrbet, noge). Vključujejo tako agoniste kot antagoniste. Vaje si sledijo po logičnem zaporedju – od večjih k manjšim mišičnim skupinam. Tudi tukaj dijake spodbujamo k delu v parih ali trojkah, saj s tem spodbujamo medsebojno pomoč pri procesu učenja. Poleg tega smo pozorni na sprotno preverjanje doseganja kriterijev uspešnosti, s pomočjo katerih se dijak običajno po zaključku ure samooceni oziroma poprosi za pomoč tudi sošolce.

Sledi nekaj teoretičnih napotkov pri izdelavi vadbenega kartona, ki so dijakom podani pred pričetkom sklopa. Pri pouku si dijaki običajno izberejo metodo »Bodybuilding 1« (breme predstavlja 65–75 % svoje mejne teže, ki je najbolj enostavna in uporabna metoda za povečanje mišične moči, uporablja relativno majhna bremena in večje število ponovitev, kar je posebej primerno za mladostnike, katerih biološki razvoj še ni povsem zaključen.

Obremenitev je odvisna od teže bremena, števila ponovitev, števila serij in dolžine odmora itd. (Ušaj, 2003). Velikost bremena je določena z odstotki maksimalnega naprezanja, s tako imenovano mejno težo (MT). To je maksimalno breme, ki ga lahko posameznik enkrat premaga s posamezno mišico ali mišično skupino. MT lahko

izmerimo ali pa določimo z uporabo preglednice. Drugo možnost uporabimo, kadar nismo sposobni 100-odstotno aktivirati mišične skupine ali kadar obstaja verjetnost poškodbe pri maksimalni obremenitvi (Petrović idr., 2005).

Za določanje vadbene teže morajo torej dijaki najprej določiti maksimalno težo bremena. Torej koliko kg lahko dvignejo samo enkrat (mejna teža). Preprosto povedano: mejno težo – en dvig maksimalne teže (največ kilogramov) določim tako, da lahko to težo dvignem samo enkrat in nič več. Bolj varen način je izračun MT s pomočjo razpredelnice, ki jo dijaki dobijo na delovnem listu.

Tabela 1: Odstotek mejne teže glede na največjo število ponovitev

Odstotek mejne teže (% MT)	100	95	93	90	87	85	83	80	77	75	70	67	65
Največje št. ponovitev	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	15

(Povzeto po Baechle in Earle, 2000).

Največjo velikost bremena (MT) izračunamo po naslednji formuli:

Vzamemo primer, da je športnik 6-krat dvignil 80 kg, kar v tabeli predstavlja 85 % od MT.

$MT = (\text{velikost bremena}) / (\text{MT}\%) \times 100 = 80/85 \times 100 = 94 \text{ kg}$ oziroma naredimo križni račun.

Sedaj se moramo samo še lotiti dela v fitnessu. S pomočjo mejne teže si dijaki določijo, kakšno breme bodo premagovali (koliko kilogramov). Predlagamo, da izberejo metodo Bodybuilding 1 (**65–75 %** svoje mejne teže) po kateri bodo vadili. Za to metodo je značilno, da naredimo **10–15 ponovitev**. Navadno **v 2 oz. 3 serijah** z vmesnim **3 minutnim odmorom**. Dijaki izberejo vaje za različne mišične skupine, ki si sledijo od večjih mišičnih skupin k manjših in se lotijo vadbe.

Ime in priimek : _____ oddelek : _____

Napiši svoj individualni program vadbe – FANTJE / DEKLETA – po metodi Body building 1

		KG	KG								
		KG	KG								
		KG	KG								
		KG	KG								
		KG	KG								
		KG	KG								
		KG	KG								
		KG	KG								
		KG	KG								

V programu lahko zamenjate vaje z »važnimi« vajatmi, ki so vam ljubše. Vsotni red izvedbe vaj, naj bo razpisan po logičnem zaporedju obremenitev. Napišite mišične skupine, vaje, vadbeno težo v kg (60-70%), set ali serije, število ponovitev, s katero boste izvajali vaje po izbrani zaporedju. Želim vam prijetno vadbo in obilo uspehov pri vadbi.

Določanje intenzivnosti obremenitve

Obremenitev je odvisna od teže bremena, števila ponovitev, števila serij in dolžine odmora, itd. Intenzivnost pri vadbi moči je opredeljena z velikostjo bremena, hitrostjo izvedbe in dolžino odmora. Osnovno načelo je velikost bremena, ki ga premagujemo pri vadbi. Velikost bremena je določena z odstotki maksimalnega naprežanja, s tako imenovano mejno težo (MT). To je maksimalno breme, ki ga lahko posameznik enkrat premaga s posamezno mišico ali mišično skupino. MT lahko izmerimo ali pa določimo z uporabo preglednice. Drugo možnost uporabimo, kadar nismo sposobni 100-odstotno aktivirati mišične skupine ali kadar obstaja verjetnost poškodbe pri maksimalni obremenitvi.

Tabela 1: Odstotek mejne teže glede na največje število ponovitev

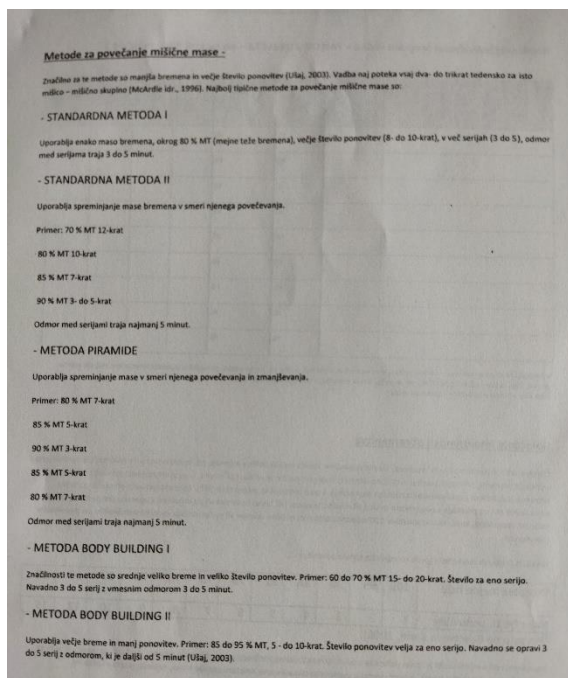
Odstotek mejne teže	100	95	90	86	82	78	75	73	70	67	60	49
Največje št. ponovitev	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	12	15

(Povzeto po Baechle in Earle, 2000)

Intenzivnost pri aerobni vadbi je lahko določena z odstotki maksimalnega srčnega utripa, hitrostjo gibanja, nastavitvijo upora, ki nam ga omogoča naprava (tekaška steza), dolžino odmora, vsebnostjo laktata v krvi, deležem porabe kisika, največjo porabo kisika itd.

Slika 4: Primer delovnega lista – vadbene metode

Vir: Lasten

Slika 5: Primer delovnega lista – vadbeni karton

Vir: Lasten

Namen učenja, kriteriji uspešnosti ter dokazi znanja za 4. letnik

Namen učenja v 4. letniku je, da znajo dijaki pravilno izbrati vadbeno metodo glede na izbrani vadbeni cilj in svoj izbor tudi kritično utemeljijo. Namen učenja običajno oblikujemo takole: *»Znam izdelati vadbeni karton po poljubni vadbeni metodi, ki mi omogoča varno, smiselno in učinkovito vadbo glede na moj izbrani cilj«.*

Kriteriji uspešnosti si običajno sledijo nekako takole:

- Poznam različne vadbene metode ter njihove značilnosti.
- Znam pravilno določiti mejno težo.
- Znam pravilno določiti vadbene.
- Znam kritično utemeljiti namen posamezne vadbene metode glede na izbrani cilj vadbe.
- Redno izvajam vadbo in znam spremljati svoj napredek.

Dokaz o doseženem znanju dijaki ponovno opravijo preko oddaje svojega vadbene kartona in opravljene vadbe pri urah športne vzgoje. Dijaki so v 4. letniku že relativno samostojni. Še vedno se spodbuja medvrstniško sodelovanje in pomoč pri vadbi, kar deluje tudi kot izvrstna motivacija pri mladih vadečih, ki jim veliko pomeni tudi druženje in medvrstniški stiki

ZAKLJUČEK

Delo z dijaki velikokrat predstavlja izziv predvsem v smislu zadostne motiviranosti za delo. Dijaki se vadbe v fitnessu poslužujejo tudi v svojem prostem času, zato jih ta tip vadbe nemalokrat zelo pritegne, saj si želijo vaditi še bolj izpopolnjeno ali pa se želijo po vzoru drugih vključiti v tovrstno vrsto vadbe. V kolikor dijakom jasno predstavimo potek dela in cilje, ki naj bi jih osvojili, je tudi motivacija za delo veliko večja. Poleg tega pa z vadbo v fitnessu skrbimo za razvoj moči in skladne telesne postave, pravilne telesne drža, vzdržljivosti, gibljivost in sproščanja napetosti. Dijakom ponudimo znanje, ki jim bo morda koristilo v njihovem bodočem življenju, saj si vsi želimo, da bi otroke

in mladostnike navdušili za šport, s katerim bi se ukvarjali še pozno v njihovo starost.

Viri in literatura

1. Baechle, T. in Earle, R. (2000). *Essentials of strength training and conditioning*. Champaign, IL: Human Kinetics.
2. Cerle, M. (2008). *Oblikovanje modela ocenjevanja fitnes centrov* (diplomsko delo). Fakulteta za šport, Ljubljana.
3. Jelančič, S. (2003). *Upravljanje in vodenje fitnes centra*. Diplomsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport.
4. Petrovič, S., Sepohar, J., Zaletel, P., Černoš, T., Praprotnik, U. in Mrak, M. (2005). *Pot do uspeha*. Ljubljana: Palestra.
5. Sila, B. in Krpač, T. (2004). Nekateri značilnosti odraslih športno dejavnih Slovencev, posebno na področju fitnesa in aerobike. *Šport* 52(1), 23–28, priloga.
6. Sila, B. (2007). Vpliv gibalne in športne aktivnosti na posamezne motorične in funkcionalne sposobnosti. V H. Berčič (ur.), *Šport v obdobju zrelosti* (str. 74–93). Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.
7. Ušaj, A. (2003). *Osnove športnega treniranja*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport, Inštitut za šport.

Planinska skupina v osnovni šoli

VANJA VELIŠČEK, učiteljica angleščine

vanja.veliscek@gmail.com

Povzetek: Planinstvo je preplet športnih, kulturnih, gospodarskih in raziskovalnih dejavnosti. Zaradi svojega kakovostnega učinka na psihofizično zdravje posameznika, je postalo identiteta in vrednota slovenskega naroda. S planinstvom kot načinom življenja želimo pri mladih izboljšati skrb za varnost v gorah ter jih bogatiti o spoznavanju narave ter samega sebe. Vzgojno - izobraževalni proces, ki se uresničuje preko mladinske planinske skupine, postavlja pomembne temelje, da človek postaja človek v polnem pomenu besede. Zato se pri izvajanju vzgojno – izobraževalnega procesa mentorji naslanjamo na Častni kodeks slovenskih planincev, ki je rezultat tradicije in dogovora o minimalnih skupnih ciljih planinskega delovanja. Pri tem se moramo zavedati, da je naše delovanje vseživljenjski proces, ki prinaša otipljive rezultate na dolgi rok.

Ključne besede: planinstvo, hoja, častni kodeks, planinska skupina

Abstract: Mountaineering is an intertwining of sporting, cultural, economic, and research activities. Due to its positive impact on the psychophysical health of individuals, it has become an identity and

value of the Slovenian nation. By promoting mountaineering as a way of life, we aim to enhance safety awareness in the mountains among young people and enrich their understanding of nature and themselves. The educational process, implemented through youth mountaineering groups, lays important foundations for individuals to develop fully. Therefore, in carrying out the educational process, mentors rely on the Honorary Code of Slovenian Mountaineers, which is the result of tradition and an agreement on the minimum common goals of mountaineering activities. It is important to recognize that our efforts are part of a lifelong process that yields tangible results in the long term.

Keywords: mountaineering, hiking, honorary code, mountaineering group

UVOD

V svoji dolgoletni učiteljski karieri že vrsto let aktivno sodelujem s PD Nova Gorica, mladinskim odsekom. Ker se mi dejavnost planinarjenja zdi za mladež še kako koristna, sem v svoj sklop izobraževanj vključila tudi izpopolnjevanje za mentorja planinske skupine. Na šoli svoje mentorstvo izvajam z učenci, vključenimi k Planinskemu krožku. Kot mentorica dodano vrednost poslanstva planinarjenja vidim predvsem v tem, da sem v sodelovanju z našim najbližjim Planinskim društvom – mladinskim odsekom – soorganizatorica ter spodbujevalka celoletne planinske dejavnosti. V sklopu tega pripravim celoletni program izvajanja planinskih vsebin. Poleg tega redno vabim ter usmerjam otroke k preživljanju prostega časa v naravi, v gorah. Ker je moje delo neposredno povezano tudi s starši, kot mentorica dodatno širim znanja o planinstvu, ki ga lahko razvija cela družina.

Mentor planinske skupine

Mentorji planinske skupine imamo po ugotovitvah Planinske zveze Slovenije naslednje pomembne naloge:

- Mentorji planinskih skupin predstavljajo najpomembnejši sestavni del sistema usposabljanja v planinski organizaciji.
- S svojim poklicnim znanjem prenašajo planinske vsebine zlasti na mlade člane planinskih skupin, hkrati pa svoja pedagoška, psihološka in didaktična znanja prenašajo tudi na vse, ki v

okviru PZS (Planinske zveze Slovenije) kakorkoli skrbijo za vzgojo, izobraževanje in vodenje mladih.

- Mentorji planinskih skupin imajo dolgoletno bogato prakso pri delu z mladimi, večina pa jih je planinsko usposobljenih za vodenje po lahkih poteh, kar je odraz spolne in poklicne sestave mentorjev in veselja za delo z mlajšimi starostnimi skupinami (Mentor planinske skupine, str. 11).

Planinska zveza Slovenije od mentorjev planinskih skupin pričakuje uresničevanje naslednjih nalog:

- Organiziranje in vzpodbujanje celoletne planinske dejavnosti za posamezne starostne skupine v planinskem društvu.
- Skrb za planinsko dejavnost v vrtcih, šolah in drugih zavodih s področja vzgoje in izobraževanja v sodelovanju z vodstvi zavodov.
- Pripravljanje, izvajanje in vrednotenje programa planinske skupine ter posamezne oblike planinske dejavnosti.
- Formalno ali neformalno prenašanje poklicnih pedagoških znanj na prostovoljne strokovne delavce v športu s področja planinstva.
- Skrb za stalno lastno dodatno usposabljanje, ki vključuje tudi samoizobraževanje (Mentor planinske skupine, str. 13).

Planinski krožek

Na šoli že vrsto let vodim dejavnost planinarjenja. Osnovno gibanje dejavnosti predstavlja hoja, ki je tudi osnovni način človekovega gibanja. Je naša najpomembnejša življenjska telesna vadba. Je učinkovita, krepilna in osvežilna gibalna dejavnost.

Zakaj hoja?

Neznani pesnik je zapisal:

»Vrh gore je bel kažipot očem

In jasen dan žari od vsepovsod

In sreča je, da je pred mano pot

In to da vem, da strast je v tem, da grem.«

(nn)

Ko izbiramo med različnimi športnimi dejavnostmi z namenom, da bi okrepili svoje telo in duha, nemalokrat izberemo prav hojo, saj le-ta vključuje nekatere pomembne prednosti:

- Možno jo je izvajati skozi celo leto.
- Je najcenejša športno rekreativna dejavnost na prostem.
- Lahko se z njo ukvarjamo v vseh življenjskih obdobjih.
- Je najenostavnejša gibalna dejavnost, saj zanjo ni potrebno posebno tehnično znanje.
- Ne rabimo posebnih športnih objektov.
- Lahko jo izvajamo sami ali v družbi.
- Hoditi je mogoče povsod ter v vsakem vremenu.

- Hoja spravlja na noge povprečnega človeka.
- Za hojo nikoli ni prepozno.

Za ohranjanje svojega telesa in duha je bistvenega pomena redna dejavnost. Prav zato si kot mentorica Planinskega krožka želim, da bi se dejavnost planinarjenja s pomočjo lokalnih Planinskih društev in v tesnem sodelovanju s šolami oz. vzgojno-izobraževalnimi zavodi vseh starostnih obdobj in vsebin, razširila na mladež, saj bomo le tako na dolgi rok prispevali k zdravi in vitalni družbi.

V okviru Planinskega krožka, ki ga izvajam na šoli, vsako leto pripravim letni delovni načrt, v katerem so zajeti splošni ter operativni cilji dejavnosti.

Splošni cilji:

- Privzgojiti pozitiven odnos do hoje.
- Zavedati se, da ima hoja pozitiven učinek na naše zdravje.
- Zavedati se, da je narava del nas ter kaj nam le-ta ponuja (veselje, sprostitev, bivanje, hrano ...).
- Oblikovati odgovoren in spoštljiv odnos do narave.
- Seznaniti učence s planinarjenjem kot prijetno dejavnostjo.
- Spoznavati našo domovino.

Operativni cilji:

- Spoznavati se med seboj.
- Seznaniti se z lokalnim planinskim društvom.
- Seznaniti se in ustrezno uporabljati planinsko opremo.

- Osvojiti in ustrezno uporabljati vsebino planinskega nahrbtnika.
- Znati se pripraviti na izlet v različnih letnih časih.
- Razvijati vztrajnost.
- Oblikovati pozitiven odnos do hoje in gibanja.
- Upoštevati pravila vedenja v gorah (vesti se v skladu s Častnim kodeksom).
- Razvijati ustrezen odnos do narave.

Ker smatram varnost za eno izmed temeljnih vrednot vzgojno-izobraževalnega procesa planinarjenja, ji v okviru planinskega krožka posvečam še posebno pozornost. Učence na skupnih srečanjih redno seznanjam z vsebino Častnega kodeksa.

Kaj je Častni kodeks in njegov pomen

Skupščina Planinske zveze je na redni seji 2. junija 1973 sprejela Častni kodeks slovenskih planincev, s katerim so formalno zapisali moralne obveznosti vsakega slovenskega planinca. Kodeks zajema 14 poglavji. Vsako izmed njih ima v planinstvu prav poseben pomen. Ker je moje področje delo z mladimi, sem se v sklopu Kodeksa osredotočila na poglavja, ki jih bom predstavila v nadaljevanju (https://www.pz.si/javno/dokumenti_pzs/pzs-castni_kodeks_slovenskih_planincev-cistopis_2015_2.pdf, str. 2–5).

Varstvo narave in okolja

Planinstvo je tesno povezano z naravo, zato moramo dosledno spoštovati pravine narave in okolja. Pri tem nas vodi osnovno

dejstvo, da smo kot ljudje del narave, njeni obiskovalci, učeči se gostje. Posebno skrb v naravi velja nameniti tudi zaščitenim živalskim ter rastlinskim vrstam, vodnim izvirov ter vodnim tokovom. Planinci v gorah spoštujemo pravico do tišine. Ne povzročamo hrupa, ne prožimo kamenja, ne trgamo cvetja, ne kurimo ognja, ne delamo škode na pašnikih in drugih površinah. Prav tako redno poskrbimo za svoje smeti, le-te redno odnesemo v dolino.

Humanizem

Bogastvo in lepote naše domovine ohranjamo z ljubeznijo in spoštovanjem do nje. Prav to je tudi eden izmed temeljnih ciljev planinskega krožka, saj se učenci učijo spoštovanja in ljubezni do svoje domovine, naravnih lepot in danosti.

Odgovornost posameznika

V gorah hodimo po označenih planinskih poteh. Krajših poti ne izbiramo, saj obstaja velika možnost, da se izgubimo. Na tak način poskrbimo za lastno varnost ter varnost vseh udeležencev.

Planinsko tovarštvo

V gorah prijetno planinsko vzdušje vpliva na vsakega udeleženca planinskega izleta. Med planinci vladata dve temeljni človeški vrednoti: sodelovanje in humanizem. Zunanji izraz planinskega tovarštva in spoštovanja je pozdravljanje. Lepo je, če tisti, ki gredo na turo, pozdravljajo tiste, ki se že vračajo. Nevljudno je, če ne odzdravimo.

Odnosi med planinci

Tako kot v vseh družbenih porah, je tudi v gorah pomembno, da med planinci obvelja načelo enakopravnosti. V gorah ni ne časa in ne potrebe po tem, da bi se medsebojno kakorkoli razslojevali. Enakopravnost se izraža z načelom solidarnosti, med vrstniško pomočjo, sodelovanjem ter obzirnostjo do vsakega posameznika.

Priprava na turo ter njena izvedba

Planinski izleti – ture – so prilagojeni starostni skupini udeležencev – otrok. Na naši šoli so mladi planinci učenci v starostnem razponu med 7. in 12. letom starosti. Planinski izleti so organizirani enkrat mesečno, in sicer ob sobotah. Starši dobijo vabilo z vsemi potrebnimi informacijami. Kdaj, kam, ura odhoda, ura prihoda, seznam opreme ter kratek opis poti.

Z učenci, ki se na izlet prijavijo, organiziram kratko srečanje, da se skupaj spomnimo na pravila obnašanja ter pomembnih točk iz kodeksa. Posebej opozorim na varno hojo ter spoštovanje pravil in navodil, ki jih bo postavil vodnik/-ica ture. S pomočjo internetne strani hribi.net si pogledamo pot ter se o njej pogovorimo. V naprej se pripravimo na morebitne zanimivosti ter nevarnosti ob poti.

Ker je del izleta tudi izpolnjevanje planinskega dnevnika, učence opomnim, da je le-ta del obvezne opreme v nahrbtniku. S pomočjo

dnevnika učenci zbirajo žige. Hkrati opazujejo naravo ter okolico, kjer hodijo, da lahko ob koncu ture kvalitetno izpolnijo dnevnik o dotičnem izletu. Kot mentorica dnevniko sprotno pregledujem ter jim pri izpolnjevanju nudim pomoč, če jo potrebujejo. Ko je dnevnik izpolnjen, ga na društvu pregledajo ter učenec prejme bronasti, srebrni ali zlati planinski znak.

Slika 1: Primer dnevnikov mladega planinca

Vir: <https://images.app.goo.gl/fsyJTabmHbdYHYLR7>

Planinski izlet na Blegoš

Zgodaj zjutraj, na sobotni dan, se planinci zberemo na avtobusni postaji, saj se na izlete odpravljamo z javnim prevozom. Tako skrbimo za naše okolje. Blegoš je bil naš marčevski izlet. Da smo prišli do izhodišča, smo morali prevoziti kar nekaj poti. Bolj kot smo se bližali izhodiščnemu cilju, bolj je cesta postajala ovinkasta ter ozka. Super šoferju smo se zahvalili za kvalitetno opravljeno delo ter pričeli z našo

turo. Izhodiščna vas je bila Gorenja Žetina. Ker je Blegoš hrib z bogato zgodovino, sem se z učenci o tem že v šoli pogovorila. S pomočjo svetovnega spleta smo svoje znanje razširili ter tako spoznali, da so na vrhu našega ciljnega hriba ostanki bunkerjev, ki so bili grajeni v času pred drugo svetovno vojno kot obramba pred italijanskim napadom. Prav to vedenje nas je s še večjim zanimanjem »gnalo« v hrib, da jih v živo tudi vidimo, saj je le-tako pridobljeno znanje trdnjše in posledično tudi kvalitetnejše.

Blegoš je s 1562 m nadmorske višine najvišji vrh Škofjeloškega pogorja. Pravijo mu tudi Tavčarjeva gora. Pisatelj si je v Poljanski dolini kupil posestvo in iz njegove okolice črpal moč za svojo besedno ustvarjalnost.

Slika 2: Izhodiščna vas
Vir: Lasten

Slika 3: Začetek poti po asfaltu, vas Gorenja Žetina
Vir: PD Nova Gorica

Pot nas je po nekaj metrih asfaltne ceste pripeljala v gozd, kjer se je začela strmo vzpenjati. Hodili smo dobro uro in pol ter prispeli do razglednega travnatega vrha. Že ob poti pa tudi na vrhu smo se razveselili nekaj zaplat snega. Ker nam vreme ni bilo najbolj naklonjeno (pri spustu nas je dohitela krajša ploha), nismo imeli najlepšega razgleda. V primeru, da bi bilo jasno, je Blegoš izjemno razgleden vrh, od koder nam pogled seže na Bohinjsko – Tolminske gore na levi, osrednje Julijce na sredini ter Ratitovec na desni.

Slika 4: Travnati vrh
Vir: PD Nova Gorica

Slika 5: Pogled in spust do koče
Vir: PD Nova Gorica

Pot smo zaokrožili do Leskovške planine, kjer stoji kočica na Blegošu (1391 m). Od tu smo se po gozdni poti spustili do izhodiščne vasi, kjer nas je čakal avtobus. Kljub muhastemu vremenu, čez dan so se menjala obdobja sončnega, oblačnega ter tudi deževnega vremena s plohami, smo preživeli čudovit planinski dan. Svoje planinske cilje smo ponovno dosegli ter tako naredili nekaj zase in družbo nasploh. Svoj prispevek k temu, da z vsako turo postajamo ljudje v polnem pomenu besede, smo ponovno okrepili ter se zadovoljni vrnili domov. Komaj čakamo naslednjo planinsko dogodivščino!

Evalvacija

Kot mentorica planinske skupine, po vsaki opravljeni turi opravi evalvacijo. K analizi povabim udeležene učence ter se z njimi pogovorim o ključnih elementih planinske akcije. Posebej poudarim naslednje elemente, ki jih podprem z vprašanji:

- Kako si se na izletu počutil/-a?
- Ste/Si spoznal/-a nove prijatelje?
- Kaj ti na izletu ni bilo všeč in zakaj?
- Kaj bi spremenil/-a?
- Ti je bil izbrani hrib všeč?
- Kaj bi o izletu povedal svojemu prijatelju, staršem, starim staršem?

Po zaključeni turi se vsakič z enim učencem dogovorim, da pripravi kratek zapis vtisov o izletu. Zapis lektoriram, dodam svoje fotografije

ter objavim na šolski spletni strani. Učenci so o izletu na Blegoš razmišljali tako:

- Všeč mi je bilo, ker smo hodili po gozdu.
- Všeč mi je bilo, ker je bilo malo snega.
- Ni mi bila všeč pot z avtobusom, ker mi je bilo slabo.
- Ne bi šla z avtobusom.
- Blegoš mi je všeč, ker je gor travnik.
- Ni bilo razgleda.
- Spoznala sem prijateljico iz druge šole.
- Povedal bom mami, da pridemo tudi mi na ta hrib.
- Komaj čakam naslednji izlet.
- Lepo mi je bilo, ko je začelo deževati in smo se oblekli v pelerine.
- Veliko sem se pogovarjala s svojo učiteljico.
- Učiteljica nam je delila bonbone, da smo lažje hodili.
- Vodnica nam je podpisala dnevnik in dobil sem žig!

Iz zapisanega lahko povzamem, da je izlet na Blegoš uspel. Tako otroci kot tudi mi, mentorji ter vodniki, smo bili zadovoljni. Vsi smo se pa strinjali, da je bila pot z avtobusom zaradi precej ozke in ovinkaste ceste, naporna. Veliko otrokom je bilo slabo. O tem bo potrebno razmisliti ter izbirati ture z bolj ugodnim oz. lažje dostopnim izhodiščem.

ZAKLJUČEK

Ob 60–letnici Planinskega društva Nova Gorica je izšel zbornik z naslovom V gorah je modrost (2009, str. 48). V njem je neznanka zapisala:

Spet sem tu med mojimi gorami, temi mogočnimi skalnimi gmotami, ki so si tako podobne, pa vendar tako različne, tako enkratne, kot bi jih ustvarjali mogočni kiparji in jim vdahnili življenje. Včasih čutim, da se mi gora nasmiha, me vabi v svoj objem. Takrat sem srečna. V gorah srečaš veliko veselih ljudi. Ure hoda in kaplje potu ti tisočkrat poplačajo vloženi trud s prelepim razgledom na vrhove okrog tebe, ki pozirajo na nebesni modrini in se kopajo v soncu. Takrat sem najraje sama s svojimi mislimi, za skrbi in težave je prostor v dolini. In ko pogled potuje po prostranem kraljestvu gora, ko noga za trenutek počije, takrat začutim tisto, kar mi lahko nudi samo neokrnjena narava. Narava, ki jo stalno odkrivaš, spoznavaš, a je nikoli ne spoznaš. Zdaj je prijazna, a v naslednjem trenutku nepredvidljiva. Prav gotovo pa je vredna spoštovanja, ki ji pripada. Odveč so ji naše smeti, moti jo naše kričanje. Zato živimo z njo v sožitju in odkrila nam bo še tisoč lepih kotičkov v svojih nedrjih in nas napolnila s tistim občutkom, ki ga zmore le ona, prelestna, mogočna in nepredvidljiva, pa vendar tako lepa, moja gora. Hvala vsem, ki ste mi pomagali do teh spoznanj.

Motivacija je osnova človekovega delovanja. Kot mentorji se moramo svoje vloge dobro zavedati ter s svojim zgledom, predanostjo ter ljubeznijo do narave in gibanja v njej mladim pokazati pot ter jim pomagati k razvoju najboljšega sebe! Da bomo zastavljene cilje dosegli, moramo izstopiti iz cone udobja. Gore nas bogatijo z izkustvi. Zaradi njih bomo postali močnejši ter občutljivejši za dogajanja okoli nas in v nas samih.

Viri in literatura

1. Ažman, M., Jazbec, L., Peršolja, B., Pollak, B. (2001). *Mentor planinske skupine* (str. 11, 13). Ljubljana: Planinska zveza Slovenije
2. *Častni kodeks slovenskih planincev*. (2015). Pridobljeno s https://www.pzs.si/javno/dokumenti_pzs/pzs-castni_kodeks_slovenskih_planincev-cistopis_2015_2.pdf. Sevnica: Skupščina Planinske zveze Slovenije
3. *Informator Kdaj kam*. (2024). Pridobljeno s https://planinsko-drustvo-ng.si/sites/planinsko-drustvo-ng.si/files/informator/kdaj_kam-pdng_2024.pdf (str. 5 – 7). Nova Gorica: Planinsko društvo Nova Gorica
4. Peršolja, B. *Dnevnik mladega planinca*. (2011). Ljubljana: Planinska zveza Slovenije
5. Slokar, R. (2009). *V gorah je modrost* (str. 48). Nova Gorica: Planinsko društvo Nova Gorica

Spodbujanje gibanja v naravi s praznovanjem rojstnih dni v gozdu

ZDENKA BURJA, *dipl. vzg.*

zdenka.burja@kranjski-vrtci.si

Povzetek: Gozd nam ponuja veliko možnosti za pridobivanje gibalnih izkušenj, za katere je marsikateri otrok, zaradi sodobnega načina življenja, prikrajšan. V našem vrtcu dajemo gibanju v naravi velik pomen, saj se zavedamo vpliva gibanja na vsestranski celostni razvoj otroka. V članku predstavljam spodbujanje gibanja v naravi s praznovanjem rojstnih dni otrok v gozdu z lutko Želodkom. Gozdna igralnica je otrokom omogočila stik z naravo in naravnimi materiali ter omogočala otrokom potrebno svobodo za razvijanje domišljajske in simbolne igre. Naravo so spoznavali z vsemi čutili. Z aktivnostmi so otroci prihajali do lastnih spoznanj na vseh področjih kurikula. Gibanje smo povezovali s področji jezika, matematike, narave, družbe in umetnosti.

Ključne besede: gozd, igra, učenje, gibalne veščine, psihofizično zdravje

Abstract: The forest offers us many opportunities to gain movement experiences, which many children are deprived of due to the modern way of life. In our kindergarten, we attach great importance to movement in nature, as we are aware of the impact of movement on the all-round holistic development of the child. In the article, I present the promotion of movement in nature by celebrating children's birthdays in the forest with the Acorn doll. The forest playhouse allowed the children to come into contact with nature and natural materials and allowed the children the necessary freedom to develop imaginative and symbolic play. They got to know nature with all their senses. Through the activities, the children came to their own knowledge in all areas of the curriculum. We connected the movement with the fields of language, mathematics, nature, society and art.

Keywords: forest, play, learning, movement skills, psychophysical health

UVOD

Gibanje in igra sta osnovni potrebi vsakega otroka. V predšolskem obdobju otroci z igro pridobivajo različne gibalne izkušnje, ki jim prinašajo veselje in zadovoljstvo. V prvih letih življenja je gibalni razvoj v ospredju. Z gibanjem otrok zaznava in odkriva svoje telo, preizkuša, kaj telo zmore, doživlja veselje in ponos ob razvijajočih se sposobnostih in spretnostih ter gradi zaupanje vase (Kurikulum za vrtce, 2019, str. 25). Dr. Ranko Rajović pravi, da je razvoj možganov v mladosti najbolj spodbujen z gibanjem. Otroci naj bi čim več časa preživeli v naravi, v družbi vrstnikov, ob gibanju in preprostih igrah. Ker se možgani najbolj razvijajo prav v prvih petih letih življenja, se mora otrok takrat čim več gibati.

Po raziskavah sodeč se zdravstveno stanje otrok tudi v Sloveniji slabša. Tudi v vrtcih opazimo vedno več otrok z različnimi težavami na področju govora, pomanjkanja koncentracije, socialno-čustvenem in gibalnem področju, slabše razvita grafomotorika in fina motorika. Po mnenju strokovnjakov sta ključna dejavnika za poslabševanje zdravja otrok tako imenovana "motnja pomanjkanja narave" (nature deficit disorder), ki jo je definiral Richard Louv v knjigi *Last child in the woods* (2005) in "zmanjševanje pridobivanja lastnih izkušenj" (Györek N., 2014 po Norris, 2004).

Gibalne sposobnosti in spretnosti

Gibalne sposobnosti so prirojene, v določeni meri pa pridobljene. Z rojstvom dane možnosti se z ustrezno gibalno aktivnostjo lahko v določeni meri presežejo. Gibalne spretnosti (znanja) pa predstavljajo z učenjem (vadbo) pridobljene gibalne obrazce, katerih realizacija bazira na sposobnostih in značilnostih človeka. Pomemben dejavnik pri izvajanju gibalnih dejavnosti je gibljivost. To je sposobnost izvedbe giba z velikim razponom, ki pa se z neaktivnostjo zmanjšuje. Primerna stopnja gibljivosti je dejavnik splošnega dobrega počutja, saj je zmožnost mišične sprostitve, ki je pogojena tudi z ustrezno stopnjo gibljivosti, v tesni povezavi z zmanjševanjem psihične napetosti oziroma večja psihična umirjenost (Pistotnik, B. 2011, str. 17–22).

Igra in gibanje v naravi

Naš cilj naj bo gibčen otrok. Otroci naj bi čim več časa preživeli ob preprostih igrah in gibanju v naravi, saj le-to spodbuja celosten razvoj otroka. Na primer: Otrok, ki teče skozi gozd, mora vzdrževati ustrezno ravnotežje, paziti, da ne pade po ne ravnih tleh, opaziti vejo, se izogniti kamnu, potoku, ob tem pa koordinira celo telo, od rok, nog, pa vse do oči, ki se mimogrede prilagajajo gledanju na blizu in daleč. Tako razvija kompleksne motorične gibe in aktivira tiste dele možganov, ki so potrebni za kognitivne procese (Rajović, R., 2015). Učenje na prostem je jasno, večdimenzionalno, barvito. Prinaša

številne nove impulze ne le za naše čute, temveč tudi za naša razmišljanja.

V zadnjih desetletjih nevroznanost dokazuje, da je narava neprecenljivo razvojno in terapevtsko okolje. Igra v gozdu in drugih naravnih okoljih lahko pomembno vpliva na razvoj možganov. Pestrost gozda omogoča pestrost uravnoteženih čutnih dražljajev, ki predstavljajo osnovo za razvoj višjih možganskih funkcij. Povezovanje z resničnim svetom prinaša učenju smisel. Učenje poteka v naravi spontano, ob zabavnih aktivnostih in prosti igri, izkustvenem in situacijskem učenju ter gibanju. Obstaja vse večji občutek zadovoljstva z učenjem. Kar se naučimo skozi izkušnje, si lažje zapomnimo in ostane globlje v možganih. Stik z naravo izboljša pozornost in koncentracijo. Bivanje in gibanje na prostem zmanjšuje prekomerno telesno težo in debelost, izboljša delovanje imunskega sistema in zmanjša število bolezni. Dejavnosti s področja gozdne pedagogike pomembno vplivajo na zdrav življenjski slog. Stik z naravo močno prispeva k duševnemu zdravju. Zmanjšuje stres, tesnobo in depresijo (Györek, N. 2014).

Z Želodkom v gozd

Rojstni dnevi so za otroke izjemno pomembni dogodki, ki jih z veseljem pričakujejo. V našem vrtcu smo se odločili, da rojstne dni praznujemo v gozdu, kjer otroci skupaj z lutko Želodkom doživijo nepozabno izkušnjo. Aktivnosti vključujejo različne igre, ki

spodbujajo gibanje, kot so hoja in tek po neravnih tleh, v hrib in s hriba, hoja po deblu in vejah, skrivanje, skakanje in premaganje naravnih ovir. Otroci tako pridobivajo gibalne izkušnje, ki jih v sodobnem načinu življenja pogosto pogrešajo, saj si starši danes vzamejo premalo časa, da bi peljali otroke v gozd. Pomemben del vsake dejavnosti v predšolskem obdobju je motivacija, zato smo izdelali lutko Želodko, ki nas je spremljala pri dejavnostih praznovanja rojstnih dni otrok. Lutka Želodko je bila tudi sicer z nami v igralnici. Občasno sem jo vključila tudi pri nekaterih drugih načrtovanih dejavnostih, saj so otroci to imeli zelo radi. V animacijo so se zelo vživeli in se pogovarjali, odgovarjali na vprašanja. Ob uporabi lutke so bili tudi bolj osredotočeni in jim je pozornost manj uhajala drugam. Zakaj Želodko? Skozi celo leto smo spoznavali drevesa v vseh letnih časih. Na steni igralnice smo imeli aplikate hrastovega drevesa v štirih letnih časih, imena otrok in tolikšno število želodov, kot bo otrok v tistem šolskem letu star. To je bila naša rdeča nit. V gozd smo vzeli s seboj lutko Želodko, ki ga je otrok nosil v nahrbtniku tako, da je gledal iz nahrbtnika ven. Otrok je hodil prvi v koloni in vodil skupino proti gozdu.

Dejavnosti z Želodkom

Lutka Želodko je bila z nami pri vseh dejavnostih v gozdu. Uporabila sem jo za animacijo, v kateri so otroci sodelovali, z lutko komunicirali, odgovarjali na vprašanja ter ji prisluhnili. Pogovarjali smo se o zaščiti

narave in okolja, vedenja v gozdu, prisluhnili zvokom gozda, kar nam je pomagalo, da smo se umirili in pripravili na izvajanje dejavnosti.

- Dihalne vaje – ob prihodu v gozd smo se najprej umirili, zaprli oči, naredili globok vdih skozi nos in izdih skozi usta. Otrok je roko položil na popek, s čimer smo se učili dihanja s prepono. Naredili smo nekaj ponovitev.
- Vaje razgibavanja: razgibali smo telo od glave navzdol do peta. Vsako vajo smo ponovili petkrat, tolikokrat, kot je bil otrok star.

Iskanje skritega zaklada

Otroci, stari pet let, ne morejo sedeti pri miru, biti tiho in potrpežljivi. Potrebujejo gibanje in presenečenja in gozd je za to idealen kraj (Rajović, R., 2015).

Otrok, ki je praznoval rojstni dan, je vodil skupino otrok skupaj z lutko Želodkom v roki. Pot jih je vodila skozi gozd, mimo dreves, na katerih so bile naloge, ki so jih otroci morali skupaj narediti, da so se lahko pomaknili naprej po poti do skritega zaklada. Seveda pa so otroci morali prej dobro opazovati in se orientirati, da so naloge najprej našli. Iskanje poti in aplikativ z nalogami je bila za otroke odlična motivacija, saj so komaj čakali, da začnejo z opravljanjem nalog na poti do skritega zaklada. Ko so otroci prehodili orientacijsko pot in opravili vse naloge, so prispeli do zadnje postaje, kjer se je začela igra Vročice – mrzlo. Škatlico, v kateri so bile puzzle, sva skrili na določeno mesto, npr. ob kakšno deblo drevesa, za grm, pod listje ipd. Otroke

sva usmerjali z vzkliki vroče, če so se skritemu predmetu približevali in mrzlo, če so se od zaklada oddaljili. Otrok je na koncu našel svoje darilo za rojstni dan. Ob zaključku iskanja skritega zaklada, smo slavljencu zapeli pesem Vse najboljše, potem pa se je začela prosta igra otrok z naravnimi materiali in vsem, kar nam gozd ponuja.

Primeri gibalnih nalog

Medtem ko smo se ob prihodu v gozd z otroki umirili z dihalnimi vajami in razgibavanjem telesa, je druga strokovna delavka pripravila orientacijsko pot z nalogami za iskanje skritega zaklada. Aplikate z nalogami je pritrdila na posamezna drevesa. Na koncu poti pa skrila darilo za otroka. Primeri nalog, ki so jih morali otroci skupaj opraviti, so bili naslednji:

1. Od tega drevesa dalje naredite 10 medvedjih korakov, 8 zajčjih in 10 mišjih korakov
2. Ustvarimo center telesa. Pomagajmo si takole: Potegnemo popek noter in že stojimo na eni nogi.
3. Imena dreves – naštejte imena dreves, ki vsebujejo glas R (smreka, bor, hrast, javor, breza)
4. Figure metat – En, dva, tri, drevesa ste zdaj vsi. Otroci so z gibanjem prikazali različne oblike dreves, po svoji domišljiji in nekaj trenutkov ostali v tem položaju.
5. Hitro in enostavno naredite 10 počepov, pa čisto do tal. Pazite, opazovani ste.
6. Če bi bil oblak, bi videl, bi slišal?

7. Zapojte pesmico Enkrat je bile n škrat.
8. Pripoveduj uganko Fantek nima kapice.
9. Skoči petkrat naprej, trikrat na levo, štirikrat na desno in dvakrat nazaj.
10. Poišči pet enakih drevesnih listov.
11. Objemi drevo in potipaj deblo. Kakšno je?

Gozdna igralnica

Gozd ponuja neomejene možnosti za igro in gibanje. Naravne danosti, kot so drevesa, grmi, tla, listje, kamni in veje, predstavljajo bogat vir materialov, s katerimi lahko otroci razvijajo svojo domišljijo in ustvarjalnost. V gozdu otroci raziskujejo naravo in se učijo skozi igro. Lutka Želodek, ki je spremljala otroke pri teh aktivnostih, jih je spodbujala k raziskovanju, učenju in sodelovanju. Želodek je bil prijazen gozdni prebivalec, ki je otrokom pripovedoval zgodbe o gozdu in jim dajal naloge, ki so jih spodbujale h gibanju in odkrivanju narave. Otroci so bili v prosti igri v gozdni igralnici zelo iznajdljivi. Imeli so veliko idej. Nekaj primerov njihove igre v gozdni igralnici:

- iz palic so gradili skrivališče, kjer so se igrali igro vlog in ga vsakič dopolnjevali,
- naredili poligon po hribu navzdol in na koncu postavili debelejšo vejo, ki so jo morali preskočiti,
- z manjšimi palicami ustvarjali glasbo, ritem na tanjšem hlodu,
- tekli s palico,
- se skrivali med drevesi,

- na tleh ustvarjali slike iz naravnih materialov,
- hodili v hrib in s hriba med drevesi,
- hodili po kamnih, vejah, mahu, hlodih, koreninah, štorih,
- preizkušali gibanje telesa s palico,
- nabirali plodove, jih razvrščali, urejali.

Otroci so se v igri med seboj zelo povezali. Niso razvijali le svojega znanja, temveč tudi čustveno in družbeno inteligenco. Igrali so se umirjeno, povezovalno, v sproščenem vzdušju.

ZAKLJUČEK

Učenje na prostem je najbolj naravno. Otroci so se na tak način učili večji del zgodovine človeštva in so že po naravi opremljeni za tovrstno učenje. Narava je neprecenljivo terapevtsko in razvojno okolje, ki spodbuja razvoj otroka na vseh področjih in krepi otrokove sposobnosti in spretnosti. Otroci v gozdu niso krepili le znanj s področja narave, matematike, jezika, umetnosti, gibanja, temveč je vsak otrok na najboljši možni način razvijal svoje individualne sposobnosti, gradil in krepil socialno mrežo. Nemir, nepozornost, tekmovalnost, pomanjkanje samozavesti, ki jih opažamo strokovni delavci v vrtcu, se v naravi umaknejo ustvarjalnemu navdihu in sodelovanju. Gozd jim je ponujal dovolj možnosti za razvijanje gibalnih spretnosti. Z razvijanjem gibalnih sposobnosti in spretnosti so otroci pridobivali tudi na samopodobi. Redni obiski gozda so dobri tudi za naravo, saj otroci, ki obiskujejo gozd, kasneje tudi kot odrasli

ohranijo pozitiven odnos do nje. Otroci so iz gozda prihajali prijetno utrujeni, sproščeni in zadovoljni, kar je osnova za dobro psihofizično zdravje.

Viri in literatura

1. Bahovec, E. D. idr. (2019). *Kurikulum za vrtce: Predšolska vzgoja v vrtcih*. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Urad za razvoj in kakovost izobraževanja in Zavod RS za šolstvo.
2. Gyorek, N. (2014). *Otroci potrebujemo gozd*. Kamnik: Inštitut za gozdno pedagogiko in Vrtec Antona Medveda Kamnik.
3. Mlakar Grandošek, T. (b.l) Rajović, R.: *Cilj naj bo gibčen otrok*. Mladinska knjiga. Pridobljeno s <https://www.mladinska-knjiga.si/dobrezgodbe/druzina/dr-ranko-rajovic-cilj-naj-bo-gibcen>
4. Mreža gozdnih vrtcev in šol Slovenije. Inštitut za gozdno pedagogiko. Pridobljeno s <https://www.gozdna-pedagogika.si/mreza-gozdnih-vrtcev-in-sol-slovenije/>
5. Pistotnik, B. (2011). *Osnove gibanja v športu: Osnove gibalne izobrazbe*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport.
6. Rajović, R. (2015). *Kako z igro spodbujati miselni razvoj otroka*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
7. Vilhar, U., Rantaša, B., Jenčič, S., Železnik, P., Lesnik, A., Marentič – Požarnik, B. idr. (2021). *Priročnik za učenje in igro v gozdu*. Ljubljana: Gozdarski inštitut Sloveije, založba Silva Slovenica.
8. Železnik, P. (b.l.) *Gozdna pedagogika – metoda za spodbujanje gibanja v šolskem okolju*. Gozdarski inštitut Slovenije. Pridobljeno s https://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/uploaded/gozdarski_institut_gozda_pedagogika.pdf

Drugi del: objava avtorskih skladb

SIMON NOVAK: Pot

SIMON NOVAK: Žabica

VERONIKA TAVČAR: Rojstni dan

VERONIKA TAVČAR: Venček ljudskih

Pot

SIMON NOVAK, prof. GUM

simonnovak22@gmail.com

POT

za otroški zbor s klavirsko spremljavo

glasba in besedilo: Simon Novak

♩ = 110

Glas

Klavir

Str-ma je pot, ko greš od tod, V hri-bu str - mo,

9
mo-dro ne - bo, ča-kaj na - te, le-pe že - lje, pri-di na - zaj, ko na-šel boš raj.

19
ča-kam na - te, str-me vr - he, pri-dem na - zaj, ko

29
na - šel bom raj.

Žabica

SIMON NOVAK, prof. GUM

simonnovak22@gmail.com

Žabica

za otroški zbor s klavirsko spremljavo

glasba in besedilo: Simon Novak

♩ = 90

Glas

Klavir

Ža-bi-ca, Kva-ki-ca,

7
kam si spet sko - či - la? V vo-di-co, z žo-gi-co pla-vat na-u - či - la.

15
V re-ki-ci

22
na dre-vo, sem po-tem sko - či - la, dol-go pot vse-po-vsod, sem že pre-vo - zi - la.

Rojstni dan

VERONIKA TAVČAR, mag. prof. glasbene pedagogike

veronikasmid@gmail.com

ROJSTNI DAN

za otroški zbor s klavirsko spremljavo

Danes je poseben dan,
le kda praznuje rojstni dan?
Pridi slavljenec v krog,
zapeši lahkih nog.

REFR: Hej, hej, hej, rojstni dan,
danes je tvoj dan,
pojmo vsi in plešimo,
vsem nam je lepo.

Danes je poseben dan,
naš (Jan) praznuje rojstni dan.
Pridi naš prijateljček,
zavriskej na ves glas.

REFREN: Hej, hej, hej, rojstni dan...

Besedilo in glasba: Veronika Tavčar

Glas

Klavir

5

DA - NES JE PO - SE - BEN DAN, LE KDO PRAZ - NU - JE ROJ - STNI DAN.

9

PRI - DI SLAV - LJE - NEC V KROG, ZA - PLE - ŠI LAH - KIH NOG.

13

HEJ, HEJ, HEJ, ROJ - STNI DAN, DA - NES JE TVOJ DAN,

17

POJ - MO VSI IN PLE - ŠI - MO, VSEM NAM JE LE - PO.

21

DA - NES JE PO - SE - BEN DAN NAŠ (JAN) PRA-ZNU - JE ROJ-STNI DAN,

C C F C

25

PRI - DI NAŠ PRI - JA - TELJ-ČEK ZAV - RIS - KAJ NA VES GLAS.

G⁷ C D G

29

HEJ, HE, HEJ, ROJ-STNI DAN, DA - NES JE TVOJ DAN,

F C F C

33

POJ-MO VSI IN PLE - ŠI - MO, VSEM NAM JE LE - PO.

G⁷ C F G C

Venček ljudskih

VERONIKA TAVČAR, mag. prof. glasbene pedagogike

veronikasmid@gmail.com

Venček ljudskih

Petelinček je na goro šel, Abraham ima sedem sinov

Petelinček je na goro šel, kikiriki,
petelinček je na goro šel, kikiriki,
petelinček je na goro šel, kikiriki,
kikiriki, kikiriki.

Kaj pa on na gori bo, kikiriki,
kaj pa on na gori bo, kikiriki,
kaj pa on na gori bo, kikiriki,
kikiriki, kikiriki.

Abraham ima sedem sinov,
sedem sinov Abraham,
vsi so jedli, vsi so pili,
vsi so delali tako.

2x Vsi tako, vsi tako,
vsi so delali tako.

Abraham ima sedem sinov,
sedem sinov Abraham,
niso jedli, niso pili,
niso delali tako.

2x Vsi tako...

prir. Veronika Tavčar

♩ = 100

1. Glas
KI - KI - RI - KI, KI - KI - RI - KI, KI - KI - RI - KI - KI, PE - TE -

2. Glas
KI - KI - RI - KI, KI - KI - RI - KI, KI - KI - RI - KI - KI, PE - TE -

Klavir

7

LIN-ČEK JE NA GO-RO ŠEL, KI - KI-RI-KI - KI, PE-TE-LIN-ČEK JE NA GO-RO ŠEL, KI - KI-RI-KI - KI, PE-TE

LIN-ČEK JE NA GO-RO ŠEL, KI - KI-RI-KI - KI, PE-TE-LIN-ČEK JE NA GO-RO ŠEL, KI - KI-RI-KI - KI, PE-TE

15

LIN-ČEK JE NA GO-RO ŠEL, KI - KI-RI-KI, KI - KI-RI-KI, KI - KI-RI-KI - KI, KI - KI-RI-KI, KI - KI-RI-KI,

LIN-ČEK JE NA GO-RO ŠEL, KI - KI-RI-KI, KI - KI-RI-KI, KI - KI-RI-KI - KI, KI - KI-RI-KI, KI - KI-RI-KI,

24

KI - KI-RI-KI - KI, KAJ PA ON NA GO-RI BO, KI - KI-RI-KI - KI, KAJ PA ON NA GO-RI BO, KI - KI-RI-KI -

KI - KI-RI-KI - KI, KAJ PA ON NA GO-RI BO, KI - KI-RI-KI - KI, KAJ PA ON NA GO-RI BO, KI - KI-RI-KI -

34

KLAVIR ploskanje x x x x x x

KI, KAJ PA ON NA GO-RI BO, KI - KI-RI-KI, KI - KI-RI-KI, KI - KI-RI-KI - KI, ploskanje x x x x x x

KI, KAJ PA ON NA GO-RI BO, KI - KI-RI-KI, KI - KI-RI-KI, KI - KI-RI-KI - KI.

44 x x x x x

A BRA-HAM MA SE-DEM SI-NOV SE-DEM SI-NOV A BRA-HAM. VSI SO JE-DLI VSI SO PI-LI

52

VSI SO DE-LA - LI TA-KO. VSI TA-KO VSI TA-KO VSI SO DE-LA - LI TA-KO VSI TA-KO VSI TA-KO VSI SO DE-LA

61

LI TA-KO A-BRA-HAM MA SE-DEM SI-NOV SE-DEM SI-NOV A-BRA-HAM.

70

NI-SO JE-DLI, NI-SO PI-LI, VSI SO DE-LA - LI TA-KO. VSI TA-KO, VSI TA-KO, VSI SO DE-LA - LI TA-KO, VSI TA-KO,

79

VSI TA - KO, VSI SO DE - LA - LI TA - KO

85

VSI TA - KO, VSI TA - KO, VSI SO DE - LA - LI TA - KO.

Tretji del: objava raziskovalnih nalog

BARBARA GAČNIK

ANALIZA VPLIVNIH DEJAVNIKOV V PROCESU IZBIRE VRTCA

(Raziskovalna naloga)

Barbara Gačnik

Vrtec Ptuj

gacnici@gmail.com

Julij 2024

Kazalo vsebine

<u>POVZETEK</u>	101
<u>ABSTRACT</u>	1
<u>1 UVOD</u>	2
<u>1.1 Opredelitev raziskovalnega problema</u>	2
<u>1.2 Namen in cilji raziskovalne naloge</u>	3
<u>1.3 Raziskovalna vprašanja in omejitve pri obravnavanem problemu</u>	3
<u>1.4 Raziskovalne metode</u>	4
<u>1.5 Izvirni prispevek k praksi in teoriji</u>	4
<u>2 PREDŠOLSKA VZGOJA V SLOVENIJI</u>	5
<u>2.1 Značilnosti predšolske vzgoje v Sloveniji</u>	5
<u>2.1 Vrtec</u>	6
<u>2.2 Javni in zasebni vrtci</u>	6
<u>2.3 Izbira vrtca in programa</u>	8
<u>2.4 Število otrok v oddelku vrtca</u>	9
<u>2.5 Sodelovanje s starši</u>	9
<u>2.6 Strokovni delavci</u>	10
<u>2.7 Nadzor nad delom vrtcev</u>	10
<u>2.8 Vpis in plačilo vrtca</u>	10
<u>2.9 Vrtec Ptuj</u>	11
<u>2.10 Področje rodnosti in vpis v Vrtec Ptuj Mestne občine Ptuj</u>	12
<u>3 NAKUPNO VEDENJE PORABNIKOV</u>	14
<u>3.1 Raziskovanje vedenja porabnikov</u>	14
<u>3.2 Vedenje porabnikov</u>	15
<u>3.3 Dejavniki, ki vplivajo na vedenje porabnikov v procesu nakupnega odločanja</u>	15
<u>3.5 Proces nakupnega odločanja uporabnikov storitev</u>	17
<u>3.4.1 Prednakupna stopnja</u>	18
<u>3.4.2 Stopnja soočanja s storitvijo</u>	18
<u>3.4.3 Ponakupna stopnja</u>	18
<u>4 TRŽENJSKI SPLET STORITEV PREDŠOLSKE VZGOJE</u>	20
<u>4.1 Storitve v vrtcu</u>	22
<u>4.2 Cena storitev javnih vrtcev</u>	22
<u>4.3 Kraj in prostor izvajanja storitve</u>	22
<u>4.4 Tržno komuniciranje</u>	23
<u>4.5 Izvajalci storitev</u>	28
<u>4.6 Vzgojno-izobraževalni proces</u>	28

4.7 Fizični dokazi	28
5 RAZISKAVA IN ANALIZA	30
5.1 Časovni potek raziskave	30
5.2 Hipoteze	30
5.3 Postopek zbiranja podatkov	30
5.4 Raziskovalni vzorec	31
5.5 Rezultati in razprava	32
5.6 Odgovori na raziskovalna vprašanja in testiranje hipotez	40
6 SKLEPNE UGOTOVITVE	47
7 VIRI IN LITERATURA	50

Kazalo slik

Slika 1: Dejavniki, ki vplivajo na vedenje porabnikov v procesu nakupnega odločanja	16
Slika 2: Model nakupnega odločanja storitev	17
Slika 3: Trženjski splet za izdelke in storitve (7 P)	21
Slika 4: Trženjski splet za izobraževalne ustanove	21
Slika 5: Tržno-komunikacijski splet	24

Kazalo preglednic

Preglednica 1: Število živorojenih otrok v Mestni občini Ptuj od leta 2019 do 2022	12
Preglednica 2: Število vrtcev v Mestni občini Ptuj	12
Preglednica 3: Vključenost otrok v vrtce v Mestni občini Ptuj (% med vsemi otroki, starimi 1-5)	13
Preglednica 4: Ključne razlike med tradicionalnim in digitalnim trženjem (marketingom)	27
Preglednica 5: Raziskovalni vzorec in strukturni odstotek glede na družinsko vlogo anketiranih	31
Preglednica 6: Status anketiranih	31
Preglednica 7: Število otrok anketiranih vključenih v Vrtec Ptuj	32
Preglednica 8: Lokacija enote Vrtca Ptuj, ki ga obiskuje otrok	32
Preglednica 9: Prva izbira vrtca	33
Preglednica 10: Izbira med več ponudniki predšolske vzgoje pred vpisom v vrtec	33
Preglednica 11: Trditve, povezane s procesom odločanja izbire vrtca	34
Preglednica 12: Dejavniki, ki so vplivali na proces izbire vrtca	40
Preglednica 13: Proces izbire vrtca	41
Preglednica 14: Pomen trženjskih aktivnosti Vrtca Ptuj	42
Preglednica 15: Informacije o vrtcu, pred vpisom otroka v Vrtec Ptuj	43
Preglednica 16: Ocena zadovoljstva z Vrtcem Ptuj	44
Preglednica 17: Aktivnosti Vrtca Ptuj, ki jih anketirani pogrešajo	45
Preglednica 18: Pomembnost video posnetkov o Vrtcu Ptuj	46

Kazalo grafikonov

Graf 1: Vpletenost anketiranih v proces odločanja o izbiri vrtca	33
Graf 2: Dejavniki, ki so vplivali na proces izbire vrtca	35
Graf 3: Proces izbire vrtca	36
Graf 4: Ocena zadovoljstva z Vrtcem Ptuj	36
Graf 5: Informacije o vrtcu, pred vpisom otroka v Vrtec Ptuj	37
Graf 6: Splošna ocena pomembnosti trženjskih aktivnosti	38
Graf 7: Aktivnosti Vrtca Ptuj, ki jih anketirani pogrešajo	39
Graf 8: Pomembnost video posnetkov o Vrtcu Ptuj v procesu odločitev o izbiri vrtca	39

POVZETEK

Raziskovalna naloga je osredotočena na analizo ključnih dejavnikov, ki vplivajo na odločitve staršev pri izbiri vrtca za svojega otroka, z osredotočenjem na dejavnosti predšolske vzgoje v Vrtcu Ptuj. S kvantitativno raziskavo, izvedeno s spletnim anketiranjem, smo pridobili vpogled v vedenje potrošnikov med iskanjem, vrednotenjem in odločanjem o storitvah predšolske vzgoje. Anketirani so na prvo mesto postavili lokacijo vrtca, na drugo mesto kakovost izvajanja vzgojno-izobraževalnega dela in poslovalni čas vrtca oziroma enote, na tretje mesto so postavili zaposlene v vrtcu in njihovo strokovno usposobljenost. Na podlagi ugotovitev raziskave smo zapisali predloge za Vrtec Ptuj glede načrtovanja in organizacije prihodnjega dela ter podali priporočila za vključitev sodobnih digitalnih trženjskih aktivnosti, s katerimi bi lahko povečali vpis v vrtec in preprečili trend upadanja vpisa. Za uspešno delovanje vrtcev je ključno upoštevati potrebe in želje staršev ter otrok, prav tako tudi interese širše družbe. Pomembno je nenehno prilagajati ponudbo in zagotavljati visoko kakovost storitev.

Ključne besede: predšolska vzgoja, nakupno vedenje, vplivni dejavniki, izbira vrtca, Vrtec Ptuj

ABSTRACT

The research focuses on the analysis of key factors influencing parents' decisions when choosing a kindergarten for their child, with a focus on pre-school education activities in Kindergarten Ptuj. A quantitative study, conducted through an online survey, provided insights into consumer behaviour during the search, evaluation and decision-making process regarding pre-school education services. The respondents ranked the location of the pre-school first, the quality of the educational work and the opening hours of the pre-school or unit second, and the employees of the pre-school and their professional qualifications third. Based on the findings of the survey, we wrote proposals for Kindergarten Ptuj regarding the planning and organization of future work and made recommendations for the inclusion of modern digital marketing activities that could increase enrolment in kindergarten and prevent the trend of declining enrolment. Taking into account the needs and wishes of parents and children, as well as the interests of society at large, is key to the success of kindergartens. It is important to continuously adapt the offer and ensure high quality services.

Keywords: preschool education, purchasing behavior, influencing factors, selection of a kindergarten, Ptuj Kindergarten

1 UVOD

1.1 Opredelitev raziskovalnega problema

Po statističnih podatkih rodnost v Sloveniji pada, kar je ključnega pomena tudi za vpis otrok v javne vrtce. Na tržišču imamo različne oblike varstva predšolskih otrok, torej v danem trenutku, ko rodnost v Sloveniji pada, tako rekoč tudi veliko konkurenčnost med ponudniki izvajanja predšolske vzgoje. Veliko javnih vrtcev v Sloveniji se je tako začelo zavedati upada vpisa, zato so začeli tržiti svojo dejavnost s promocijskimi aktivnostmi preko spletnih medijev, kot so spletni portali in družbena omrežja.

Spremembe, ki so posledica globalizacije, internacionalizacije, ekonomskih in demografskih gibanj, še posebej upada rojstev, so pomembni dejavniki za uvedbo marketinga v izobraževanje, poudarjata Trnavčević in Zupan Grom (2000, str. 17). Razlogov za uvedbo marketinga v izobraževanje je več. Po Barnesu (1993) vključujejo večjo odzivnost, boljšo komunikacijo med uporabniki in izvajalci storitev, večjo skrb za kakovost ter izboljšanje kakovosti, in večjo organizacijsko učinkovitost ter uspešnost, ki jo dosežemo s povezovanjem ključnih nalog managementa (Trnavčević in Zupan Grom, 2000, str. 17–20; Trauner, 2021, str. 11). Marketing v izobraževalnih organizacijah je več kot le sredstvo prodaje in promocije. Je tudi sredstvo planiranja in upravljanja izobraževalnih odnosov in izmenjav med različnimi javnostmi (Devetak in Vukovič, 2002, str. 39–41; Trauner, 2021, str. 11).

Ponudnik predšolske vzgoje mora težiti k temu, da zasede vodilno pozicijo na tržišču, kar pa je mogoče doseči na več načinov. Poleg konkurenčne ponudbe so potrebna tudi vlaganja v promocijo in komuniciranje. Na ta način informiramo odjemalce o ponudbi storitev. Če je organizacija prilagodljiva tržišču in zna prisluhniti željam ter zahtevam potrošnikov, je mogoče pričakovati, da se bo približala vodilni poziciji na tržišču (Devetak in Vukovič, 2002, str. 187).

Vrtci se soočajo z novimi okoliščinami in spremembami, v katerih poskušajo obstati in uspeti. Za uspešno delovanje vrtcev je potrebno upoštevati potrebe in želje uporabnikov, interese družbe in dolgoročne trende razvoja znanosti, prilagajati ponudbo ter predvsem skrbeti za kakovost storitev. Da bi bili vrtci konkurenčni, morajo tako poznati svoje uporabnike storitev. Prepoznati morajo potrebe in razumeti vedenje uporabnikov, kar prispeva k večjemu poslovnemu uspehu in manj tveganim odločitvam na vseh ravneh. Poznati morajo dejavnike, ki vplivajo na njihove nakupne odločitve (Vukasović 2013, str. 31), v našem primeru dejavnike, ki vplivajo na izbiro vrtca.

V raziskovalni nalogi raziskujemo dejavnike, ki vplivajo na izbiro vrtca. V nalogi bomo poskušali najti odgovore na zastavljena vprašanja, predvsem pa pridobiti informacije o tem, kaj starše prepriča k izbiri in vpisu otroka v določen vrtec ter kakšen vpliv imajo na to trženjske aktivnosti,

s poudarkom na digitalnem trženju. Kot raziskovalni problem želim proučiti ali vpis otrok v Vrtec Ptuj pada izključno samo zaradi manjše rodnosti in ali bi lahko z različnimi sodobnimi digitalnimi trženjskimi aktivnostmi povečali vpis v Vrtec Ptuj oziroma preprečili trend upadanja vpisa. Pri pregledu aktualne domače in tuje literature smo ugotovili, da tržnih raziskav na predšolskem področju v slovenskem prostoru skoraj ni.

1.2 Namen in cilji raziskovalne naloge

Vrtec Ptuj, ki deluje na območju Mestne občine Ptuj, se srečuje s težavami upadanja števila vpisa v zadnjih letih, hkrati pa je na trgu velika konkurenca zasebnih ponudnikov storitev predšolske vzgoje.

Raziskava se osredotoča na vzgojno-izobraževalno dejavnost na področju predšolske vzgoje v Vrtcu Ptuj. V sklopu teoretičnih izhodišč predstavljamo področje predšolske vzgoje v Sloveniji, nakupno vedenje porabnikov in dejavnike, ki vplivajo na nakupne odločitve in elemente trženjskega spleta za storitve predšolske vzgoje. Namen je raziskati in ovrednotiti dejavnike, ki vplivajo na odločitve o izbiri vrtca ter raziskati pomen informiranja obstoječega uporabnika vzgojno-izobraževalne storitve. Z empirično raziskavo bomo pridobili mnenja oziroma stališča (staršev/skrbnikov) uporabnikov vzgojno-izobraževalne storitve ter ugotovili dejavnike, ki odločujoče vplivajo na izbiro vrtca, natančneje na izbiro Vrtca Ptuj.

Cilji raziskovalne naloge so:

- preučiti literaturo, publikacije, zakonske podlage, statistične podatke o predšolski vzgoji,
- preučiti literaturo na področju nakupnega vedenja potrošnikov, s poudarkom na dejavnikih, ki vplivajo na nakupne odločitve potrošnikov,
- raziskati in ovrednotiti dejavnike, ki vplivajo na odločitve o izbiri vrtca,
- raziskati pomen informiranja obstoječega uporabnika vzgojno-izobraževalne storitve,
- raziskati splošno zadovoljstvo staršev/skrbnikov in otrok (glede na otrokove odzive) s storitvami predšolske vzgoje v Vrtcu Ptuj,
- odgovoriti na raziskovalna vprašanja in testirati raziskovalni hipotezi,
- podati predloge in priporočila za izboljšanje načrtovanja in organizacije dela v Vrtcu Ptuj,
- podati predloge in priporočila tržnega komuniciranja in vpliva na potencialne uporabnike storitev Vrtca Ptuj.

1.3 Raziskovalna vprašanja in omejitve pri obravnavanem problemu.

V raziskovalni naloge smo odgovorili na naslednja raziskovalna vprašanja (RV):

RV 1: Kateri dejavniki vplivajo na proces odločanja o izbiri vrtca?

RV 2: Na osnovi katerih dejavnikov so se starši/skrbniki odločili za izbiro vrtca?

RV 3: Katere trženjske aktivnosti Vrtca Ptuj so staršem/skrbnikom pomembne?

RV 4: Kje so starši/skrbniki pridobili informacije o Vrtcu Ptuj v procesu izbire vrtca

RV 5: Kakšno je splošno zadovoljstvo staršev/skrbnikov in otrok (glede na otrokove odzive) s storitvami predšolske vzgoje v Vrtcu Ptuj?

1.4 Raziskovalne metode

Za pridobivanje podatkov v raziskovalni nalogi smo uporabili kvantitativno metodo zbiranja podatkov. Podatke smo zbirali s spletnim anketnim vprašalnikom, ki smo ga kreirali v spletnem okolju 1KA. Povezava do anketnega vprašalnika je bila posredovan vsem staršem/skrbnikom otrok Vrtca Ptuj, ki imajo izbran eAsistent za obveščanja o svojem otroku in je namenjen lažji in hitrejši komunikaciji med osebjem vrtca in starši/skrbniki. Vprašalnik so starši/skrbniki reševali nevodeno in anonimno. Odgovore na vprašanja smo analizirali z deskriptivno statistiko ter rezultate predstavili tabelarično in grafično. V zaključku naloge smo testirali zastavljeni hipotezi in odgovorili na raziskovalna vprašanja.

Vsebinsko veljavnost instrumenta smo zagotovili s sestavo na podlagi relevantne literature. Kot vodilo nam je bil anketni vprašalnik iz raziskave, avtorice Trauner (2021). Objektivnost instrumenta smo dosegli z uporabo zaprtih vprašanj in izvedbo vprašalnika v spletni obliki, kar zagotavlja neodvisno reševanje brez vplivanja na odgovore anketirancev.

1.5 Izvirni prispevek k praksi in teoriji

Na podlagi rezultatov raziskave smo pridobili vpogled in razumevanje v stališča in vedenja potrošnikov med iskanjem, vrednotenjem in odločanjem o storitvah ter ugotovili, kakšen pomen pripisujejo tržnemu komuniciranju teh storitev. Raziskali smo, kako starši sprejemajo odločitve o tem, kateri vrtec izbrati za svojega otroka ter ugotovili pomen tržnega komuniciranja v odločitvenem procesu staršev. Z zapisanimi predlogi vzgojno-izobraževalni organizaciji, v našem primeru Vrtcu Ptuj, posredujemo usmeritve, ki bodo lahko v pomoč pri načrtovanju in organizaciji dela v prihodnje ter podajamo priporočila za vključevanje sodobnih digitalnih trženjskih aktivnosti s katerimi bi povečali vpis v Vrtec Ptuj oziroma preprečili trend upadanja vpisa. Širše, bi se lahko razvile nove smernice za izboljšanje komunikacijskih strategij vrtcev, ki bi bolje odgovarjale na potrebe in pričakovanja sodobnih staršev ter prispevale k optimizaciji izbire vrtca za najboljši razvoj otroka. S tem raziskava pomembno prispeva tako k teoretičnemu razumevanju kot tudi k praktičnim usmeritvam na področju predšolske vzgoje.

2 PREDŠOLSKA VZGOJA V SLOVENIJI

2.1 Značilnosti predšolske vzgoje v Sloveniji

Pojem »predšolska vzgoja« se v Sloveniji uporablja od leta 1993 (MIZŠ, 2020). Po osamosvojitvi Slovenije leta 1991 se je sistem izobraževanja temeljito spremenil tako v organizacijskem kot tudi vsebinskem smislu. Spremenile so se družbene, politične in ekonomske razmere. Leta 1995 je Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije izdalo Belo knjigo, ki je predstavila globalno koncepcijo reševanja, oblikovanja in vzpostavljanja sistemskih rešitev na področju vzgoje in izobraževanja. V Sloveniji so bili sprejeti naslednji zakoni in pravilniki, ki urejajo predšolsko vzgojo: Zakon o vrtcih (1996), Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (1996) ter pravilnik o plačilih staršev za programe v vrtcih. Programi predšolske vzgoje se financirajo iz javnih sredstev, sredstev ustanovitelja, plačil staršev ter donacij in drugih virov (Devetak in Vukovič, 2002, str. 11–15).

Predšolska vzgoja v Sloveniji je organizirana v javnih in zasebnih vrtcih ter omogoča svobodno izbiro vzgojno-izobraževalnih programov v skladu z osebnimi nazori. Namenjena je otrokom od enajstega meseca starosti do obveznega vstopa v osnovno šolo. Vpis otroka v vrtec ni obvezen; odločitev o tem sprejmejo starši sami (MIZŠ, 2020).

Slovenija spada med države Evropske unije z najvišjo stopnjo vključenosti otrok v formalni sistem predšolske vzgoje za otroke, stare do treh let. Z izvajanjem programov vzgoje in varstva vrtci staršem pomagajo skrbeti za predšolske otroke in njihov celostni razvoj. S tem izboljšujejo kakovost življenja družin, posredno pa ustvarjajo tudi dobre razmere za razvoj gospodarstva in družbe (MIZŠ, 2020).

Cilji predšolske vzgoje so spodbujanje razvoja najrazličnejših veščin in znanj, kot so (MIZŠ, 2020):

- razumevanje in sprejemanje sebe in drugih,
- sposobnost za dogovarjanje, sodelovanje in upoštevanje različnosti,
- prepoznavanje čustev ter spodbujanje čustvenega doživljanja in izražanja,
- radovednost, raziskovalni duh, domišljija, intuicija in neodvisno mišljenje,
- jezikovni razvoj za učinkovito in ustvarjalno uporabo govora, pozneje pa tudi branje in pisanje,
- doživljanje umetniških del in umetniškega izražanja,
- znanje z različnih področij znanosti in vsakodnevnega življenja,
- telesni in gibalni razvoj,
- samostojnost pri higienskih navadah in skrbi za zdravje.

Predšolsko vzgojo v vrtcih urejata dva zakona, in sicer Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja in Zakon o vrtcih. Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja ureja pogoje za opravljanje ter določa način upravljanja in financiranja na vseh področjih vzgoje in izobraževanja. Zakon o vrtcih ureja predšolsko vzgojo, ki poteka v javnih in zasebnih vrtcih (naloge vrtcev, cilji in načela, vrsta možnih programov v vrtcih, financiranje, pogoji za izobrazbo strokovnih delavcev, delovna obveznost vzgojitelja in pomočnika vzgojitelja, zbiranje in varstvo osebnih podatkov v vrtcu ipd.). Posamezna vprašanja podrobneje urejajo podzakonski predpisi (eRavnatelj, 2015).

2.1 Vrtec

Vrtec je vzgojno-izobraževalni zavod, namenjen predšolski vzgoji in varstvu otrok pred vstopom v osnovno šolo. Kot pomembna faza v življenju otroka, vrtec ponuja strukturiran program, prilagojen razvojnim potrebam otrok, ki vključuje pedagoške dejavnosti, socialno interakcijo, igro in skrb za fizično ter čustveno dobrobit otrok. Poleg tega vrtci pogosto nudijo tudi prehrano, zdravstveno varstvo ter različne dodatne dejavnosti, kot so kulturni dogodki in športne aktivnosti. Namen vrtec ni le varstvo otrok, ampak tudi spodbujanje njihovega celostnega razvoja, priprava na šolsko okolje ter krepitev socialnih veščin. V vrtcih delujejo izobraženi vzgojitelji in strokovni delavci, ki skrbijo za izvajanje vzgojnih programov in podpora otrokovemu razvoju. Vrtec je tako ključna institucija, ki igra pomembno vlogo pri oblikovanju temeljev za kasnejše izobraževanje in življenje otrok. Zakon o vrtcih (ZVrt, 1996, čl. 2) podaja osnovne definicije in cilje delovanja vrtcev, ki so ključni za razumevanje zakonodajnega okvira na področju predšolske vzgoje v Sloveniji, pri čemer sledi cilju zagotavljanja enakih možnosti za kakovostno predšolsko vzgojo vsem otrokom.

Temeljne naloge vrtcev so (eRavnatelj, 2015):

- pomoč staršem pri celoviti skrbi za otroke,
- izboljšanje kakovosti življenja družin in otrok ter
- ustvarjanje možnosti za otrokov celostni razvoj.

Predšolsko vzgojo v vrtcih izvajajo javni in zasebni vrtci. V vrtce se vključujejo otroci, ko dopolnijo starost 11 mesecev in jih obiskujejo do vstopa v osnovno šolo. Vključitev otrok v predšolsko vzgojo ni obvezna. Zagotavljanje predšolske vzgoje je ena izmed temeljnih nalog občine, zato vrtce ustanavljajo in financirajo občine (eRavnatelj, 2015).

2.2 Javni in zasebni vrtci

V zakonodaji je predvidena pravna podlaga za ustanavljanje tako javnih kot zasebnih vrtcev. Javni vrtec ustanovi občina, medtem ko zasebni vrtec lahko ustanovijo domače ali tuje pravne ali fizične osebe. Ko je vrtec kot pravna oseba vpisan v sodni register, začne izvajati Kurikulum

za vrtce, ki ga določi ministrstvo in velja za izvajalce javno veljavnih programov vzgoje in izobraževanja. Vlogo za vpis v razvid vloži lokalna skupnost kot ustanoviteljica javnega vrtca, medtem ko zasebni vrtec vlogo za vpis vloži samostojno (MIZŠ, 2020).

Javni vrtci

Javni vrtec predstavlja pomembno institucijo za predšolsko vzgojo in varstvo otrok, ki je dostopna vsem družinam v skladu z zakonskimi določili o javnem financiranju. Izvaja javno veljavni program, ki je Kurikulum za vrtce - potrjen na Strokovnem svetu RS za splošno izobraževanje, marca 1999. Namen javnih vrtcev je zagotoviti kakovostno, strokovno in dostopno predšolsko vzgojo, ki spodbuja celostni razvoj otrok. V javnih vrtcih delujejo visoko usposobljeni pedagoški delavci, ki sledijo nacionalnim vzgojnim programom in smernicam, pri čemer posebno pozornost namenjajo individualnim potrebam vsakega otroka. Poleg tega javni vrtci pogosto nudijo tudi dodatne storitve, kot so prehrana, zdravstveno varstvo, kulturne dejavnosti in športne aktivnosti, kar pripomore k celostni skrbi za otrokov razvoj. Javni vrtec je tako ključen del družbene infrastrukture, ki omogoča enake možnosti za vzgojo in izobraževanje predšolskih otrok ne glede na socialni, ekonomski ali kulturni status njihovih staršev.

Zasebni vrtci

Zasebni vrtci se v primerjavi z javnimi razlikujejo tudi po programih. Program zasebnega vrtca določi ustanovitelj vrtca na podlagi 13. člena Zakona o vrtcih, pri tem pa se lahko odloči tudi za program javnih vrtcev. Pred začetkom izvajanja programa mora zasebni vrtec pridobiti pozitivno mnenje Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje. Zasebnim vrtcem, ki izvajajo program po posebnih pedagoških načelih (Steiner, Decroly, Montessori in podobno), da Strokovni svet RS za splošno izobraževanje pozitivno mnenje, ko ugotovi, da je program priznalo ustrezno mednarodno združenje (eRavnatelj, 2015).

Zasebni vrtec lahko tako kot javni vrtec začne opravljati dejavnost šele po vpisu v razvid pri ministrstvu. Za vpis v razvid je treba izkazati izpolnjevanje pogojev, predpisanih za strokovne delavce, prostor in opremo. Občina lahko, če tako kažejo potrebe v zvezi s predšolsko vzgojo, zasebnemu vrtcu podeli koncesijo. Podelitev koncesije (73.–77. člen Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja) pomeni, da opravlja zasebni vrtec javno službo in ima enak program kot javni vrtec, s posebno pogodbo o koncesiji pa se opredeli obseg sredstev, ki jih vrtcu zagotavlja občina (eRavnatelj, 2015).

Zasebni vrtci, ki nimajo koncesije, lahko pridobijo pravico do financiranja iz proračunov lokalnih skupnosti, če izpolnjujejo naslednje pogoje (34. člen Zakona o vrtcih) (eRavnatelj, 2015):

- če izvajajo najmanj poldnevni program,
- če imajo najmanj za en oddelek predšolskih otrok,
- če imajo zaposlene oz. drugače zagotovljene vzgojitelje in pomočnike vzgojiteljev za izvedbo programa v skladu z zakonom in drugimi predpisi in
- če so dostopni vsem otrokom.

2.3 Izbira vrtca in programa

Kurikulum za vrtce je nacionalni dokument, ki predstavlja strokovno podlago za delo v vrtcih. Cilj kurikula je večje upoštevanje človekovih in otrokovih pravic, upoštevanje različnosti in drugačnosti otrok. Otrok je aktiven udeleženec procesa, ki z raziskovanjem, preizkušanjem in možnostjo izbire dejavnosti pridobiva nova znanja in spretnosti. Temeljni poudarki so na vzgojno-izobraževalnem procesu ter na celoti interakcij in izkušenj, iz katerih se otrok uči (eRavnatelj, 2015).

Starši lahko izbirajo med javnimi ali zasebnimi vrtci ter različnimi programi, ki jih ti izvajajo. Pri tem niso vezani na občino, v kateri imajo stalno ali začasno prebivališče. Izbirajo lahko tudi med različnimi programi, ki se razlikujejo glede na organizacijo in čas izvajanja (eRavnatelj, 2015):

- dnevni (6–9 ur) in poldnevni (4–6 ur) programi so namenjeni otrokom od enega leta starosti do vstopa v šolo. Vključujejo vzgojo, varstvo in prehrano otrok;
- krajši programi (240–720 ur letno) so namenjeni otrokom od enega leta starosti do vstopa v šolo. Vključujejo vzgojo, varstvo, lahko pa tudi prehrano otrok;
- vzgojno-varstvena družina je program, ki ga lahko opravlja zasebni vzgojitelj ali vzgojitelj predšolskih otrok oziroma vzgojitelj predšolskih otrok – pomočnik vzgojitelja, ki je zaposlen v vrtcu. Ta oblika vzgoje in varstva poteka na domu vzgojitelja predšolskih otrok oziroma vzgojitelja predšolskih otrok – pomočnika vzgojitelja.

Program v vrtcih izvajajo usposobljeni strokovni delavci in tako oblikujejo spodbudno in pestro okolje, v katerem potekajo različne dejavnosti, ki razvijajo otrokove sposobnosti in zadovoljijo njegova zanimanja. Kljub že tako pestri ponudbi različnih dejavnosti v vrtcih posamezni vrtci vsako leto izvedejo tudi kar nekaj skupnih projektov, ki so se izkazali za prijetno popestritev življenja v vrtcu. Obogatitvene dejavnosti so del programa, ki se izvaja v vrtcih. Nekatere pripravljajo strokovni delavci vrtca samostojno, nekatere pa organizirajo v sodelovanju z zunanjimi ustanovami. Če starši želijo, lahko otroka vpišejo v dodatne dejavnosti, vendar morajo za to prispevati sredstva za izvajanje oziroma obiskovanje otroka na dodatnih dejavnostih, ki pa niso del programa (MIZŠ, 2020).

2.4 Število otrok v oddelku vrtca

Normativi za oblikovanje oddelkov so določeni v Zakonu o vrtcih in Pravilniku o normativih in kadrovskih pogojih. Otroci so razporejeni v oddelke glede na starost:

- v oddelkih prvega starostnega obdobja so otroci od 1. do 3. leta starosti,
- v oddelkih drugega starostnega obdobja pa otroci od 3. leta starosti do vstopa v šolo.

Število otrok v oddelkih se razlikuje glede na to, ali so oddelki:

- starostno homogeni (vključeni približno enako stari otroci - v razponu enega leta),
- starostno heterogeni (vključeni otroci enega starostnega obdobja, npr. otroci, stari od 1 do 3 let),
- kombinirani (vključeni otroci iz obeh starostnih obdobj), npr. otroci, stari od 2 do 6 let.

V oddelke prvega starostnega obdobja je lahko vključeno:

- v starostno homogen oddelek največ 12 otrok in
- v starostno heterogeni oddelek največ 10 otrok.

V oddelke drugega starostnega obdobja je lahko vključeno:

- v starostno homogeni oddelek 3. do 4. letnih otrok največ 17 otrok in
- v starostno homogeni oddelek 4. do 5. in 5. do 6. letnih otrok največ 22 otrok ter v starostno heterogeni oddelek največ 19 otrok. V starostno kombinirani oddelek je vključeno največ 17 otrok, od tega je lahko največ 7 otrok prvega starostnega obdobja.

Občina – ustanoviteljica vrtca lahko glede na razmere in položaj dejavnosti predšolske vzgoje v lokalni skupnosti odloči, da se predpisano največje število otrok v oddelku poveča za največ dva otroka. V oddelku dnevnega programa za otroke prvega starostnega obdobja morata biti vsaj šest ur na dan hkrati prisotni vzgojiteljica in pomočnica vzgojiteljice, v oddelku za otroke drugega pa vsaj štiri ure, v oddelkih poldnevnega programa pa tri ure za otroke 1. starostnega obdobja in dve uri za otroke 2. starostnega obdobja (eRavnatelj, 2015).

2.5 Sodelovanje s starši

Sodelovanje med vrtcem in starši je pomembna plat kakovosti predšolske vzgoje. Starši imajo pravico sodelovati pri načrtovanju življenja in dela v vrtcu in oddelku in po dogovoru z vzgojiteljem sodelovati pri vzgojnem delu, ob tem pa spoštovati strokovno avtonomnost vrtca. Pomembno je tudi, da vrtec staršem zagotovi postopno uvajanje otroka v vrtec. V vrtcu deluje Svet staršev: starši izvolijo svoje predstavnike iz vsakega oddelka, trije predstavniki Sveta staršev pa so člani Sveta vrtca (eRavnatelj, 2015).

2.6 Strokovni delavci

V oddelku vrtca delata vzgojitelj in pomočnik vzgojitelja. V vrtcu so tudi svetovalni delavci, organizator prehrane, organizator zdravstveno-higienskega režima, lahko pa tudi drugi strokovni delavci. Naloga svetovalnih delavcev je svetovalno delo z otroki (individualno in v skupini), svetovalno in posvetovalno delo s starši in s strokovnimi delavci vrtca ter sodelovanje pri organizaciji in načrtovanju dela vrtca. Poslovodni organ in pedagoški vodja vrtca je ravnatelj. Zahtevane pogoje za strokovne delavce predpisuje 40. člen Zakona o vrtcih in 92. člen Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (eRavnatelj, 2015).

2.7 Nadzor nad delom vrtcev

Nadzor nad delom vrtcev, ki vključuje nadzor nad uresničevanjem zakonov, drugih predpisov in aktov, ki urejajo organizacijo, opravljanje predšolske vzgoje v vrtcih in namensko porabo javnih sredstev izvaja Inšpektorat RS za šolstvo in šport. Starši, skrbniki ali rejniki otroka, v vrtcu pa svet staršev ali zaposleni delavci, lahko o nepravilnostih obvestijo inšpekcijsko službo in dajo pobudo, da se v vrtcu opravi izredni nadzor. Inšpektor jih je dolžan obvestiti o vseh dejanjih, ki jih je opravil v zvezi s pobudo, in ukrepih, če to zahtevajo (eRavnatelj, 2015).

2.8 Vpis in plačilo vrtca

Javni vrtci vpisujejo in sprejemajo otroke na podlagi prijav in prostih mest vse leto. Vrtec mora na svoji spletni strani objaviti informacije o številu mest, ki jih zagotavlja za predšolske otroke, o številu prostih mest, ki so staršem na voljo oz. podatek o predvideni čakalni dobi, ki predstavlja čas od vpisa otroka v vrtec do možnosti njegove vključitve v program vrtca. Te podatke so vrtci dolžni posredovati tudi pristojnemu ministrstvu, ki je oblikovalo posebno informacijsko točko, namenjeno zainteresirani javnosti. Starši imajo tako z enega mesta vpogled v vse vrtce, ki delujejo na območju posamezne občine (javne in zasebne), v stanje njihovih kapacitet in v cene programov vrtcev. Za točnost podatkov odgovarjajo vrtci. Starši otroka vpišejo tako, da oddajo vlogo v zeleni vrtec in z vrtcem podpišejo pogodbo o medsebojnih pravicah in obveznostih. Otrok lahko začne obiskovati vrtec, ko dopolni starost najmanj 11 mesecev oz. ko starši ne uveljavljajo več pravice do starševskega dopusta v obliki polne odsotnosti z dela. Če je v vrtec vpisanih več otrok, kot je prostih mest, odloča o sprejemu komisija. Komisija na podlagi kriterijev določi prednostni vrstni red, tako da razvrsti vpisane otroke po doseženem številu točk, od najvišjega do najnižjega števila. Otroci se vključujejo v vrtec s prednostnega vrstnega reda glede na starost in prosto mesto v posameznem oddelku in glede na program vrtca, ki se izvaja v oddelku. Otroci, ki niso sprejeti v vrtec, se v skladu s prednostnim vrstnim redom uvrstijo na čakalni seznam. Prednost pri sprejemu v vrtec ima otrok, za katerega starši predložijo potrdilo Centra za socialno delo (CSD) o ogroženosti zaradi socialnega položaja družine. Prednost pri sprejemu v vrtec ima tudi otrok s posebnimi

potrebami. Starši morajo ob sprejemu otroka v vrtec priložiti potrdilo pediatra o zdravstvenem stanju otroka (eRavnatelj, 2015).

Višina plačila staršev za vrtec se določi z odločbo, ki jo izdali pristojni CSD. Odločbo izda CSD s prvim dnevom naslednjega meseca po oddaji vloge, zato je priporočeno, da starši takoj ob podpisu pogodbe z vrtcem zaprosijo CSD za izdajo odločbe. Višina plačila za vrtec se določi v skladu s plačilno lestvico. Ceno programa vrtca določi občina. Izračunana je na podlagi višine stroškov dela zaposlenih v vrtcu, stroškov materiala in storitev, potrebnih za izvajanje programa in stroškov živil za otroke. Za čas odsotnosti otroka iz vrtca, se cena programa zniža za stroške neporabljenih živil. Podrobnejša pravila o odsotnosti otroka iz vrtca (npr. razlogi, ki se štejejo za opravičeno odsotnost, odštevanje zneska za neporabljena živila, prvi dan upoštevanja otrokove odsotnosti) določi občina, ustanoviteljica vrtca (eRavnatelj, 2015).

2.9 Vrtec Ptuj

Vrtec Ptuj je javni vzgojno izobraževalni zavod, ki ga je za potrebe najmlajših ustanovila Mestna občina Ptuj (MO Ptuj). Vrtec Ptuj sestavlja 10 organizacijskih enot na območju najstarejšega slovenskega mesta Ptuj. Vrtec pelje svojo izobraževalno dejavnost skozi igro in dejavnost, ki so skrbno načrtovane in izhajajo iz otrokovih potreb, upoštevajo otrokovo razvojno stopnjo ter so usmerjeni k doseganju točno določenih ciljev. Osnova za izvajanje programa je nacionalni program Kurikulum za vrtce. V naših enotah omogočamo otrokom 9 urni program v dnevnem in izmenskem 10,5 urnem poslovalnem času. Z ustaljenim dnevnim redom, ki ima enake sestavine v vseh enotah, otrokom zagotavljamo dobro počutje v času bivanja v vrtcu. Zagotavljamo pogoje za stalno vključevanje otrok s posebnimi potrebami v predšolski program s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo ter v prilagojen predšolski program. Že vrsto let v okviru celodnevnega programa v vrtcu, izvajamo enkrat tedensko za vse otroke od 3. leta starosti do vstopa v šolo program obogatitvenih dejavnosti: *učenje tujega jezika, nemščine in angleščine*. V dogovoru s starši in sprejetim programom na Svetu zavoda organiziramo za starejše otroke dodatno še: Igre v vodi, Igre na snegu, Planinsko-doživljajske pohode in tabore, obiske gledaliških predstav. Posebno skrb v vrtcu namenjamo zdravju in prehrani (Vrtec Ptuj).

Zaposleni v vrtcu si prizadevamo, da se vsak otrok počuti dobro, srečno, varno in sprejeto, saj se šele takrat celovito razvija. Dobro sodelovanje z ustanoviteljico MO Ptuj, starši in zaposlenimi v vrtcu, ki temelji na strokovnosti, medsebojnem povezovanju, zaupanju, iskrenosti, se vedno odraža v uspešni vzgoji predšolskega otroka. Verjamemo, da bomo skupaj ustvarjali pogoje za prijetno in ustvarjalno bivanje predšolskih otrok (Vrtec Ptuj).

Poslanstvo Vrtca Ptuj je vzgoja, izobraževanje in varovanje predšolskih otrok. V sodelovanju z ustanoviteljico MO Ptuj, vzpostavljenim sistemom kakovosti ter podpori staršev, omogočamo in ustvarjamo pogoje za celostni razvoj vseh otrok, ki so vključeni v naš vrtec (Vrtec Ptuj).

Vizija Vrtca Ptuj: Vrtec igre in učenja, vedrih in zvezdavih, ustvarjalnih in kreativnih, majhnih in velikih, ki zaupamo vase in drugim (Vrtec Ptuj).

2.10 Področje rodnosti in vpis v Vrtec Ptuj Mestne občine Ptuj

V nadaljevanju prikazujemo statistične podatke o trendih rodnosti otrok v Mestni občini Ptuj (MOP) in vpisu v Vrtec Ptuj.

Iz preglednice 1 je med leti 2019 do 2021 viden trend upadanja števila živorojenih otrok MOP, medtem ko je v letu 2022 beležimo trend rasti glede na predhodna leta. Za leto 2023 nismo zasledili podatka.

Preglednica 1: Število živorojenih otrok v Mestni občini Ptuj od leta 2019 do 2022

Leto	2019	2020	2021	2022
Število živorojenih otrok v MO Ptuj	176	162	165	180

Vir: SURS.

Na območju MOP od leta 2019 do leta 2023 je delovalo med 12 in 14 vrtcev (preglednica 2). Javni vrtci v MOP so bili ustanovljeni z Odlokom o ustanovitvi javnega vzgojno-izobraževalnega zavoda Vrtec Ptuj (Uradni vestnik Mestne občine Ptuj, št. 13/2009, 1/2012, 12/2012, 7/2015, 14/2017) za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje. V MOP poleg javnih vrtcev delujejo tudi zasebni vrtci.

Preglednica 2: Število vrtcev v Mestni občini Ptuj

Leto	2019	2020	2021	2022	2023
Število vrtcev v MO Ptuj	12	13	13	14	13

Vir: SURS.

V letu 2023 je bilo v vrtce v MOP vključenih 843 otrok, kar znaša 77 % med vsemi otroki, starimi od 1 do 5 let v MOP. Od leta 2020 beležimo trend upadanja vpisanih otrok v vrtce MOP (preglednica 3).

Preglednica 3: Vključenost otrok v vrtce v Mestni občini Ptuj (% med vsemi otroki, starimi 1-5)

Leto	2020	2021	2022	2023
Vključenost otrok v vrtce v MO Ptuj (% med vsemi otroki, starimi 1-5 v MOP)	927 (78%)	892 (79%)	891 (77%)	843 (77%)

Vir: SURS.

3 NAKUPNO VEDENJE PORABNIKOV

Trženje se zadnja leta tako v teoriji kot v praksi sooča s številnimi spremembami. Dinamično poslovno okolje, za katerega so značilni ozaveščeni potrošniki, hiter razvoj informacijske in telekomunikacijske tehnologije ter usmerjenost podjetij k uporabnikom, ki postajajo vedno bolj aktivni in soudeleženi pri oblikovanju izdelkov, je številna podjetja prisililo, da postanejo izjemno inovativna na vseh področjih svojega poslovanja. Tako je trženje v sodobnih podjetjih v zadnjem času deležno vse več pozornosti. Trženje je postalo način poslovanja podjetij.

Spreminjajoče se in visoko konkurenčno okolje zahteva od podjetij nenehno spreminjanje razmer na trgu in prilagajanje ponudbe zahtevam ciljnega trga. Podjetja so osredinjena na porabnike, ki imajo vedno večjo moč, zrelost večine trgov vpliva na kratek življenjski cikel izdelkov, vodilni položaj zavzemajo inovativna podjetja, obseg konkurence je globalen. V tako spremenjenih razmerah delovanja je glavni element rasti podjetij znanje: poznavanje porabnikov, konkurence, trgov in trendov na eni strani ter obvladovanje sodobnih tržnih načel in praks na drugi. Lahko zapišemo, da je 21. stoletje pomembno izpostavilo trženjski način razmišljanja, hkrati pa od njega zahtevalo, da se izpopolni in nadgradi (Vukasović, 2023, str. 16).

3.1 Raziskovanje vedenja porabnikov

V literaturi se pogosto pojavljajo različni izrazi za označevanje posameznika, ki uporablja določene izdelke in storitve: potrošnik, uporabnik, odjemalec, kupec, stranka, udeleženec.

Z raziskovanjem vedenja porabnikov so se začeli sistematično ukvarjati po drugi svetovni vojni. Po letu 1960 je raziskovanje porabnikov doživelo razcvet in postalo pomembna disciplina trženja. Ta disciplina se je razvijala postopoma, ker vzgib za raziskovanje vedenja porabnikov izvira iz trženjskega koncepta, zato se je tudi razvila na trgih, kjer je prevladoval trženjski koncept razmišljanja. Trženje je v tem času prešlo proizvodno, izdelčno in prodajno usmerjenost.

Schiffman in Kanuk (1997) navajata, da je raziskovanje vedenja porabnikov raziskovanje tega, kako porabniki sprejemajo nakupne odločitve. Vključuje raziskovanje tistega, kar kupujejo, zakaj kupujejo, kdaj kupujejo, kje kupujejo in kako pogosto kupujejo posamezne izdelke. Tržniki morajo preučevati porabnikove želje, zaznavanje, nagnjenja ter nakupno vedenje, saj preučevanje teh postavk omogoča razvoj novih izdelkov in opredelitev njihovih značilnosti, prodajnih cen, poti, sporočil in drugih elementov trženjskega spleta. Ena od nalog raziskovanja vedenja porabnikov je ta, da pojasni, zakaj porabniki raje kupujejo določene izdelke/storitve ali izdelke/storitve z določeno blagovno znamko. Razlogov za to je lahko več. Najpomembnejši razlog za raziskovanje vedenja porabnikov je pomembna vloga, ki jo ima vedenje nas samih

kot porabnikov v življenju. Pomemben del našega življenja preživimo na nakupih. Velik del časa pa porabimo še dodatno, ko o izdelkih in storitvah razmišljamo, se o njih pogovarjamo ali o njih kaj izvemo iz medijev. Razen tega izdelki, ki jih izbiramo, in način, na katerega jih uporabljamo, v pomembni meri vplivajo na način našega vsakodnevnega življenja (Vukasović, 2020).

Razumevanje, kako porabniki razmišljajo in se obnašajo, je lahko ključnega pomena za pomoč pri premikanju podjetja in organizacije k doseganju zastavljenih ciljev. Podjetja in organizacije izvajajo tržne raziskave, da bi bolje razumeli porabnike, njihove potrebe in raven njihovega zadovoljstva. Ne glede na to, ali se odločitve nanašajo na to, katere nove izdelke, komunikacijske elemente, cenovne strategije ali spremembe izdelkov je treba uvesti, je lahko raziskava vedenja porabnikov ključnega pomena pri razumevanju, kaj bo najbolj pritegnilo porabnike in tako pomaga sprejemati pomembne odločitve (Gelbrich, Roschk in Gafeeva, 2016, str. 156–159, Petek, 2022, str. 6).

Vloga raziskav porabnikov je pomagati podjetjem in organizacijam pri prepoznavanju potreb, odnosov, preferenc in nakupnega vedenja svojih porabnikov. Te informacije omogočajo, da se podjetja opredelijo in segmentirajo svoje ciljne trge ter tako ustvarijo profile porabnikov (Jeon, Crutsinger in Kim, 2008, str. 32–33, Petek, 2022, str. 6).

3.2 Vedenje porabnikov

Porabnik oziroma potrošnik je oseba, ki ima možnost (sredstva in sposobnost) za nakup in ki kupuje izdelke in storitve. Kupuje z namenom zadovoljiti osebne ali skupne (na primer družinske) interese. Področje vedenja porabnikov pomeni preučevati nastale procese, kadar posamezniki ali skupine izbirajo, nakupujejo, uporabljajo izdelke, storitve, da bi zadovoljili svoje potrebe in želje. Vedenje porabnikov opredelimo kot vedenje, ki ga porabniki kažejo ob iskanju, nakupu, uporabi, opustitvi in vrednotenju izdelkov, storitev, idej, za katere pričakujejo, da bodo zadovoljili njihove potrebe (Schiffman in Kanuk, 1997, str. 7).

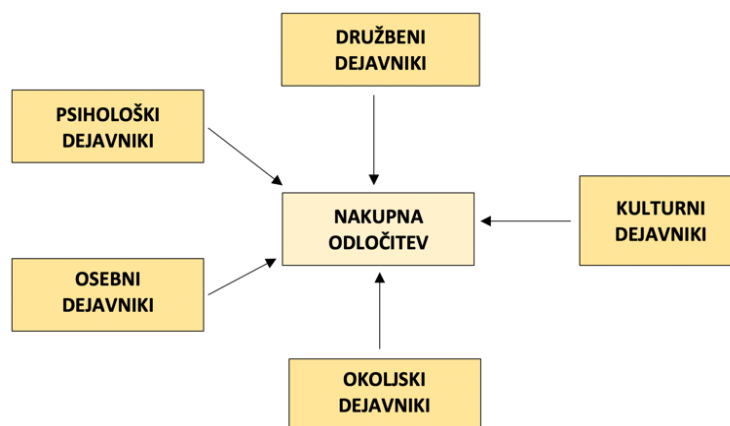
Porabniki so se pokazali kot zapleteni posamezniki, ki se razlikujejo glede na psihološke in socialne potrebe ter želje. Tržnik mora zato poznati in razumeti porabnike, še posebej poznavanje procesa odločanja. Raziskovanje se običajno začne s preučevanjem demografskih, socialnih in antropoloških značilnosti porabnikov in se kasneje nadaljuje še s preučevanjem njihovih psiholoških značilnosti (povzeto po Mumel, 1999, str. 19–20).

3.3 Dejavniki, ki vplivajo na vedenje porabnikov v procesu nakupnega odločanja

Podjetja so osredinjena na porabnike, ki imajo vedno večjo moč. S trendi, kot so globalizacija, specializacija in naraščajoča konkurenca, se spreminja tudi vloga porabnika. Ta danes ni več le

klasični kupec in porabnik izdelkov, temveč postaja aktivni sodelavec pri oblikovanju, razvijanju in ponujanju izdelkov in storitev (Wang idr., 2004, str. 171). Posledica tega je, da morajo podjetja danes veliko bolje poznati porabnike kot v preteklosti. Poznati morajo dejavnike, ki vplivajo na proces nakupnega odločanja.

Danes je nesporno dejstvo, da poznavanje potreb in razumevanje vedenja porabnikov prispeva k večjemu poslovnemu uspehu oziroma k boljšim in manj tveganim odločitvam na vseh ravneh podjetja. Da bi vrtci bili konkurenčni, morajo poznati svoje porabnike. Prepoznati moramo potrebe in razumeti vedenje porabnika, ki prispeva k večjemu poslovnemu uspehu in manj tveganim odločitvam na vseh ravneh. Na porabnikove nakupne odločitve vpliva mnogo različnih dejavnikov. Te lahko razdelimo v skupine vplivov (dejavnikov): psihološki, družbeni, osebni in kulturni. Osnovnim štirim skupinam dodajamo še peto skupino, okoljski dejavniki (slika 1). Obstaja veliko zavednih in nezavednih motivov, razlogov oziroma dejavnikov, ki vplivajo na to, kaj in zakaj se kupuje. Eden izmed njih, ki ga v preteklosti nismo toliko poznali, je motiv izbire okolju prijaznejših izdelkov in storitev. Vse več izdelkov in storitev, ki jih kupijo, izberejo na podlagi kriterijev trajnosti, ekologije in varovanja okolja. Ta trend bo verjetno še bolj pridobil na pomenu v nakupnem vedenju potrošnikov, saj se vedno več ljudi zaveda potrebe po trajnostni potrošnji za ohranjanje in zaščito okolja in prihodnjih generacij (Vukasović, 2023).

Slika 9: Dejavniki, ki vplivajo na vedenje porabnikov v procesu nakupnega odločanja

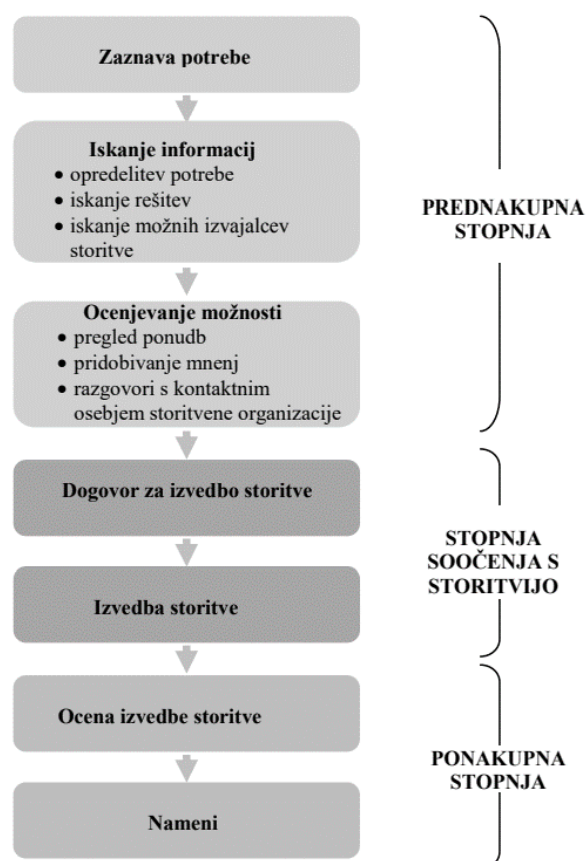
Vir: Vukasović, 2024, str. 21.

Med psihološke dejavnike, ki vplivajo na porabnike v nakupnem procesu odločanja, uvrščamo motivacijo, stališča, zaznavanje, učenje in spomin. K družbenim dejavnikom prištevamo referenčne skupine, družino ter vloge in položaj posameznika. Med kulturne dejavnike uvrščamo kulturo in družbeni razred. Na nakupno vedenje porabnikov vplivajo tudi osebni dejavniki, kamor vključujemo starost in stopnjo življenjskega cikla družine, premoženjsko stanje, življenjski slog ter osebnost in samopodobo. Med okoljske dejavnike, ki vplivajo na nakupne odločitve, uvrščamo: trajnost, ekologijo, varovanje okolja, vrednote in prepričanja,

skrb za lastno zdravje in zadovoljstvo, varnost, kakovost izdelka in storitve, dobrobit zaposlenih in družbeno odgovornost podjetja (Vukasović, 2024; Solomon, Marshall, Stuart, 2015, str. 182–194).

3.5 Proces nakupnega odločanja uporabnikov storitev

Proces nakupnega odločanja uporabnikov storitev je kompleksen in običajno vključuje več stopenj (prednakupna stopnja, stopnja soočenja, ponakupna stopnja), ki segajo od prepoznavanja potrebe do končne odločitve (slika 2). Najprej uporabnik prepozna svojo potrebo ali željo po določeni storitvi. Sledi iskanje informacij, kjer zbira podatke o različnih ponudnikih, njihovih cenah, kakovosti storitev in drugih pomembnih značilnostih. Po pridobitvi informacij uporabnik evalvira različne alternativne ponudbe ter primerja njihove prednosti in slabosti. Na podlagi teh primerjav uporabnik sprejme končno odločitev o izbiri ponudnika storitve. Po nakupu sledi še evalvacija zadovoljstva, kjer uporabnik oceni svoje zadovoljstvo z izbrano storitvijo in ponudnikom, kar lahko vpliva na njegove prihodnje odločitve o nakupu podobnih storitev (povzeto po Kodrin, 2011).

Slika 10: Model nakupnega odločanja storitev

Vir: Kodrin, 2011.

V nadaljevanju bomo analizirali vse tri stopnje procesa odločanja ter opisali faze vsake stopnje.

3.4.1 Prednakupna stopnja

Prednakupna stopnja procesa odločanja uporabnikov storitev je ključen del, kjer se odločitveni proces začne oblikovati. Na tej stopnji uporabnik prepozna svojo potrebo ali željo po določeni storitvi. To se lahko zgodi zaradi notranjih spodbud, kot so osebne želje ali potrebe po storitvi, ali pa zaradi zunanjih spodbud, kot so priporočila prijateljev, oglaševanje ali druge informacije iz okolja. Pomembno je, da uporabnik prepozna, kaj točno išče in kakšne koristi pričakuje od storitve. Na tej stopnji se začne tudi iskanje informacij, kjer uporabnik zbira podatke o različnih ponudnikih, njihovih storitvah, cenah, kakovosti in drugih relevantnih dejavnikih. V tej fazi uporabnik presoja različne možnosti ter posveča največ pozornosti koristim, ki jih bo pridobil z nakupom storitve (povzeto po Kodrin, 2011; Solomon, 2013, str. 297; Kotler, 2004)

3.4.2 Stopnja soočanja s storitvijo

Faza soočanja s storitvijo je del procesa nakupnega odločanja, kjer uporabnik dejansko izkuša in uporablja izbrano storitev. Ta faza sledi po nakupu in je pomembna za oceno zadovoljstva ter končno vrednotenje storitve. Med to fazo uporabnik zaznava, kako dobro storitev izpolnjuje njegove pričakovanja in potrebe. Če je uporabnik zadovoljen, se lahko odloči za ponovni nakup storitve ali pa priporoči storitev drugim. Če pa storitev ne izpolnjuje pričakovanj, lahko uporabnik izrazi nezadovoljstvo ali se odloči za iskanje alternativnih rešitev v prihodnosti. Faza soočanja s storitvijo je tako ključnega pomena za celoten odločitveni proces in vpliva na dolgoročno zadovoljstvo uporabnika s storitvijo (povzeto po Kodrin, 2011).

3.4.3 Ponakupna stopnja

Ponakupna stopnja predstavlja fazo v procesu nakupnega odločanja, ki sledi dejanskemu nakupu in uporabi storitve. V tej fazi se uporabnik osredotoča na svoje izkušnje z uporabo storitve ter ocenjuje, kako dobro storitev izpolnjuje njegova pričakovanja in potrebe. Pomembno je, da se uporabnik počuti zadovoljnega z izbrano storitvijo, saj to vpliva na njegovo nadaljnje zadovoljstvo in zvestobo do ponudnika. Če storitev ustreza pričakovanjem, lahko uporabnik postane zvesti kupec in se odloči za ponovni nakup v prihodnosti. Prav tako lahko zadovoljni uporabniki pozitivno priporočajo storitev drugim, kar lahko poveča ugled in privlačnost ponudnika na trgu. Nasprotno, če storitev ne izpolnjuje pričakovanj ali pride do nezadovoljstva, se lahko uporabnik odloči za iskanje drugih ponudnikov ali izrazi svoje nezadovoljstvo preko negativnih ocen ali komentarjev. Ponakupna faza je tako ključna za dolgoročno zadovoljstvo uporabnikov in lahko vpliva na reputacijo ter uspeh ponudnika storitve na trgu (povzeto po Kodrin, 2011; Možina idr., 2012, str. 219).

Ponakupno vedenje v procesu odločanja ima vedno večji pomen. Od njega je odvisno, ali bo v prihodnje ravnal enako. Glede na zadovoljstvo potrošnika lahko pričakujemo tudi naklonjeno informacijo od ust do ust, ki bo tako širil informacije o svoji izkušnji. V primeru nezadovoljstva pa lahko pričakujemo širjenje nenaklonjene informacije. Podjetje si mora zaradi tega prizadevati, da bo porabnik zadovoljen in bo širil dober vtis o podjetju (Trauner, 2021, str. 27).

4 TRŽENJSKI SPLET STORITEV PREDŠOLSKE VZGOJE

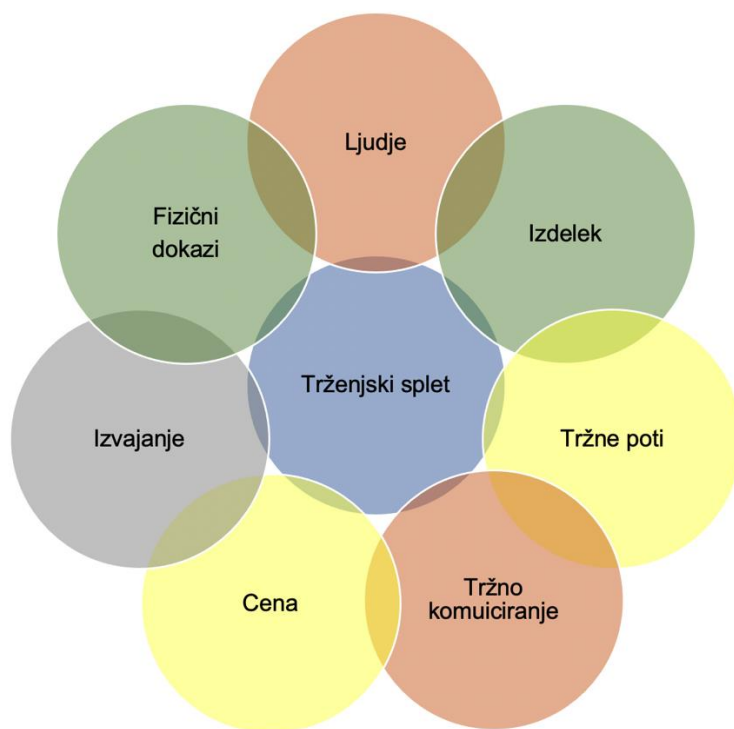
Sodobni trženjski koncept se osredotoča na potrošnika, ugotavlja njegove potrebe, ter ustvarja in prodaja izdelke in storitve. Oblikovanje trženjskega/marketingškega spleta izobraževalnih ustanov je ena izmed temeljnih nalog managementa, ki vključuje vse poslovne aktivnosti, kot so razvoj, proizvodnja, distribucija in trženje dobrin, razvoj novih izdelkov in storitev, njihova proizvodnja, promocija, transport, skladiščenje, prodaja in poprodajne storitve (Florjančič in Ferjan, 2000, str. 149; Trauner, 2021, str. 34).

V zadnjih desetletjih so se v šolstvu zgodile velike spremembe, ki jih mnogi avtorji (Oplatka 2004, Adnett 2004, Adnet in Davies 2005, Aldridge 2005 v Trauner, 2021) označujejo kot tržno utemeljene spremembe. Uvedeni so bili številni zakonski predpisi, pravilniki in mehanizmi, ki so osnovali šolski sistem na konceptih trga, menjalnih odnosov ter ponudbe in povpraševanja. Zlasti v anglosaških državah (Sappane 2003, England 2005 v Trauner, 2021) so snovalci šolskih politik iskali načine, kako narediti šolske sisteme bolj odzivne na potrebe odjemalcev, torej staršev, otrok/učencev in širše skupnosti (Trnavčević, Biloslavo, Snoj, Logaj in Kodrič, 2007, str. 7; Trauner, 2021, str. 34).

Če vzgojno-izobraževalne ustanove želijo pritegniti ciljno skupino udeležencev k vpisu, jim pri tem pomaga oblikovanje trženjskega spleta, s katerim želijo vplivati na njihove odločitve (Ferjan, 2005, str. 300). Naraščajoča vloga in pomen storitev poudarjata potrebo po razumevanju posebnosti storitev v menjalnih procesih (trženje storitev). Trženje postaja uporabno tudi v različnih nepridobitnih organizacijah, kot je javni sektor. Cilj izvajanja trženjskega spleta vrtcev je torej pritegniti prihodnje uporabnike k vpisu.

Vsak dan sprejemamo številne odločitve, ki temeljijo na preteklih izkušnjah, intuiciji ali premišljenem razmisleku (Ferjan, 2005, str. 301). Starši se glede vpisa otrok ne odločajo vsak dan, morda le enkrat v življenju, zato za takšne odločitve potrebujejo dodatne informacije. Ferjan (2005) navaja, da ljudje informacije iščemo pri različnih virih: osebnih virih (družina, prijatelji, sodelavci), poslovnih virih (oglaševanje), javnih virih (množična občila), lastnih izkušnjah (Ferjan, 2005, str. 301).

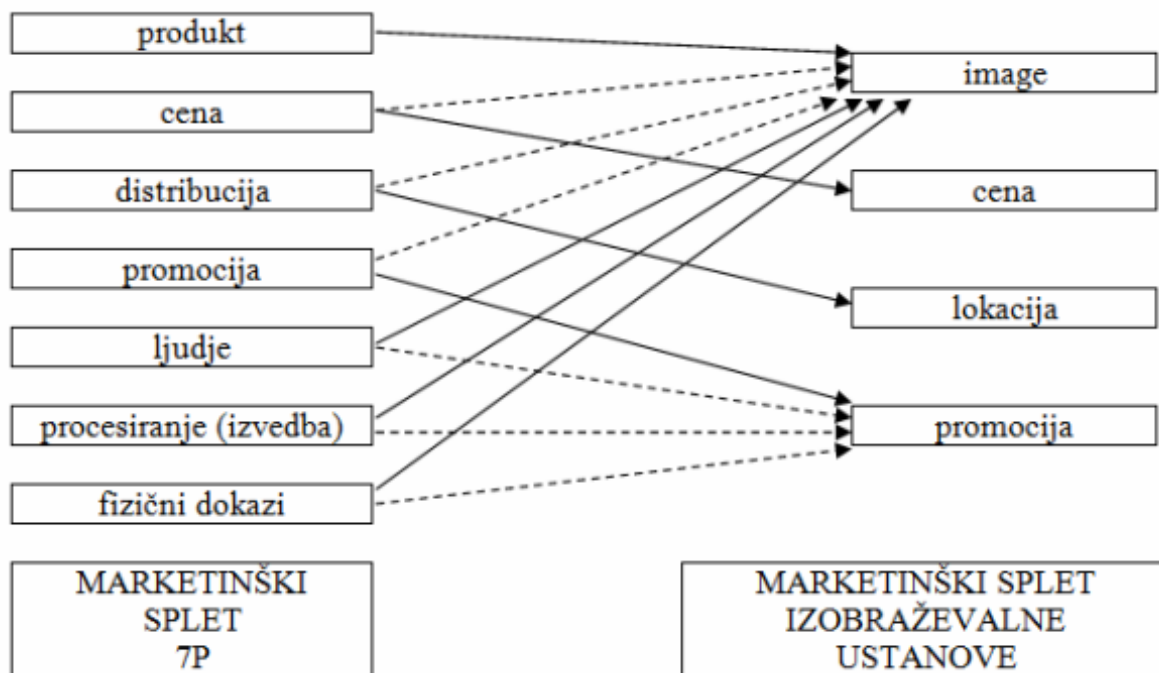
Trženjski ali marketingški splet, ki se nanaša na storitve, vključuje elemente (slika 3), ki se med seboj prepletajo. Trženjski splet za izdelek določajo začetnice štirih angleških besed: izdelek (*angl. Product*), cena (*angl. Price*), tržne poti oziroma distribucija (*angl. Place*) in tržno komuniciranje/ promocija (*angl. Promotion*). Osnovno nadgradnjo predstavlja storitveni trženjski splet, ki ob navedenih P-jih vsebuje dodatne 3 P-je: ljudi (*angl. People*), postopke/izvajanje (*angl. Processes*) in fizične dokaze (*angl. Physical evidence*).

Slika 11: Trženjski splet za izdelke in storitve (7 P)

Vir: Kotler, 2020.

Ferjan (2005, str. 303–306) trženjski splet za izobraževalne ustanove poenostavi tako, da ga sestavljajo: image, lokacija, promocija in stroški (slika 4).

Slika 12: Trženjski splet za izobraževalne ustanove

Vir: Ferjan, 2005, str. 304.

Tradicionalni štirje trženjski P-ji zadostujejo pri fizičnih izdelkih, medtem ko je v storitvenih dejavnostih treba posvetiti pozornost dodatnim elementom trženjskega spleta. Izobraževalne organizacije spadajo med storitvene dejavnosti, zato so zanje pomembne pri upravljanju osnovne in dodatne prvine trženjskega spleta.

4.1 Storitve v vrtcu

Vzgojno-izobraževalne in druge storitve imajo štiri značilnosti (neopredmetenost, neločljivost, spremenljivost, minljivost), ki močno vplivajo na oblikovanje trženjskega spleta (Kotler in Armstrong, 2012, str. 260–262). Za storitev v vseh javnih vrtcih je podlaga Kurikulum za vrtce. Storitve v vrtcu obsegajo celostno skrb za otroke, vključujoč izobraževalne programe, socialno in čustveno podporo ter zagotavljanje varnega in spodbudnega okolja. Vzgojno-izobraževalni programi so prilagojeni starostni skupini otrok in se osredotočajo na razvoj njihovih miselnih, gibalnih, jezikovnih in socialnih veščin. Vrtci nudijo tudi prehrano, počitek, zdravstveno oskrbo in različne obogatitvene dejavnosti, kot so športne aktivnosti, umetniške delavnice in izleti. Kakovostne storitve v vrtcu so ključnega pomena za zdrav in celosten razvoj otrok ter za podporo staršem pri usklajevanju družinskih in delovnih obveznosti.

4.2 Cena storitev javnih vrtcev

Podrobnosti financiranja vrtcev določa Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI), objavljen v Uradnem listu Republike Slovenije (ZOFVI, 1996, št. 12). Programi predšolske vzgoje se financirajo iz javnih sredstev, sredstev ustanovitelja, plačil staršev ter donacij in drugih virov (ZVrt, 1996, čl. 25). Cena programov predšolske vzgoje je dejavnik, ki lahko pritegne ali odvrne uporabnike storitev. Cene javnih vrtcev v Sloveniji so prilagojene dohodkovnemu razredu družin, kar omogoča enakopravno dostopnost do predšolske vzgoje ne glede na finančni položaj staršev. Plačilo za vrtec se določa na podlagi dohodkovne lestvice, ki upošteva prihodke in premoženje družine, pri čemer je višina prispevka sorazmerna z njihovimi zmožnostmi. Tak sistem omogoča socialno pravičnost in podpira družine z nižjimi dohodki, saj so te upravičene do subvencioniranih cen. Poleg tega javni vrtci pogosto prejemajo sredstva iz občinskih in državnih virov, kar prispeva k nižanju stroškov za starše in zagotavlja visoko kakovost storitev.

4.3 Kraj in prostor izvajanja storitve

Kraj in prostor izvajanja storitev v vrtcu sta ključnega pomena za zagotavljanje varnega, spodbudnega in prijetnega okolja za otroke. Vrtci so običajno locirani v bližini stanovanjskih naselij, kar staršem omogoča enostaven dostop. Prostori vrtca so skrbno načrtovani in opremljeni tako, da podpirajo različne razvojne potrebe otrok. Notranji prostori vključujejo učilnice, igralnice, spalnice ter sanitarije, medtem ko so zunanji prostori namenjeni igri in

gibanju na svežem zraku, z varnimi in raznovrstnimi igrali ter zelenimi površinami. Kraj in prostor izvajanja storitev v vrtcu tako ustvarjata okolje, kjer se otroci počutijo varne, sprejete in motivirane za učenje ter igro.

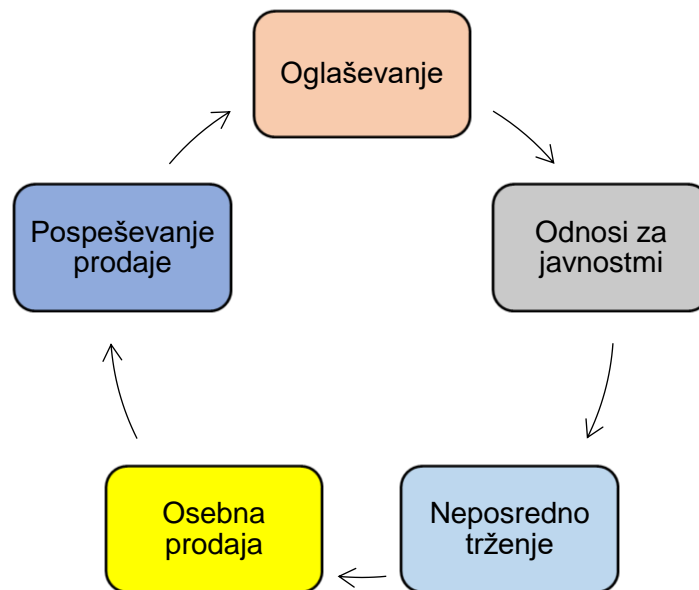
Potencialni porabniki izobraževalne storitve upoštevajo ekonomska in sociološka merila izbire. Gre za oddaljenost od bivališča, ki neposredno vpliva na stroške. Pri sociološkem dejavniku pa gre za odločanje, v kakšnem socialnem okolju deluje (Ferjan, 2005, str. 306).

4.4 Tržno komuniciranje

Tržno komuniciranje obsega vse komunikacijske aktivnosti, s katerimi podjetje obvešča in prepričuje porabnike na ciljnem trgu o svojih izdelkih (Vukasovič in Jagodič, 2023, str. 129). Podjetje lahko za ciljni trg oblikuje eno sporočilo ali več sporočil in jih sočasno posreduje na različne trge. Tržno komuniciranje obsega organizacijo, sredstva, metode in sporočila, s katerimi prenašamo informacije o značilnostih izdelka z namenom prepričati porabnika v nakup izbranega izdelka (Vukasovič, 2024).

Podjetje mora razumeti proces tržnega komuniciranja, predvsem kdo sporoča, komu, kaj, po kateri poti in s kakšnim učinkom, da bi prejemnika s sporočilom obvestilo, opomnilo ali prepričalo v koristnost nakupa oziroma obvestilo o tržni aktivnosti (Vukasovič, 2024).

Podjetja za komuniciranje s porabniki, skupinami in podjetji uporabljajo različne spletne orodja komuniciranja (Slika 5). V tržno-komunikacijskem spletu prikazujemo spletno orodje, ki jih ima podjetje na voljo za sporočanje doslednih in jasnih sporočil porabnikom o svojih izdelkih. Tržno-komunikacijski splet sestavljajo oglaševanje, pospeševanje prodaje, odnosi z javnostmi, osebna prodaja in neposredno trženje (Kotler in Armstrong, 2018, str. 429). Instrumentom je skupno to, da skušajo podjetja s pomočjo različnih aktivnosti potencialne uporabnike prisiliti k razmišljanju o koristnosti ponujenega izdelka oziroma storitve. Cilj teh instrumentov ni vedno zgolj pospeševanje prodaje, temveč je lahko tudi zagotovitev trajnejšega povpraševanja ali informiranje o novostih na trgu. Za katera orodja oziroma katero kombinacijo se bo podjetje odločilo, je odvisno od več dejavnikov, predvsem pa od ciljev komuniciranja (Vukasovič, 2023).

Slika 13: Tržno-komunikacijski splet

Vir: Kotler in Armstrong, 2018, str. 429.

Digitalno tržno komuniciranje (digitalno trženje) oziroma v praksi bolj poimenovan kot digitalni marketing je marketing, ki je nastal kot posledica spreminjajoče se tehnologije in vpliva tehnoloških sprememb na potrošnike. Tehnološke spremembe so sicer prisotne že dve desetletji, a šele v zadnjih letih izrazito kolektivno vplivajo na marketinške prakse po celem svetu (Kotler, Kartajaya in Setiwan, 2017; Kitak, 2022).

Digitalni marketing se nanaša na promocijo izdelkov in storitev s pomočjo digitalnih kanalov, kot so spletna mesta, iskalniki, socialna omrežja, spletno oglaševanje, elektronska pošta, mobilne aplikacije ipd. Pri digitalnem marketingu je, za razliko od tradicionalnega marketinga, zelo pomembna tudi interakcija z uporabniki, povezovanje z njimi ter spremljanje njihovih odzivov v realnem času (CTR, b. l.). Glavni cilj je doseči prepoznavnost blagovne znamke, ustvariti konkurenčno prednost in povečati prodajo skozi več digitalnih kanalov prodaje na spletu. Kljub temu da postaja digitalni marketing vedno bolj pomemben, pa ne smemo zanemarjati pomen tradicionalnega marketinga, katerega koncepti so še vedno aktualni. Ključ za uspešno marketinško kampanjo je predvsem v ravnovesju med tradicionalnim in digitalnim marketingom, saj oba igrata pomembno vlogo pri oblikovanju marketinške strategije (Bailey, 2020).

Digitalni marketing je področje, ki se hitro spreminja, zato nastajajo vedno nova orodja oziroma strategije. Med najbolj aktualna uvrščamo optimizacijo spletnih strani, vsebinski marketing, marketing z vplivneži, marketing na družbenih omrežjih, E-mail marketing, pridruženi marketing, plačljiv marketing, uporabo umetne inteligence.

Če želijo podjetja izoblikovati učinkovito strategijo digitalnega marketinga, je pomembno, da poznajo njegove prednosti in slabosti. Tako lahko jasno določijo, katera orodja digitalnega marketinga so najbolj primerna za njihove marketinške aktivnosti. Prednosti, ki jih ponuja digitalni marketing, so (Veleva in Tsvetanova, 2020, str. 5–6; Kitak, 2022):

- Visoka stopnja interaktivnosti – interaktivna komunikacija omogoča, da podjetja veliko bolje razumejo potrebe in pričakovanja njihovih kupcev.
- Premagovanje geografskih ovir in omejitev pri marketinških aktivnostih – s pomočjo digitalnega marketinga lahko podjetja komunicirajo s svojimi strankami ali pa prodajajo svoje izdelke/storitve v realnem času kjer koli na svetu.
- Zagotavlja priložnost za hitrejši in fleksibilnejši odziv na potrebe in želje strank.
- Visoka stopnja merljivosti doseženih marketinških rezultatov – rezultati marketinških kampanj so enostavno in natančno merljivi s pomočjo sodobnih statističnih orodij in so na voljo v realnem času, tržnikom pa omogočajo učinkovito analizo porabnikovega vedenja.
- Olajša segmentacijo in ciljanje strank – s tem je možno doseči boljše ciljanje oglasnih sporočil in večjo učinkovitost marketinških aktivnosti.
- Visoka stopnja personalizacije oglasnih sporočil – s pomočjo zbranih spletnih informacij za potrošnike je mogoče ustvariti posamezne ponudbe, ki imajo dodano vrednost ter se tako čim bolj natančno odzvati na njihove potrebe in želje ter tako povečati njihovo zadovoljstvo.
- Ustvarja več prednosti za potrošnike – s pomočjo digitalnih tehnologij lahko potrošniki prejmejo boljše informacije o izdelkih in storitvah, ki jih zanimajo, prav tako pa jih lahko kupijo kar od doma in s tem prihranijo čas.
- Podjetjem omogoča, da dosežejo več uporabnikov s pomočjo družbenih omrežij.
- Poveča promet na spletnih straneh podjetij – razvoj kvalitetnih spletnih oglasov in internetnih publikacij, povezanih z dejavnostjo podjetja ustvarja večjo angažiranost uporabnikov s tematskimi vsebinami, posledično pa se lahko poveča tudi zanimanje za ponujene izdelke/storitve, ki jih podjetje ponuja
- Večkanalni pristop olajša komunikacijo in interakcijo z uporabniki – različne platforme, kot so družbena omrežja, spletne aplikacije in spletna mesta, potrošnikom omogočajo, da postavljajo vprašanja in odgovore dobijo takoj. Tako se lahko podjetja lažje pogovarjajo s svojimi potencialnimi strankami in hitreje zgradijo zaupanje. Podjetja dosežejo svoje občinstvo na različnih platformah in povečajo prepoznavnost blagovne znamke.
- Primeren je tudi za novoustanovljena podjetja ter mala in srednje velika podjetja – zagotavlja visoko stopnjo učinkovitosti z majhnimi naložbami, zato je lahko izjemno uporaben za manjša podjetja.

V koliko želijo podjetja ustvariti učinkovito marketinško strategijo, je dobro, da se poleg prednosti zavedajo tudi slabosti, ki jih ima digitalni marketing. Glavne slabosti so (Veleva in Tsvetanova, 2020, str. 6–8; Kitak, 2022):

- V digitalnem marketingu je treba graditi odnose s strankami, ki jih ne vidimo v živo – to zahteva zelo dobro poznavanje psihologije vedenja spletnih potrošnikov. Nekatera podjetja naredijo napako predvsem, ko se pri oblikovanju digitalnih kampanj osredotočajo po konceptih tradicionalnega marketinga na vedenje potrošnikov in ne na vedenje spletnih potrošnikov, ki se razlikuje. To pa lahko vodi v nižjo učinkovitost marketinških kampanj.
- Digitalne marketinške kampanje lahko uporabniki dojemajo kot neresne, če niso strokovno zasnovane in pravilno usmerjene.
- Spletni ugled podjetij lahko uničijo negativne povratne informacije – to so lahko negativni ali celo žaljivi komentarji o izdelkih, storitvah in blagovnih znamkah, ki so vidni vsem in lahko povzročijo negativni odziv potencialnih kupcev ter njihov odliv h konkurenci.
- Pomanjkanje zaupanja potrošnikov – digitalne marketinške kampanje vključujejo uporabo tehnologij, ki spremljajo in zbirajo podatke o uporabnikih spleta. Marsikateri uporabnik se tako počuti negotov o svoji zasebnosti na spletu in posledično tudi zavrača sodelovanje.
- Preobremenjenost spletnega prostora z oglaševalskimi sporočili – velika količina različnih oglasnih sporočil in njihovo neprestano pojavljanje lahko povzroči negativni odziv pri potrošnikih, kar lahko vpliva tudi na njihov odnos do podjetja.
- Digitalni marketing ni primeren za vse vrste izdelkov, storitev in podjetij – z nekaterimi orodji digitalnega marketinga ni možno učinkovito doseči nekaterih ciljnih skupin kupcev. To so lahko uporabniki, ki spleta ne uporabljajo ali pa tisti, ki ne zaupajo informacijam, ki jih pridobijo na spletu.
- Digitalni marketing je zelo odvisen od tehnike in tehnologije – potrebnega je veliko znanja s tega področja, saj lahko marketinške kampanje ovirajo ali celo preprečijo številne tehnične napake. Te so lahko v obliki prekinjene povezave, počasnega nalaganja oziroma nenalaganja promocijskih sporočil ali spletnih mest, plačljivi oglaševalski gumbi, ki ne delujejo, orodja za statistično analizo, ki informacij ne obdelujejo pravilno.

V preglednici 4 prikazujemo ključne razlike med tradicionalnim in digitalnim trženjem (marketingom).

Preglednica 4: Ključne razlike med tradicionalnim in digitalnim trženjem (marketingom)

Vidik	Tradicionalni marketing	Digitalni marketing
Medij	Klasični mediji – televizija, radio, pasice, panoji, tiskani oglasi, sponzorstva itd.	Digitalni mediji – spletne strani, družbena omrežja, blogi, elektronska pošta itd.
Stroškovna učinkovitost	Manj učinkovit	Stroškovno učinkovitejši.
Gradnja blagovne znamke	Manj učinkovit pri gradnji blagovne znamke.	Učinkovit in hiter za gradnjo blagovne znamke.
Merljivost	Težje merljiva uspešnost.	Enostavno merljiva uspešnost s pomočjo analitičnih orodij.
Komunikacija	Enosmerna.	Dvosmerna.
Doseg	Lokalni.	Globalni.
Ciljanje	Množično, z nizko osebno noto.	Natančno in personalizirano.

Vir: Surbhi, 2021; Vukasović, 2020.

Digitalni marketing je nepogrešljiv del sodobnega poslovnega sveta. S konstantnim spremljanjem trendov in prilagajanjem strategij, lahko podjetja ostanejo konkurenčna v hitro spreminjajočem se digitalnem okolju.

Tržno komuniciranje v vrtcih je ključnega pomena za vzpostavitev zaupanja med vrtcem in starši ter za promocijo vrtčevske ponudbe v lokalni skupnosti. Vključuje širok spekter aktivnosti, kot so uporaba digitalnih in tradicionalnih medijev, organizacija dogodkov, sodelovanje s lokalnimi skupnostmi in izvajanje različnih marketinških strategij. Glavni cilj tržnega komuniciranja v vrtcih je informirati starše o pedagoškem programu, prednostih vrtca in kakovosti storitev ter jih prepričati, da je njihov vrtec prava izbira za njihove otroke. S pravočasno in učinkovito komunikacijo vrtci ne le privabijo nove družine, ampak tudi ohranjajo obstoječe, kar je ključno za dolgoročni uspeh in stabilnost vrtca v lokalnem okolju.

V zadnjem času organizacije čedalje pogosteje oglašujejo preko digitalnih medijev. Digitalni mediji igrajo pomembno vlogo v komunikaciji med vrtci in njihovo ciljno skupino, to je starši otrok v vrtcu. Orodja digitalnega komuniciranja, kot so spletna stran, družbena omrežja, e-poštni marketing, digitalno oglaševanje, sodelovanje z vplivneži in video vsebine omogočajo vrtcem doseči starše na pravi način in ob pravem času. S pomočjo digitalnih kanalov vrtci učinkovito informirajo o svoji ponudbi, pedagoških pristopih, dogodkih in novostih v vrtcu. Poleg tega digitalni marketing omogoča tudi dvosmerno komunikacijo, kjer starši lahko hitro in enostavno dobijo odgovore na svoja vprašanja ter se počutijo bolj vključeni v življenje vrtca. Tako digitalni marketing prispeva k boljši prepoznavnosti vrtca, krepi zaupanje staršev ter

pomaga pri privabljanju novih otrok v vrtec. Nenazadnje vodi boljše razumevanje v zaupanje in dolgoročno zvestobo staršev do vrtca.

4.5 Izvajalci storitev

Pri izvajanju storitev v vrtcu imajo ključno vlogo različni udeleženci, ki skupaj ustvarjajo podporno in stimulatивно okolje za otroke. Vzgojitelji so osrednji del procesa, saj skrbijo za neposredno pedagoško delo z otroki, izvajajo različne aktivnosti in spremljajo razvoj vsakega posameznika. Poleg vzgojiteljev so pomembni tudi drugi strokovni delavci, kot so logopedi, specialni pedagogi in psihologi, ki nudijo podporo otrokom z različnimi potrebami. Starši in skrbniki so ključni partnerji v vzgojnem procesu, saj sodelujejo pri spremljanju otrokovega napredka, komuniciranju z vzgojitelji ter aktivnem sodelovanju pri vrtčevskih dejavnostih. Skupnost v širšem smislu pa igra vlogo pri razvoju vrtcev, saj lahko prispeva k lokalni podpori, sodelovanju pri dogodkih ter zagotavljanju dodatnih virov in priložnosti za otroke. S celostnim sodelovanjem in partnerstvom med vsemi udeleženci se zagotavlja kakovostna izvedba storitev v vrtcu ter spodbuja optimalen razvoj vsakega otroka.

4.6 Vzgojno-izobraževalni proces

Izvajanje vzgojno-izobraževalnega procesa v vrtcih predstavlja temeljno poslanstvo, saj omogoča celostni razvoj otrok v varnem in spodbudnem okolju. Proces, imenovan »procesiranje«, vključuje številne tehnike in načine izvajanja storitev, ki so bistveni za doseganje učinkovitosti in zadovoljstva vseh udeleženi. Trnavčevič in Zupanc Grom (2000, str. 78, 79) poudarjata pomembne kazalnike za dobro procesiranje, kot so diskretnost vseh sodelujočih, izvajanje vsebin v skladu s pedagoškimi načeli, ustrezna razporeditev dnevnega ritma, organizacija dogodkov, roditeljski sestanki, postopki vpisa, načini informiranja in interna komunikacija. Uspešno izvedeni procesi pomembno vplivajo na zadovoljstvo vseh deležnikov ter na splošen ugled vrtca in javno mnenje. Za izvajanje vzgojno-izobraževalnega procesa so odgovorni tako vodstvo vrtca kot tudi pedagoško in nepedagoško osebje, ki skupaj ustvarjajo podporno okolje za otrokovo rast, razvoj in učenje.

4.7 Fizični dokazi

Fizični dokazi predstavljajo ključen element v ocenjevanju kakovosti storitev, saj uporabnikom omogočajo oprijemljiv vpogled v ponudbo organizacije skozi vizualne, zvočne in druge senzorične vtise. V kontekstu izobraževalnih ustanov, kot so vrtci, fizični dokazi vključujejo videz in stanje prostorov, opremljenost igralnic, urejenost zunanjih površin, stanje knjižnice ter splošno čistost in vzdrževanost stavbe. Ti vidiki pomembno vplivajo na prvi vtis staršev in otrok ter so ključni pri oblikovanju zaupanja v kakovost storitev, ki jih ponuja vrtec. Zato je skrb za estetsko dovršenost, funkcionalnost in čistočo prostorov ter njihovo redno vzdrževanje

ključnega pomena za ustvarjanje prijetnega in varnega okolja, ki spodbuja učenje in razvoj otrok.

5 RAZISKAVA IN ANALIZA

5.1 Časovni potek raziskave

Raziskava s spletnim anketiranjem je potekala v časovnem obdobju od 13. 6.–23. 6. 2024. Uporabili smo kvantitativno metodo raziskave.

5.2 Hipoteze

Na podlagi raziskovalnih vprašanj smo postavili tudi sledeči hipotezi:

1. Predpostavljamo, da starši/skrbniki najbolj pogrešajo pojavljanje promocijskih sporočil o dejavnostih Vrtca Ptuj na družbenih omrežjih in spletnih portalih.
2. Predpostavljamo, da so starši/skrbniki mnenja, da bi kratki predstavitveni posnetki o dejavnostih Vrtca Ptuj na spletnih portalih in družbenih omrežjih pozitivno vplivali na lažjo izbiro/odločitev za vpis otroka v Vrtec Ptuj.

5.3 Postopek zbiranja podatkov

Podatke smo zbirali s spletnim anketnim vprašalnikom, ki smo ga kreirali s pomočjo spletnega orodja za izdelavo spletnih anketnih vprašalnikov (1ka). Povezava do anketnega vprašalnika je bila posredovan vsem staršem/skrbnikom otrok, ki so vključeni v predšolsko vzgojo Vrtca Ptuj, ne glede na starost ali socialno-ekonomski položaj in imajo izbran eAsistent za obveščanje o svojem otroku. Reševanje vprašalnika je potekalo nevodeno in anonimno.

Na osnovi zastavljenega raziskovalnega problema, namena in ciljev naloge smo s pomočjo pregleda teoretičnih izhodišč in deskriptivne metode oblikovali vprašalnik. V oporo nam je bil anketni vprašalnik raziskave avtorice Trauner (2021), ki smo ga prilagodili za izvedbo naše raziskave. Anketni vprašalnik smo pilotsko testirali. Testni anketni vprašalnik smo poslali izbranemu vzorcu anketirancev, z namenom, da ugotovimo morebitne pomanjkljivosti in napake vprašalnika. Po testiranju anketnega vprašalnika smo kreirali končno obliko in zaporedje vprašanj.

Vprašalnik zajema pretežno vprašanja zaprtega tipa. Nekatera izmed njih so pol odprtega tipa. Osnovna sociodemografska vprašanja so ob začetku vprašalnika. Vprašanja, ki so vezana na tematiko raziskovanja, so razdeljena v več sklopov vprašanj (izbira vrtca, ocena vpletenosti v proces odločanja, vpliv dejavnikov, zadovoljstvo uporabnikov, vpliv tržnega komuniciranja). V sklopu vprašanj se ponekod zvrstijo vprašanja z navajanjem trditev. Anketiranci so jih ocenjevali na petstopenjski Likertovi lestvici in sicer glede na strinjanje in pomembnost navedenih aktivnosti.

5.4 Raziskovalni vzorec

Raziskava je bila opravljena na neverjetnostnem, priložnostnem vzorcu ($n = 257$), kar pomeni, da pridobljenih rezultatov ne moremo posplošiti na celotno populacijo staršev/skrbnikov otrok, vključenih v vrtce v Sloveniji. Zajeli smo starše/skrbnike otrok, ki so vključeni v predšolsko vzgojo Vrtca Ptuj, ne glede na starost ali socialno-ekonomski položaj in imajo izbran eAsistent za obveščanje o svojem otroku. Anketni vprašalnik je bil posredovan 1337 staršem/skrbnikom (v nadaljevanju anketiranci), ustrezno ga je rešilo 259 anketirancev, neustrezno pa 217 anketirancev. V nadaljnjo analizo bomo uporabili v celoti izpolnjenih 259 anketnih vprašalnikov.

Preglednica 5: Raziskovalni vzorec in strukturni odstotek glede na družinsko vlogo anketiranih

Družinska vloga	Frekvenca	Odstotek
Oče	43	17%
Mati	218	83%
Skrbnik	0	0
Skupaj	259	100,0

Vir: Lasten

Iz preglednice 5 je razvidno, da je anketni vprašalnik izpolnilo največ mamic, in sicer 83 %, očetje so izpolnili 17 % anketnih vprašalnikov. V raziskavi ni sodeloval skrbnik otroka.

Preglednica 6: Status anketiranih

Status	Frekvenca	Odstotek
Študent	3	1%
Zaposlen	235	91%
Samozaposlen	10	4%
Brez zaposlitve	5	2%
Gospodinja	2	1%
Kmet	1	0%
Drugo	3	1%
Skupaj	259	100%

Vir: Lasten

Iz preglednice 6 je razvidno, da je anketni vprašalnik izpolnilo največ zaposlenih oseb, in sicer 91 %.

V nadaljevanju nas je zanimala starostna struktura anketirancev. Z analizo podatkov

ugotavljamo, da je anketni vprašalnik izpolnilo največ anketiranih, starih od 31 do 35 let (42 %), najmanj pa anketiranih, starih do 20 let (6 %).

5.5 Rezultati in razprava

V nadaljevanju naloge predstavljamo in analiziramo podatke vsebinskih vprašanj iz anketnega vprašalnika.

Uvodoma smo anketirance vprašali koliko otrok imajo anketiranci vključenih v Vrtec Ptuj.

Preglednica 7: Število otrok anketiranih vključenih v Vrtec Ptuj

Število otrok v vrtcu	Frekvenca	Odstotek
1	201	78%
2	57	22%
3 ali več	1	0%
Skupaj	259	100%

Vir: Lasten

Iz preglednice 7 je razvidno, da ima največ anketiranih (78 %) enega otroka, ki je vključen v Vrtec Ptuj.

Sledilo je vprašanje glede lokacije enote Vrtca Ptuj, ki ga obiskuje otrok.

Preglednica 8: Lokacija enote Vrtca Ptuj, ki ga obiskuje otrok

Lokacija enote Vrtca Ptuj	Frekvenca	Odstotek
V domačem kraju oz. kraju bivanja	229	88%
V kraju, kjer imajo starši/skrbniki zaposlitev	21	8%
3 (Drugo:)	9	3%
Skupaj	259	100%

Vir: Lasten

V raziskavi ugotavljamo, da največ otrok (88 %) obiskuje enoto Vrtca Ptuj, ki je locirana v domačem kraju oz. v kraju bivanja (preglednica 8).

Anketirance smo v sklopu naslednjega vprašanja vprašali, ali je bil vrtec, ki ga obiskuje njihov otrok, njihova prva izbira.

Preglednica 9: Prva izbira vrtca

Vrtec Ptuj kot prva izbira	Frekvenca	Odstotek
Da	234	90%
Ne	25	10%
Skupaj	259	100%

Vir: Lasten

Iz preglednice 9 je razvidno, da je kar pri 90 % anketiranih vrtec, ki ga obiskuje njihov otrok, njihova prva izbira.

Sledilo je vprašanje, ali so v času pred vpisom izbirali med več ponudniki predšolske vzgoje.

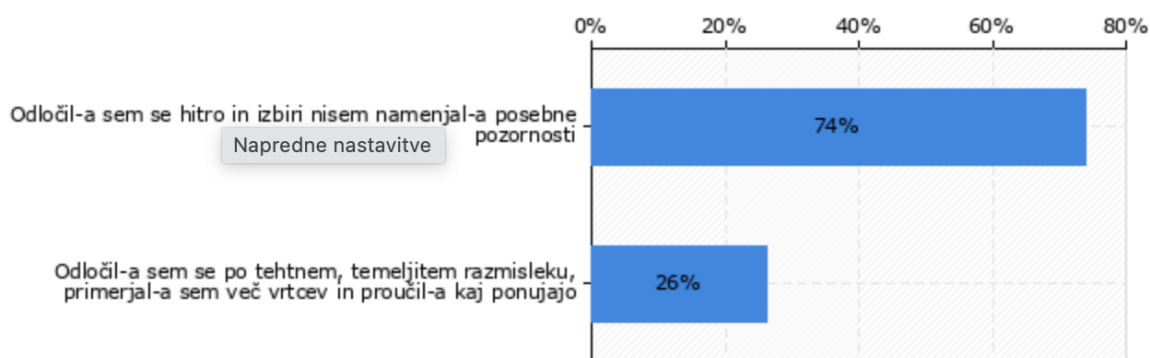
Preglednica 10: Izbira med več ponudniki predšolske vzgoje pred vpisom v vrtec

Izbira med več ponudniki	Frekvenca	Odstotek
Da	52	20%
Ne	207	80%
Skupaj	259	100%

Vir: Lasten

Iz preglednice 10 je razvidno, da 80 % anketiranih v času pred vpisom otroka v vrtec ni izbiralo med več ponudniki predšolske vzgoje.

V raziskavi nas je hkrati zanimala vpletenost anketiranih v proces odločanja o izbiri vrtca.

Graf 1: Vpletenost anketiranih v proces odločanja o izbiri vrtca

Vir: Lasten

74% anketiranih se je odločilo hitro in izbiri niso namenjali posebne pozornosti, medtem ko se je 26 % anketiranih odločilo po tehtnem, temeljitem razmisleku, primerjali so več vrtcev in proučili kaj ponujajo (graf 1).

V nadaljevanju so anketirani ocenjevali strinjanje na Likertovi lestvici od 1 (sploh se ne strinjam) do 5 (povsem se strinjam) s trditvami, povezanimi s procesom odločanja izbire vrtca.

Preglednica 11: Trditve, povezane s procesom odločanja izbire vrtca

Trditve, povezane s procesom odločanja izbire vrtca	Povprečna ocena
Izbira vrtca je zame pomembna odločitev.	4,2
Pred izbiro vrtca sem točno vedel-a, kaj želim.	4,0
Pred izbiro vrtca nisem imel-a oblikovanih zahtev in pričakovanj.	3,0
Pred izbiro sem primerjal-a več vrtcev.	2,9
Izbral-a bi drug vrtec, če bi bil cenovno dostopnejši.	2,7
Izbral-a sem vrtec, ki so mi ga priporočili drugi.	2,5
Pred izbiro sem osebno obiskal-a vrtec.	2,5

Vir: Lasten

Iz preglednice 11 je razvidno, da je za večino anketiranih izbira vrtca pomembna odločitev (povprečna ocena = 4,2). Pred izbiro vrtca so točno vedeli, kaj želijo (povprečna ocena = 4,0).

Sledilo je vprašanje: V kolikšni meri so navedeni dejavniki vplivali na vašo izbiro? Anketirani so med naborom dejavnikov imeli možnost izbrati 5 dejavnikov izbire vrtca, in sicer:

- Zunanji videz vrtca (stavba in igrišče).
- Kakovost izvajanja vzgojno-izobraževalnega dela.
- Pretekle izkušnje z vrtcem.
- Opremljenost in notranja urejenost (igralnic in drugih prostorov).
- Zaposleni v vrtcu (strokovna usposobljenost zaposlenih).
- Prepoznavnost vrtca v okolju.
- Lokacija (dostopnost, bližina bivališča).
- Poslovalni čas vrtca oziroma enote.
- Dodatne aktivnosti in ponudba obogatitvenih dejavnosti.
- Cena vrtca.
- Kakovostna hrana in sestava jedilnika.
- Priporočila znancev, prijateljev, sorodnikov, drugih.

Izbranih 5 dejavnikov so nato razvrstili od prvega (najpomembnejši dejavnik izbire vrtca) do petega mesta (dejavnik, ki je na odločanje o izbiri vrtca vplival v najmanjši meri).

Graf 2: Dejavniki, ki so vplivali na proces izbire vrtca

Vir: Lasten

Iz grafa 2 je razvidno, da so anketirani na prvo mesto postavili lokacijo vrtca (povprečna ocena = 4,5), na drugo mesto kakovost izvajanja vzgojno-izobraževalnega dela in poslovalni čas vrtca oziroma enote (povprečna ocena = 4,2), na tretje mesto so postavili zaposlene v vrtcu in njihovo strokovno usposobljenost (povprečna ocena = 4), na četrto mesto so umestili kakovost hrane in sestavo jedilnika (povprečna ocena = 3,8) in na peto mesto dodatne aktivnosti in ponudbo obogatitvenih dejavnosti (povprečna ocena = 3,7). Cena vrtca (povprečna ocena = 3,1) zunanji videz vrtca in njegova prepoznavnost v okolju (povprečna ocena = 3,3) so dejavniki, ki so na odločanje anketiranih o izbiri vrtca vplivali v najmanjši meri.

V nadaljevanju so anketiranci oceno strinjanja s posameznimi trditvami, ki se nanašajo na proces izbire vrtca, podali na Likertovi lestvici od 1 (sploh se ne strinjam) do 5 (povsem se strinjam).

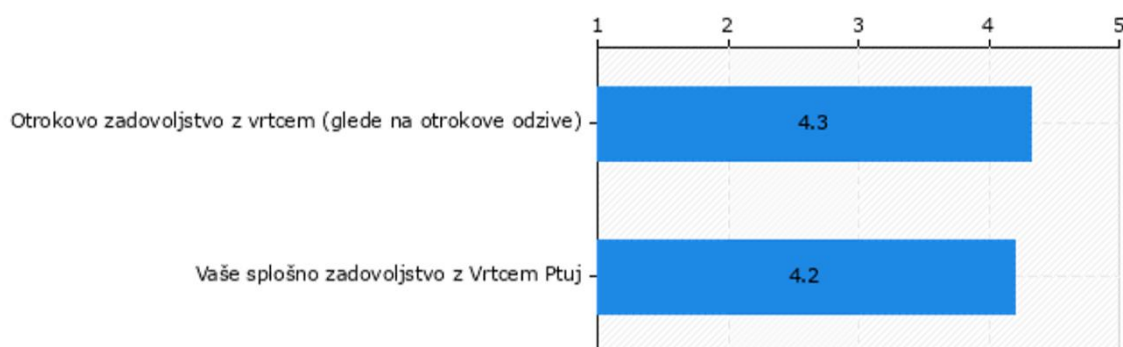
Graf 3: Proces izbire vrta

Vir: Lasten

Iz grafa 3 je razvidno, da se anketirani v povprečju najbolj strinjajo, da sta lokacija vrta in izbral-a sem vrtec, za katerega menim, da ima zaposlene strokovne vzgojitelje (povprečna ocena = 3,8) pomembno vplivala na izbiro vrta. Najmanj se v povprečju strinjajo, da je na izbiro vrta pomembno vplivala cena storitve (povprečna ocena = 2,7).

V nadaljevanju so anketirani odgovorili na vprašanje: Ali bi se ponovno odločili za trenutno izbran vrtec, Vrtec Ptuj? Na osnovi analize podatkov ugotavljamo, da bi se 95 % anketirancev ponovno odločilo za trenutno izbran vrtec – Vrtec Ptuj.

Svojo splošno oceno zadovoljstva z vrtcem in otrokovo zadovoljstvo z Vrtcem Ptuj (glede na otrokove odzive) so anketirani podali z oceno 1 (zelo nezadovoljen) do 5 (zelo zadovoljen).

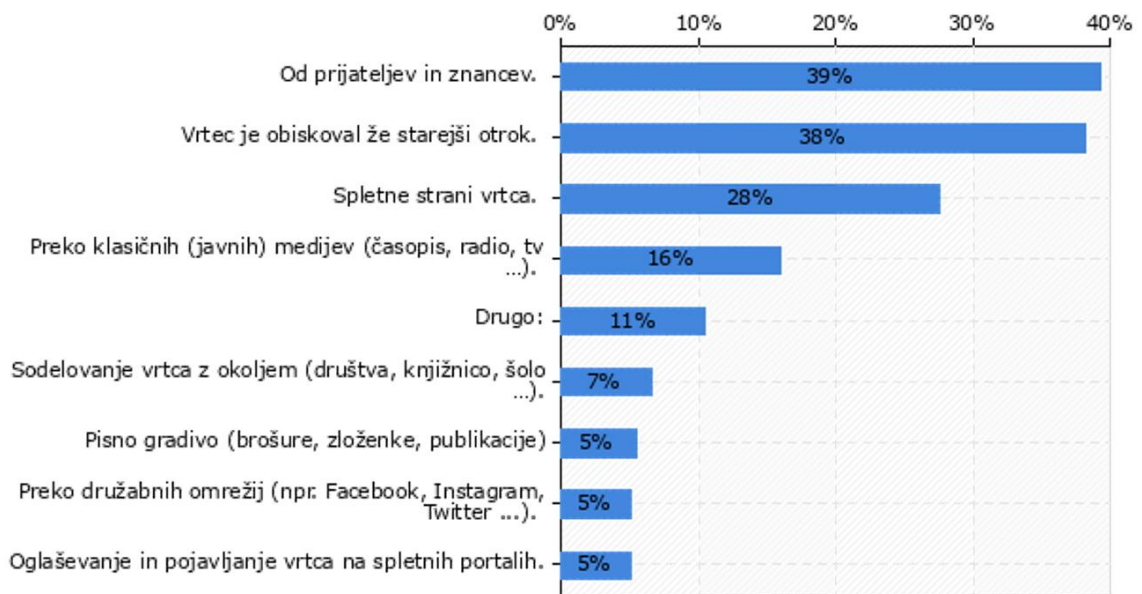

Graf 4: Ocena zadovoljstva z Vrtcem Ptuj

Vir: Lasten

Iz grafa 4 je razvidno, da so anketirani v povprečju zadovoljni z vrtcem (povprečna ocena = 4,3), prav tako pa so z vrtcem zadovoljni tudi njihovi otroci (povprečna ocena = 4,2).

V nadaljevanju raziskave smo pozornost namenili pridobivanju informacij o vrtcu. Anketirane smo vprašali: Kako oz. kje ste izvedeli za Vrtec Ptuj?

Graf 5: Informacije o vrtcu, pred vpisom otroka v Vrtec Ptuj

Vir: Lasten

Iz grafa 5 je razvidno, da je največ anketiranih, to je 39 %, informacije o Vrtcu Ptuj pridobilo od prijateljev in znancev, sledi odgovor vrtec je obiskoval že starejši otrok (38 %) in na spletni strani vrtca (28%). Najmanj anketiranih, to je 5 %, pa je informacije o vrtcu pridobilo z oglaševanjem in pojavljanjem vrtca na spletnih portalih.

V nadaljevanju je sledilo vprašanje: Kako bi na splošno ocenili pomembnost navedenih aktivnosti Vrtca Ptuj? Anketirani so pomembnost posameznih trženjskih aktivnosti Vrtca Ptuj zanje ocenjevali na Likertovi lestvici od 1 (popolnoma nepomembne) do 5 (zelo pomembne).

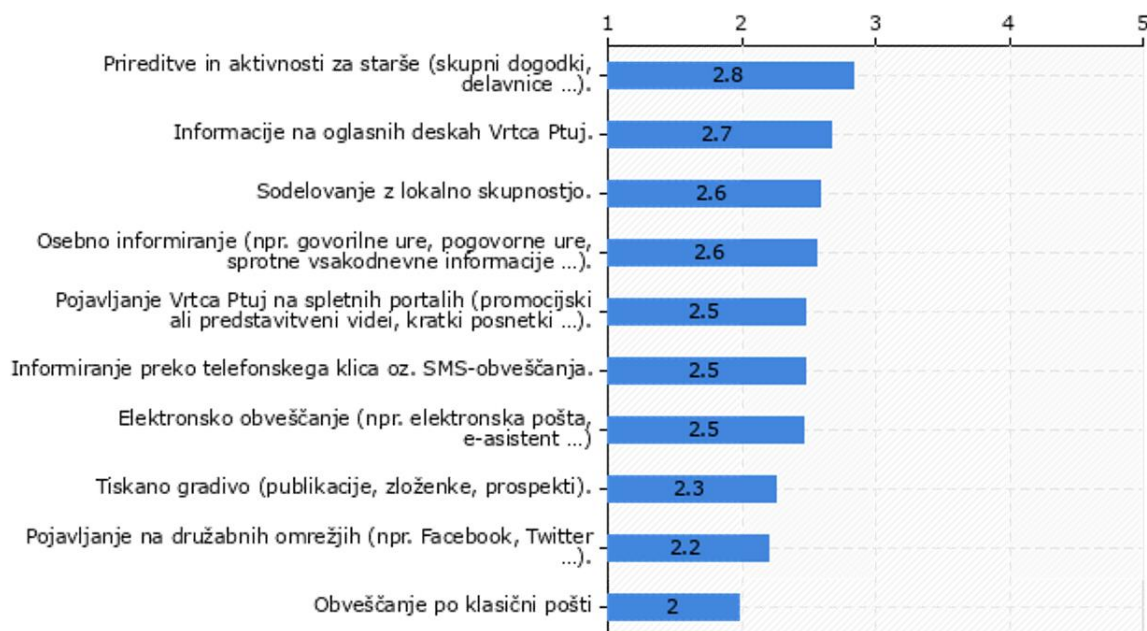

Graf 6: Splošna ocena pomembnosti trženjskih aktivnosti

Vir: Lasten

Iz grafa 6 je razvidno, da sta anketiranim v povprečju najbolj pomembna e-obveščanje (elektronska pošta, e-asistent za vrtce) (povprečna ocena = 4,6) in osebna komunikacija z vrtcem (roditeljski sestanki, pogovorne ure) (povprečna ocena = 4,5). Najmanj pomembno jim je informiranje po klasični pošti (povprečna ocena = 2,9) in pojavljanje vrtca na družbenih omrežjih (Facebook, Twitter) (povprečna ocena = 3).

Na naslednje vprašanje: Katere aktivnosti Vrtca Ptuj pogrešate?, so anketirani podali oceno od 1 (sploh ne pogrešam) do 5 (zelo pogrešam).

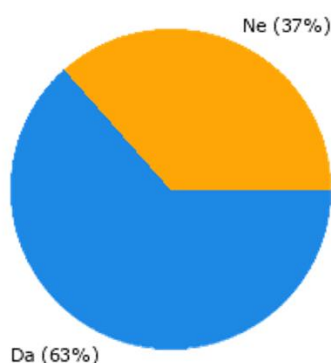

Graf 7: Aktivnosti Vrtca Ptuj, ki jih anketirani pogrešajo

Vir: Lasten

Iz grafa 7 je razvidno, da anketirani v povprečju najbolj pogrešajo prireditve in aktivnosti za starše, kot so skupni dogodki, delavnice (povprečna ocena = 2,8), najmanj pa v povprečju pogrešajo obveščanje po klasični pošti.

Zadnje vprašanje se je glasilo: Ali menite, da bi kratki predstavitveni posnetki/povzetki dela v Vrtcu Ptuj na spletnih portalih in družabnih omrežjih pozitivno vplivali na lažjo izbiro/odločitev staršev/skrbnikov za vpis otroka v Vrtec Ptuj?

Graf 8: Pomembnost video posnetkov o Vrtcu Ptuj v procesu odločitev o izbiri vrtca

Vir: Lasten

Iz grafa 8 je razvidno, da 63 % anketiranih meni, da bi kratki predstavitevni posnetki/povzetki dela v Vrtec Ptuj na spletnih portalih in družabnih omrežjih pozitivno vplivali na lažjo izbiro/odločitev staršev/skrbnikov za vpis otroka v Vrtec Ptuj

5.6 Odgovori na raziskovalna vprašanja in testiranje hipotez

Na podlagi rezultatov raziskave podajamo odgovore na raziskovalna vprašanja (RV).

RV1: *Kateri dejavniki vplivajo na proces odločanja o izbiri vrtca?*

Dejavnike, ki so v največji meri vplivali na proces odločanja o izbiri vrtca prikazujemo v preglednici 12.

Preglednica 12: Dejavniki, ki so vplivali na proces izbire vrtca

Dejavniki, ki so vplivali na izbiro vrtca	Povprečna ocena	Std. odklon
Lokacija (dostopnost, bližina bivališča).	4,5	0,73
Kakovost izvajanja vzgojno-izobraževalnega dela.	4,2	0,78
Poslovalni čas vrtca oziroma enote.	4,2	0,92
Zaposleni v vrtcu (strokovna usposobljenost zaposlenih).	4,0	0,98
Kakovostna hrana in sestava jedilnika.	3,8	0,98
Dodatne aktivnosti in ponudba obogatitvenih dejavnosti.	3,7	1,00
Opremljenost in notranja urejenost (igralnic in drugih prostorov).	3,7	0,97
Pretekle izkušnje z vrtcem.	3,6	1,21
Priporočila znancev, prijateljev, sorodnikov, drugih.	3,4	1,07
Zunanji videz vrtca (stavba in igrišče).	3,3	1,12
Prepoznavnost vrtca v okolju.	3,3	1,11
Cena vrtca.	3,1	1,20

Vir: Lasten

Iz preglednice 12 je razvidno, da so anketirani na prvo mesto postavili lokacijo vrtca (povprečna ocena = 4,5), na drugo mesto kakovost izvajanja vzgojno-izobraževalnega dela in poslovalni čas vrtca oziroma enote (povprečna ocena = 4,2), na tretje mesto so postavili zaposlene v vrtcu in njihovo strokovno usposobljenost (povprečna ocena = 4), na četrto mesto so umestili kakovost hrane in sestavo jedilnika (povprečna ocena = 3,8) in na peto mesto dodatne aktivnosti in ponudbo obogatitvenih dejavnosti ter opremljenost in notranja

urejenost (igralnic in drugih prostorov) (povprečna ocena = 3,7). Cena vrtca (povprečna ocena = 3,1) zunanji videz vrtca in njegova prepoznavnost v okolju (povprečna ocena = 3,3) so dejavniki, ki so na odločanje anketiranih o izbiri vrtca vplivali v najmanjši meri.

Standardni odkloni za dejavnike, ki vplivajo na izbiro vrtca, kažejo na različne stopnje razpršenosti mnenj med anketiranci. Najnižji standardni odklon (0,73) je pri dejavniku "Lokacija (dostopnost, bližina bivališča)," kar nakazuje na največje soglasje med anketiranci glede pomembnosti tega dejavnika. Dejavnik "Kakovost izvajanja vzgojno-izobraževalnega dela" ima standardni odklon 0,78, kar prav tako kaže na visoko stopnjo soglasja. "Poslovalni čas vrtca oziroma enote" ima standardni odklon 0,92, kar pomeni, da so mnenja o tem dejavniku nekoliko bolj raznolika. Višji standardni odkloni so pri dejavnikih "Zaposleni v vrtcu (strokovna usposobljenost zaposlenih)" in "Kakovostna hrana in sestava jedilnika" (oba 0,98), kar nakazuje na zmerno razpršenost mnenj. "Dodatne aktivnosti in ponudba obogatitvenih dejavnosti" ima standardni odklon 1,00, kar kaže na raznolikost mnenj glede pomembnosti te ponudbe. Dejavnik "Opremljenost in notranja urejenost" ima standardni odklon 0,97, kar kaže na relativno enotna mnenja. Višji standardni odkloni so pri dejavnikih "Pretekle izkušnje z vrtcem" (1,21), "Priporočila znancev, prijateljev, sorodnikov" (1,07), "Zunanji videz vrtca" (1,12), "Prepoznavnost vrtca v okolju" (1,11) in "Cena vrtca" (1,20), kar kaže na večjo raznolikost mnenj med anketiranci glede teh dejavnikov.

RV2: Na osnovi katerih dejavnikov so se starši/skrbniki odločili za izbiro vrtca?

Rezultati naše raziskave kažejo na pomembne dejavnike, ki vplivajo na izbiro vrtca pri starših/skrbnikih. Prikazujemo jih v preglednici 13.

Preglednica 13: Proces izbire vrtca

Trditve, ki se nanašajo na proces izbire vrtca	Povprečna ocena	Std. odklon
Odločil-a sem se za vrtec, ki je najbližji bivališču in nisem razmišljal-a o drugih alternativah.	3,8	1,15
Izbral-a sem vrtec, za katerega menim, da ima zaposlene strokovne vzgojitelje.	3,8	0,92
Na izbiro je vplivala ponudba dejavnosti, ki jo ponujajo v vrtcu	3,1	1,06
Na končno izbiro je pomembno vplival osebni stik z vrtcem.	3,1	1,14
Ugled vrtca v okolju, kjer deluje, je pomembno vplival na mojo izbiro.	3,1	1,08
Na izbiro so vplivale informacije, ki sem jih pridobil-a preko spletne strani vrtca.	2,9	1,08
K vpisu me je navdušila dodatna ponudba in ponudba obogatitvenih dejavnosti.	2,9	1,09

Na izbiro vrtca je pomembno vplivala cena storitve.	2,7	1,05
---	-----	------

Vir: Lasten

Kot je razvidno iz preglednice 13, povprečne ocene kažejo, da starši/skrbniki najbolj cenijo lokacijo vrtca in strokovnost vzgojiteljev (povprečna ocena = 3,8). Nasprotno pa cena storitve vpliva najmanj na njihovo odločitev (povprečna ocena = 2,7). Standardni odklon meri razpršenost ocen okoli povprečja. V našem primeru imajo izjave "Odločil-a sem se za vrtec, ki je najbližji bivališču in nisem razmišljal-a o drugih alternativah" in "Izbral-a sem vrtec, za katerega menim, da ima zaposlene strokovne vzgojitelje" najvišjo povprečno oceno (3,8), vendar različen standardni odklon (1,15 in 0,92). Nizek standardni odklon pri strokovnosti vzgojiteljev (0,92) nakazuje, da se večina anketirancev strinja s to trditvijo, kar pomeni homogeno mnenje. Po drugi strani pa standardni odklon pri lokaciji vrtca (1,15) nakazuje nekoliko večjo variabilnost v odgovorih, kar pomeni, da imajo anketiranci bolj različna mnenja o pomenu lokacije.

Izjava "Na izbiro je vplivala ponudba dejavnosti, ki jo ponujajo v vrtcu" ima standardni odklon 1,06, kar kaže na zmerno razpršenost mnenj. Podobno imajo izjave "Na končno izbiro je pomembno vplival osebni stik z vrtcem" (1,14), "Ugled vrtca v okolju, kjer deluje, je pomembno vplival na mojo izbiro" (1,08), "Na izbiro so vplivale informacije, ki sem jih pridobil-a preko spletne strani vrtca" (1,08), in "K vpisu me je navdušila dodatna ponudba in ponudba obogatitvenih dejavnosti" (1,09) podobno razpršenost, kar kaže na raznoliko mnenje med anketiranci. Najnižji standardni odklon med vsemi trditvami je pri izjavi "Izbral-a sem vrtec, za katerega menim, da ima zaposlene strokovne vzgojitelje" (0,92), kar pomeni, da je to mnenje med anketiranci najbolj konsistentno. Največja variabilnost pa je pri izjavi "Odločil-a sem se za vrtec, ki je najbližji bivališču in nisem razmišljal-a o drugih alternativah" (1,15), kar kaže na največjo razpršenost mnenj med anketiranci.

RV 3: Katere trženjske aktivnosti Vrtca Ptuj so staršem/skrbnikom pomembne?

Raziskava se osredotoča na to, katere trženjske aktivnosti Vrtca Ptuj so staršem/skrbnikom pomembne. Rezultate prikazujemo v preglednici 14.

Preglednica 14: Pomen trženjskih aktivnosti Vrtca Ptuj

Pomen trženjskih aktivnosti	Povprečna ocena	Std. odklon
E-obveščanje (npr. elektronske pošte, e-asistenta za vrtce).	4,6	0,55
Osebna komunikacija (roditeljski sestanki, pogovorne ure ...).	4,5	0,57
Sodelovanje z okoljem (društva, knjižnice, osnovna šola ...).	4,2	0,80
Informacije na oglasnih deskah vrtca	4,1	0,69
Informacije na spletni strani vrtca in na spletnih portalih.	4,0	0,73

Informiranje preko telefonskega klica oz. SMS-obveščanja.	3,8	0,92
Ponudba tiskanega gradiva (publikacije, zloženke, prospekti).	3,4	0,88
Pojavljanje v klasičnih medijih (tv, radio ...).	3,2	0,95
Pojavljanje na družabnih omrežjih (npr. Facebook, Twitter ...).	3,0	1,04
Informiranje po klasični pošti.	2,9	1,06

Vir: Lasten

Staršem/skrbnikom sta v povprečju najbolj pomembna e-obveščanje (elektronska pošta, e-asistent za vrtce) (povprečna ocena = 4,6) in osebna komunikacija z vrtcem (roditeljski sestanki, pogovorne ure) (povprečna ocena = 4,5). Najmanj pomembno jim je informiranje po klasični pošti (povprečna ocena = 2,9) in pojavljanje vrtca na družbenih omrežjih (Facebook, Twitter) (povprečna ocena = 3) (preglednica 14).

Standardni odklon meri razpršenost ocen okoli povprečja in v našem primeru razkriva zanimive ugotovitve o pomembnosti trženjskih aktivnosti Vrtca Ptuj za starše/skrbnike. Najnižji standardni odklon (0,77) je prisoten pri trditvi "Komunikacija z vzgojiteljicami," kar nakazuje, da se večina anketirancev močno strinja s to trditvijo in kaže na homogeno mnenje o njenem pomenu. Trditev "Neposredna komunikacija z ravnateljem" ima standardni odklon 0,86, kar kaže na rahlo večjo variabilnost v odgovorih, vendar je mnenje še vedno razmeroma enotno. Srečanja in dogodki za starše imajo standardni odklon 0,98, kar kaže na zmerno razpršenost mnenj. Spletna stran vrtca ima standardni odklon 1,04, kar pomeni, da so mnenja o njenem pomenu bolj raznolika. Najvišji standardni odklon (1,20) je prisoten pri trditvi "Prisotnost in aktivnosti na socialnih omrežjih," kar nakazuje na največjo razpršenost mnenj med anketiranci. To pomeni, da so mnenja o pomenu prisotnosti in aktivnosti na socialnih omrežjih najbolj različna.

RV4: Kje so starši/skrbniki pridobili informacije o Vrtcu Ptuj v procesu izbire vrtca?

Največ anketiranih (39 %) je informacije o Vrtcu Ptuj pridobilo od prijateljev in znancev, sledi odgovor vrtec je obiskoval že starejši otrok (38%) in na spletni strani vrtca (28%). Najmanj anketiranih, to je 5 %, pa je informacije o vrtcu pridobilo z oglaševanjem in pojavljanjem vrtca na spletnih portalih. Pod odgovor drugo so najpogostoje navedli, da so delali v kateri izmed enot Vrtca Ptuj ali pa so sami obiskovali Vrtec Ptuj (preglednica 15).

Preglednica 15: Informacije o vrtcu, pred vpisom otroka v Vrtec Ptuj

Vir informacij o Vrtcu Ptuj	Frekvenca	Odstotek
Od prijateljev in znancev.	101	39%
Preko klasičnih (javnih) medijev (časopis, radio, tv ...).	41	16%

Preko družabnih omrežij (npr. Facebook, Instagram, Twitter ...).	13	5%
Oglaševanje in pojavljanje vrtca na spletnih portalih.	13	5%
Spletne strani vrtca.	71	27%
Sodelovanje vrtca z okoljem (društva, knjižnico, šolo ...).	17	7%
Pisno gradivo (brošure, zloženke, publikacije)	14	5%
Vrtec je obiskoval že starejši otrok.	98	38%
Drugo:	27	10%

Vir: Lasten

RV5: Kakšno je splošno zadovoljstvo staršev/skrbnikov in otrok (glede na otrokove odzive) s storitvami predšolske vzgoje v Vrtcu Ptuj?

Raziskava ocenjuje splošno zadovoljstvo staršev/skrbnikov in otrok (glede na otrokove odzive) s storitvami predšolske vzgoje v Vrtcu Ptuj. Svojo splošno oceno zadovoljstva z vrtcem in otrokovo zadovoljstvo z vrtcem (glede na otrokove odzive) so anketirani podali z oceno 1 (zelo nezadovoljen) do 5 (zelo zadovoljen).

Ugotavljamo, da so anketirani v povprečju zadovoljni z vrtcem (povprečna ocena = 4,2), prav tako pa so z vrtcem zadovoljni tudi njihovi otroci (povprečna ocena = 4,3). Standardni odklon pri oceni zadovoljstva staršev/skrbnikov znaša 0,85, kar kaže na zmerno razpršenost ocen okoli povprečja. To pomeni, da so ocene zadovoljstva med starši/skrbniki relativno konsistentne, vendar obstaja nekaj variabilnosti, kar nakazuje na manjše razlike v njihovih ocenah zadovoljstva. Standardni odklon pri oceni zadovoljstva otrok znaša 0,79. Tudi ta vrednost kaže na zmerno razpršenost ocen. Oba standardna odklona kažeta na relativno doslednost ocen zadovoljstva, pri čemer so ocene zadovoljstva otrok nekoliko bolj enotne kot ocene zadovoljstva staršev/skrbnikov. Interpretacija prikazuje visoko raven zadovoljstva med starši/skrbniki in otrok ter poudarja doslednost ocen, kar nakazuje na splošno pozitivno percepcijo storitev, ki jih nudi Vrtec Ptuj (preglednica 16).

Preglednica 16: Ocena zadovoljstva z Vrtcem Ptuj

Ocena zadovoljstva	Povprečna ocena	Std. odklon
Vaše splošno zadovoljstvo z Vrtcem Ptuj	4,2	0,85
Otrokovo zadovoljstvo z vrtcem (glede na otrokove odzive)	4,3	0,79

Vir: Lasten

V raziskavi smo postavili tudi sledeči hipotezi:

H1: Predpostavljamo, da starši/skrbniki najbolj pogrešajo pojavljanje promocijskih sporočil o dejavnostih Vrtca Ptuj na družbenih omrežjih in spletnih portalih.

V raziskavi ugotavljamo, da anketirani v povprečju najbolj pogrešajo prireditve in aktivnosti za starše, kot so skupni dogodki, delavnice (povprečna ocena = 2,8), informacije na oglasnih deskah Vrtca Ptuj (povprečna ocena = 2,7), sodelovanje z lokalno skupnostjo (povprečna ocena = 2,6) in osebno informiranje, kot so govorilne ure, pogovorne ure, sprotne vsakodnevne informacije (povprečna ocena = 2,6), najmanj pa pogrešajo pojavljanje na družbenih omrežjih (povprečna ocena = 2,2) in obveščanje po klasični pošti (povprečna ocena = 2). Na osnovi rezultatov raziskave hipotezo 1 zavrnamo.

Standardni odkloni za aktivnosti Vrtca Ptuj, ki jih anketirani pogrešajo, kažejo na različne stopnje razpršenosti mnenj med anketiranci. Najvišji standardni odklon (1,18) je pri aktivnosti "Prireditve in aktivnosti za starše (skupni dogodki, delavnice ...)," kar nakazuje na največjo razpršenost mnenj, kar pomeni, da imajo starši/skrbniki zelo različna stališča o pomembnosti te aktivnosti. Aktivnost "Osebno informiranje (npr. govorilne ure, pogovorne ure, sprotne vsakodnevne informacije ...)" ima standardni odklon 1,05, kar kaže na zmerno razpršenost mnenj. Podobno imajo aktivnosti "Elektronsko obveščanje (npr. elektronska pošta, e-asistent ...)," "Informacije na oglasnih deskah Vrtca Ptuj," "Pojavljanje Vrtca Ptuj na spletnih portalih (promocijski ali predstavitveni videi, kratki posnetki ...)," in "Pojavljanje na družabnih omrežjih (npr. Facebook, Twitter ...)" standardne odklone med 1,00 in 1,04, kar kaže na zmerno razpršenost mnenj med anketiranci. Manjša razpršenost mnenj je pri aktivnostih "Sodelovanje z lokalno skupnostjo" (0,99) in "Informiranje preko telefonskega klica oz. SMS-obveščanja" (0,97), kar pomeni, da so stališča glede teh aktivnosti nekoliko bolj enotna. Najnižji standardni odklon (0,92) je pri aktivnosti "Obveščanje po klasični pošti," kar nakazuje na najbolj dosledna mnenja med anketiranci in največje soglasje glede te aktivnosti (preglednica 17).

Preglednica 17: Aktivnosti Vrtca Ptuj, ki jih anketirani pogrešajo

Aktivnosti Vrtca Ptuj, ki jih anketirani pogrešajo	Povprečje	Std. odklon
Prireditve in aktivnosti za starše (skupni dogodki, delavnice ...).	2,8	1,18
Informacije na oglasnih deskah Vrtca Ptuj.	2,7	1,03
Sodelovanje z lokalno skupnostjo.	2,6	0,99
Osebno informiranje (npr. govorilne ure, pogovorne ure, sprotne vsakodnevne informacije ...).	2,6	1,05
Elektronsko obveščanje (npr. elektronska pošta, e-asistent ...)	2,5	1,04

Pojavljanje Vrtca Ptuj na spletnih portalih (promocijski ali predstavitveni videi, kratki posnetki ...).	2,5	1,03
Informiranje preko telefonskega klica oz. SMS-obveščanja.	2,5	0,97
Tiskano gradivo (publikacije, zloženke, prospekti).	2,3	1,00
Pojavljanje na družabnih omrežjih (npr. Facebook, Twitter ...).	2,2	1,03
Obveščanje po klasični pošti	2,0	0,92

Vir: Lasten

H2: Predpostavljamo, da so starši/skrbniki mnenja, da bi kratki predstavitveni posnetki o dejavnostih Vrtca Ptuj na spletnih portalih in družbenih omrežjih pozitivno vplivali na lažjo izbiro/odločitev za vpis otroka v Vrtec Ptuj.

Na osnovi analize podatkov ugotavljamo, da 63 % anketiranih meni, da bi kratki predstavitveni posnetki/povzetki dela v Vrtcu Ptuj na spletnih portalih in družabnih omrežjih pozitivno vplivali na lažjo izbiro/odločitev staršev/skrbnikov za vpis otroka v Vrtec Ptuj (preglednica 18). Na osnovi rezultatov raziskave hipotezo 2 potrjujemo.

Preglednica 18: Pomembnost video posnetkov o Vrtcu Ptuj

Pomembnost video posnetkov o Vrtcu Ptuj	Frekvenca	Odstotek
Da	163	63%
Ne	94	37%

Vir: Lasten

6 SKLEPNE UGOTOVITVE

Predšolska vzgoja predstavlja ključno obdobje v otrokovem razvoju, saj postavlja temelje za vseživljenjsko učenje in osebnostno rast. Kakovostna predšolska vzgoja ne vključuje le skrbi za otroka, temveč tudi vzgojno-izobraževalne programe, ki spodbujajo otrokov kognitivni, socialni, emocionalni in fizični razvoj.

Raziskava o dejavnikih, ki vplivajo na odločitev staršev/skrbnikov pri izbiri vrtca, podaja pomembne ugotovitve, ki lahko pripomorejo k nadaljnjemu razvoju in izboljšanju storitev Vrtca Ptuj.

Najpomembnejši dejavnik pri izbiri vrtca je lokacija vrtca, kar poudarja potrebo po zagotavljanju enostavnega dostopa do vrtca za čim večje število družin. Poleg tega starši/skrbniki visoko cenijo kakovost vzgojno-izobraževalnega programa in poslovalni čas vrtca, kar kaže na potrebo po fleksibilnosti in inovativnosti v ponudbi storitev predšolske vzgoje. Usposobljenost zaposlenih v vrtcu je prav tako ključnega pomena, saj starši želijo, da so njihovi otroci v varnih rokah strokovno usposobljenih vzgojiteljev. Kakovost hrane in dodatne aktivnosti so prav tako pomembni dejavniki, ki prispevajo k splošnemu zadovoljstvu s storitvami vrtca.

Trženjske aktivnosti, kot sta e-obveščanje in osebna komunikacija, so se izkazale za ključne pri informiranju staršev in kreptvi njihovega zaupanja v vrtec. Informacije o vrtcu starši najpogosteje pridobijo od prijateljev in znancev ter s spletne strani vrtca, kar poudarja pomen dobre komunikacije in prepoznavnosti vrtca v lokalni skupnosti.

Starši/skrbniki in otroci so v povprečju zadovoljni s storitvami Vrtca Ptuj, kar je pozitivna osnova za nadaljnji razvoj in izboljšave. Najbolj pogrešajo prireditve in aktivnosti za starše, kot so skupni dogodki, delavnice, informacije na oglasnih deskah Vrtca Ptuj, sodelovanje z lokalno skupnostjo in osebno informiranje, kot so govorilne ure, pogovorne ure, sprotne vsakodnevne informacije.

Na osnovi analize podatkov ugotavljamo, da anketirani menijo, da bi kratki predstavitveni posnetki/povzetki dela v Vrtcu Ptuj na spletnih portalih in družabnih omrežjih pozitivno vplivali na lažjo odločitev staršev/skrbnikov za vpis otroka v Vrtec Ptuj.

Javni vrtci so v osnovi neprofitne organizacije vendar je pomembno, da si podobno kot profitne organizacije prizadevajo za pridobitev čim večjega števila uporabnikov njihovih storitev. Za uspešno delovanje vrtecev je ključno upoštevati potrebe in želje staršev ter otrok, prav tako tudi interese širše družbe. Pomembno je nenehno prilagajati ponudbo in zagotavljati visoko kakovost storitev.

Vrtec Ptuj bo v prihodnosti imel zahtevno nalogo, kako in na kakšen način izvajati trženjske aktivnosti za izboljšanje zunanjega videza in prepoznavnosti, saj deluje dobro, kakovostno in ponuja pester nabor obogatitvenih dejavnosti. Kljub trenutnemu padcu rodnosti na splošno v Sloveniji, rodnost na Ptuju ni bistveno padla; po podatkih SURS se je leta 2022 celo povečala. Menimo, da problem zmanjšane vpisa v Vrtec Ptuj ni povezan z rodnostjo, ampak se nahaja drugje. Na podlagi rezultatov naše raziskave lahko Vrtec Ptuj sprejme ukrepe za izboljšanje svojih storitev in s tem še naprej zagotavlja kakovostno predšolsko vzgojo, ki bo zadovoljila potrebe staršev/skrbnikov in pripomogla k celostnemu razvoju otrok.

Če povzamem najsodobnejše smernice trženja na splošno, bi se lahko Vrtec Ptuj posluževal različnih digitalnih kanalov za svoje trženjske aktivnosti in hkrati prikazoval, kaj vse počnejo z otroki v tem javnem zavodu predšolske vzgoje. Trenutno se vrtec, razen spletne strani in občasnih objav v lokalnih medijih, ne poslužuje drugih kanalov za prikaz svojega dela in prepoznavnosti v lokalnem okolju in širše.

Razmisliti velja o promociji Vrtca Ptuj na spletnih portalih in družbenih omrežjih skozi kratke predstavitevne posnetke dela v Vrtcu Ptuj, kar bi pozitivno vplivalo na lažjo odločitev staršev/skrbnikov za vpis otroka v Vrtec Ptuj. V tem kontekstu bi Vrtec Ptuj lahko razmislil o uporabi vplivnostnega marketinga. Sodelovanje z lokalnimi vplivneži, ki imajo dober ugled in zaupanje v skupnosti, bi lahko bistveno povečalo prepoznavnost in privlačnost vrtca. Kratki filmčki in promocijski materiali, ki jih delijo vplivneži, bi lahko učinkovito prikazali pozitivne vidike in posebnosti predšolske vzgoje v Vrtcu Ptuj. Takšni pristopi bi lahko pomembno vplivali na mnenje staršev in njihovo odločitev o vpisu otrok v Vrtec Ptuj. S temi ukrepi bi lahko Vrtec Ptuj povečal svojo prepoznavnost, privabil več staršev/skrbnikov ter zagotovil še bolj kakovostno in prilagojeno vzgojno-izobraževalno storitev za otroke. Priporočamo, da vrtec še naprej aktivno vključuje starše v svoje dejavnosti, posluša njihove povratne informacije ter se prilagaja spreminjajočim se potrebam in pričakovanjem skupnosti.

Priporočamo, da Vrtec Ptuj v okviru svojih dejavnosti oblikuje trženjski splet, ki je pravočasen, kakovosten in konkurenčen. Namreč, malo verjetno je, da bo ena sama tehnika, sporočilo ali medij zadostovala za to, da se starši odločijo za vpis otroka prav v Vrtec Ptuj. Informacije in govornice o vrtcu igrajo pomembno vlogo, kar potrjujejo tudi rezultati naše raziskave. Starši te informacije ne iščejo neposredno pri organizaciji, temveč jih pridobivajo od sosedov, prijateljev in znancev ter se na podlagi teh priporočil odločajo za vpis (Trnavčevič in Zupanc Grom, 2000, str. 84; Trauner, 2021).

Zaključujemo, da je izbira vrtca večdimenzionalna odločitev, ki temelji na kombinaciji kakovosti, dostopnosti, fleksibilnosti in inovativnosti v ponudbi storitev predšolske vzgoje, strokovni usposobljenosti zaposlenih, priporočil in specifičnih potreb otroka. Vrtci, ki bodo

uspeli optimalno nasloviti te dejavnike, bodo imeli konkurenčno prednost pri privabljanju novih otrok in zadovoljstvu staršev.

7 VIRI IN LITERATURA

1. Barnes, C. (1993). *Practical Marketing for Schools*. Oxford: Blackwell Publishers.
2. Bailey, J. (2020). *Digital marketing vs. traditional marketing: what's the difference?* Objavljeno na spletni strani <https://99designs.com/blog/marketing-advertising/digital-marketing-vs-traditional-marketing/>.
3. CTR. (b. l.). Digitalne strategije in digitalni marketing. Objavljeno na spletni strani <http://www.ctr.si/digitalni-marketing.html>.
4. Devetak, G., in Vukovič, G. (2002). *Marketing izobraževalnih storitev: intelektualna lastnina, zadovoljstvo odjemalcev, strategije, poslovna odličnost, benchmarking, metodologija raziskovanja, elektronsko poslovanje, ustvarjalnost*. Kranj: Moderna organizacija.
5. eRavnatelj, (2015). *Predšolska vzgoja*. Objavljeno na spletni strani <https://e-ravnatelj.si/vsebine/organizacija-in-vodenje-zavoda/nivoji-izobrazevanja-in-opisi/predsolska-vzgoja/>
6. Ferjan, M. (2005). *Management izobraževalnih procesov*. Kranj: Moderna organizacija.
7. Florjančič, J. in Ferjan, M. (2000). *Management poslovnega komuniciranja*. Ljubljana: Založba moderna organizacija.
8. Gelbrich, K., Roschk, H., in Gafeeva, R. (2016). A Cross-National Observation of Counter-Cultural Consumer Behaviour. *Marketing: ZFP – Journal of Research and Management*, 38 (3), 150–162.
9. Jeon, S., Crutsinger, C., in Kim, H. (2008). Exploring online auction behaviors and motivations. *Journal of Family and Consumer Sciences*, 100(2), 31–40.
10. Kitak, N. (2022). *Digitalni marketing in primer uporabe marketinga z vplivneži v podjetju X* (magistrska naloga). Celje: Mednarodna fakulteta za družbene in poslovne študije.
11. Kodrin, L. (2011). *Trženje storitev*. Ljubljana: Zavod IRC. Objavljeno na spletni strani shttp://www.impletum.zavod-irc.si/docs/Skriti_dokumenti/Trzenje_storitev-Kodrin.pdf
12. Kotler, P. (2004). *Management trženja*. Ljubljana: GV Založba.
13. Kotler, P. (2020). *Principles of marketing*. Harlow: Pearson Education Limited.
14. Kotler, P., in Armstrong, G. (2012). *Principles of marketing* (14. izdaja). Harlow: Pearson Education Limited.
15. Kotler, P., Kartajaya, H. in Setiwan, I. (2017). *Marketing 4.0: Moving from Traditional to Digital*. Hoboken: John Wiley & Sons, Inc.
16. Ministrstvo za izobraževanje znanost in šport. (MIZŠ). (2020). *Predšolska vzgoja*. Objavljeno na spletni strani <https://www.gov.si/podrocja/izobrazevanje-znanost-in-sport/predsolska-vzgoja/>

17. Možina, S., Tavčar, M., in Zupančič, V. (2012). *Vedenje potrošnikov in tržnikov*. Maribor: Pivec.
18. Mumel, D. (1999). *Vedenje porabnikov*. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta.
19. Odlok o ustanovitvi javnega vzgojno-izobraževalnega zavoda Vrtec Ptuj (2009). Objavljeno na spletni strani <https://www.ptuj.si/DownloadFile?id=349825>
20. Petek, D. (2022). *Analiza vedenja potrošnikov pri spletnem nakupovanju* (magistrska naloga). Celje: Mednarodna fakulteta za družbene in poslovne študije.
21. Schiffman, L. G. in Kanuk, L. L. (1997). *Consumer behavior*. Upper Saddle River: Prentice Hall.
22. Solomon, M. (2013). *Consumer Behaviour: Buying Having and being*. New York: PrinticeHall.
23. Solomon, M. R., Marshall, G. W., in Stuard, E. W. (2015). *Marketing. Real People, Real Choices*. Harlow: Pearson Education.
24. Statistični urad Republike Slovenije (SURS). *Podatki o živorojenih otrocih*. Objavljeno na spletni strani <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/2640010S.px/table/tableViewLayout2/>
25. Statistični urad Republike Slovenije (SURS). *Podatki o vključenosti otrok v predšolsko vzgojo*. Objavljeno na spletni strani <https://pxweb.stat.si/SiStat/sl/Podrocja/Index/192/izobrazevanje>
26. Surbhi, S. (2021). *Difference Between Traditional Marketing and Digital Marketing*. Objavljeno na spletni strani <https://keydifferences.com/difference-between-traditional-marketing-and-digital-marketing.html>
27. Trauner, A. (2021). *Analiza dejavnikov odločanja staršev pri izbiri vrta in vloga tržnega komuniciranja* (magistrska naloga). Celje: Mednarodna fakulteta za družbene in poslovne študije.
28. Trnavčevič, A., in Zupanc Grom, R. (2000). *Marketing v izobraževanju*. Ljubljana: Šola za ravnatelje.
29. Trnavčevič, A., Biloslavo, R., Snoj, B., Logaj, V., Kodrič, B. (2007). *Ko država šepeta: marketinška kultura v šoli*. Ljubljana: Šola za ravnatelje.
30. Veleva, S. S., in Tsvetanova, A. I. (2020). *Characteristics of the digital marketing advantages and disadvantages*. IOP Conference Series: Materials Science and Engineering. 940(1). IOP Publishing.
31. Vukasovič, T. (2013). *Vedenje porabnikov: celovit pristop k raziskovanju vedenja porabnikov*. Celje: Mednarodna fakulteta za družbene in poslovne študije.
32. Vukasovič, T. (2020). *Koncepti sodobnega trženja*. Harlow: Pearson Education Limited.
33. Vukasovič, T. (2023). *Trženje za teorijo in prakso*. Harlow: Pearson Education Limited.
34. Vukasovič, T. (2024). *Strateško trženje v poslovnem okolju*. Ljubljana: Visoka šola za poslovne vede.

35. Vukasović, T. in Jagodič, G. (2017). *Osnove trženja in strateškega tržnega načrtovanja*. Harlow: Pearson Education Limited.
36. Vrtec Ptuj. Poslanstvo. Objavljeno na spletni strani <https://vrtec-ptuj.si/vrtec-ptuj/poslanstvo/>
37. Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI). (1996). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 12.
38. Zakon o vrtcih (ZVrt). (1996). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 12.
39. Wang, Y., Lo, H. P. in Yang, Y. (2004). An integrated framework for service quality, customer value, satisfaction: evidence from China's telecommunication industry. *Information Systems Frontiers*, 6(4): 325–340.
40. 1KA (Verzija 23.06.20) [programska oprema]. (2023). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Objavljeno na spletni strani <https://www.1ka.si>